

ОСВІТНІЙ ФАКТОР

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ
№3(7), 2023

Засновник громадська організація «Спілка освітян України»

Головний редактор, науковий консультант, доктор педагогічних наук
Вербицький В.В.

Літературний редактор, коректор
Петлицька В.П., Цюнь С.О.

Редакційна колегія

Андрущенко В.П., доктор філософських наук, академік;
Безусько А.Г., кандидат біологічних наук, доцент;
Бех І.Д., академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
Бордюг Н.С., доктор педагогічних наук, професор;
Вербицька О.В., методист НЕНЦ, Заслужений працівник освіти України
Драган О.А., методист в/к НЕНЦ;
Захарченко Г.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Кацурак В.П., заступник директора з навчально-виховної роботи НЕНЦ;
Кириченко В.І., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Корнієнко А.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Костенко С.О., доктор біологічних наук, доцент;
Лещенко М. П., доктор педагогічних наук, професор;
Мачуський В.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Медведева Т.В., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник;
Педан Ю.Ф., директор Дніпропетровського обласного еколого-натуралістичного центру;
Петлицька В.П., методист НЕНЦ;
Первушевська І.О., Заслужений працівник освіти України;
Просіна О.В., кандидат педагогічних наук, доцент;
Сапіга Ю.С., директор БО «Грін Крос Україна»;
Семенченко Н.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Цюнь Л.О., методист в/к НЕНЦ;
Шкільна І.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Щепкін Є.Ю., методист НЕНЦ.

Журнал можна передплатити, придбати за адресою:
м. Київ-74, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Реєстраційне свідоцтво КВ №25077-15017Р від 23.12.2021

Виходить з 2022 р.

Підписний індекс 76964

Рукописи не рецензуються й не повертаються.

Деякі матеріали друкуються в порядку обговорення.

Статті журналу відтворено з авторських оригіналів. Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів та посилань несуть автори статей.

Адреса редакції: 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Тел./факс 430-0260. Тел. 430-0064, 430-2222

<https://nenc.gov.ua>, E-mail: nenc@nenc.gov.ua

Надруковано в ТОВ «НВП «Інтерсервіс».

Підготовлено до друку 24.07.2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

МЕТОДИ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
Бордюг Н.С.	3
ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПРОСТІР БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ	
Закутаєва Н.О., Савенко О.О.	5
БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Корнієнко Анна.....	7
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД НЕФОРМАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	
Мачуський Валерій.....	10
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Степура Яна Віталіївна.....	12
ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» У ОБ'ЄДНАНОМУ ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Зотова Олена.....	14
ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДИ ДЛЯ НАСТУПНИХ ПОКОЛІНЬ	
Сушильникова А.Ю.	20
РОЛЬ ІЗОТЕРАПІЇ У СТВОРЕННІ ЕМОЦІЙНО КОМФОРТНОГО ПРОСТОРУ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКІВ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ У ВОЄННИЙ ЧАС	
Пожалова Т.М.	22
СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАБІЛЬНОГО ПСИХО-ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВИХОВАНЦІВ ГУРТКІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Лісовенко О.О.	24
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИРОДОТЕРАПІЇ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	
Ярошенко Ольга Іванівна.....	26

РОЗДІЛ II. ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛЮВАННЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Шубчинський В.Д., Менафова Ю.В.	29

РОЗДІЛ III. STEAM-ОСВІТА

STEM-ОСВІТА У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: РЕСУРСИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
Горбенко С. Л., Черноморець В.В.	31

РОЗДІЛ IV. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	
Заярна Вікторія Сергіївна.....	33

РОЗДІЛ V. ПЕДАГОГІЧНІ НАПРАЦЮВАННЯ

АНАЛІЗ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВСТУПНИКІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ТА ВОЄННОГО СТАНУ	
Денисюк Олег Васильович, Яцукненко Олена Іванівна.....	35
ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ОЦЕНТУМ	
Кузьмінська В.В., Хлус Л.М.	41
МРІЄМО ТА ДІЄМО	
Трегубова Людмила.....	43
ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ОЗ «ХОРОЛЬСЬКА ГІМНАЗІЯ»	
Колісник М.В., Манжос В.М., Пасічник Н.В.	44
ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА – ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Коротка Тетяна.....	52
РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ТА УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ	
Крижанівський М.О.	55
СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА КРИЗЬ ПРИЗМУ УЧАСТІ У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКІЙ ЕКОЛОГО-ПАТРІОТИЧНІЙ ГРІ «ПАРОСТОК»	
Фаєвська Тамара.....	57
КІБЕРБЕЗПЕКА: ОСВІТНИЙ АСПЕКТ	
Герц І.І., Гуцало Т.А., Валігура М.П.	59
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОЦЕНТУМ – ПРОСТІР БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ	
Головченко Л.Ю., Чебан Т.Н., Заслонкіна О.П.	62

РОЗДІЛ I. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

МЕТОДИ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Бордюг Н.С.

д.пед.н., професор, директор комунального закладу позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради, провідний науковий співробітник Інституту проблем виховання НАПН

Розвиток екологічної освіти в інтересах сталого розвитку повинен забезпечити формування екологічно відповідальної поведінки протягом усього життя, цілісного, міждисциплінарного підходу в процесі навчання і пізнання, необхідного для вирішення сучасних глобальних проблем та просування до збалансованого безпечного майбутнього. Саме в закладах освіти визначаються цільові освітні напрями навчання і підготовки здобувачів освіти, орієнтовані на конкретні проблеми, результати. Формування екологічної компетентності у здобувачів освіти на основі інтеграції навчання з наукою та виробництвом обумовлює застосування різноманітних методів практичного навчання [2, 4].

Функціональне об'єднання методів практичного навчання забезпечується у освітній, освітньо-розвивальній, аналітично-пошуковій, мотиваційно-стимулюючій, ідентифікаційно-закріплювальній та діагностико-коригуючій діяльності. Методи практичного навчання групують за – джерелом інформації, ступенем активізації творчої активності, логікою пізнання та сприйняття, рівнем самостійно-пізнавальної діяльності; інтерактивні та ситуаційні.

Методи на основі джерел інформації поділяються на:

Словесні методи – бесіда, діалог, розповідь-роз'яснення, виробничо-технологічні, професійно-орієнтовані семінари, форуми, круглі столи, інструктажі.

Наочні методи – метод ілюстрації, спостереження, моделювання, що сприяють оцінюванню ефективності розроблених природоохоронних проєктів, програм, розв'язанню алгоритмічних завдань загально-екологічного, прикладного та дослідницького спрямування.

Практичні методи дозволяють вирішити здобувачу освіти практичні, творчо-пошукові, контрольні, розрахунково-практичні

завдання природоохоронного характеру, провести власні екологічні дослідження, опанувати методики проведення аналітично-пошукових та експериментальних досліджень [1].

Найбільш ефективно у формуванні екологічної компетентності здобувачів освіти використовуються імітаційні методи навчально-пізнавальної діяльності, які спрямовані на самостійне оволодіння методиками екологічних досліджень, творче мислення для вирішення як проблемно-пошукових, так і науково-дослідних завдань. Під час практичної діяльності серед імітаційних методів використовують ділові ігри системно-конструктивного характеру, методи «лабіринту дій», круглих столів. Ділові ігри дають можливість створити екологічні проєкти чи плани щодо розвитку природних, агро-, урбо-, техноекосистем, міських і сільських територій у ігровій формі. Метод круглого столу використовується під час проведення міждисциплінарних лабораторно-практичних, науково-дослідних занять з метою обговорення у вигляді доповідей, дискусій теоретико-практичних проблем пов'язаних зі збереженням та охороною довкілля. Метод «лабіринту дій» удосконалює вміння працювати з різноманітною інформацією (різного походження й на різних носіях) в умовах обмеженої її кількості та часу, навички адекватного оцінювання екологічного стану, характеризувати складність екоситуації і визначати рівень безпеки.

Методи практичного навчання за логікою пізнання та сприймання поділяють на методи аналізу та синтезу, індуктивний та дедуктивний методи, що передбачає застосування екосистемного підходу до вивчення біотичних та абіотичних компонентів сфер, соціальної та антропосфер, вирішення проблем збереження довкілля, розробки програми охорони довкілля на території громади.

За рівнем самостійно-пізнавальної діяльності виділяють такі методи навчання: проблемно-інформаційні, проблемно-пошукові та дослідницькі методи екологічних досліджень, які сприяють закріпленню у здобувачів практичних здатностей до творчого пошуку й науково-дослідної діяльності та формуванню у них ініціативності, самостійності, винахідливості.

Ще одним важливим аспектом орієнтації на формування екологічної компетентності здобувачів освіти рекомендується обирати метод проєктів – система навчання, при якій учні набувають знання, уміння і навички в процесі конструювання, планування та виконання поступово ускладнених практичних завдань. Навчаються виконувати проєкти в широкому діапазоні проблемних екологічних завдань: творчі, природоохоронні, екологічно безпечні, інформаційні, комунікаційний, і т.д. Цінність даного методу полягає в використанні самостійної проєктувальної діяльності здобувачів освіти як основного засобу їх навчання та розвитку. Переваги вказаного методу полягають в можливості включення його в існуючі організаційні форми освітнього процесу і зміст навчання, передбачених державними стандартами, забезпечення гуманістичного, інтелектуального навчання [1, 3].

Одним із ефективних методів практичного навчання є тренінги, адже вони служать для закріплення певної реакції, дії, способу, вміння за допомогою повторення вправ; є комплексом інтенсивних методів перетворюючого впливу на особистість та психолого-соціально-педагогічного впливу на групи. Формально тренінг – групове заняття під керівництвом педагога, спрямоване на розвиток особистісних якостей індивіда, краще розуміння себе та інших, один із специфічних способів отримання особистісного досвіду,

де основу будь-якого тренінгу складає групова робота. що робить її дуже зручною технологією впливу на особистість в спеціально організованих групових діях.

Отже, застосування методів практичного навчання ґрунтується на послідовній і цілеспрямованій постановці перед здобувачами освіти проблемних екологічних завдань. Саме запровадження інтерактивних методів в освітній процес дозволяє сформувати у здобувачів освіти відповідне власне сприйняття, бачення, тлумачення екологічних проблем, тип осмислення для системного аналізу якостей параметрів навколишнього середовища, моделювання стану й розвитку екосистем, а також продукування самостійних алгоритмів вирішення практичних завдань.

Список використаних джерел

1. Бордюг Н.С. Теорія, методика навчання і наукового дослідництва з моніторингу довкілля у системі післядипломної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2018. 376 с.
2. Толочко С. В., Бордюг Н. С. Реалізація компетентнісного потенціалу формування екологічної компетентності в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. № 49. С. 189–195.
3. Tolochko S., Bordiug N., les T. Content, forms and methods of building the environmental competence of education recipients on the basis of axiology. ScienceRise: Pedagogical Education. 2022. № 2(47). P. 20–26.
4. Tolochko S., Bordiug N., les T. Features of formation of environmental competence of education seekers in the context of preventing environmental pollution during war. ScienceRise: Pedagogical Education. 2022. № 3(48). P. 4–10.

ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПРОСТІР БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Закутаєва Н.О.

методист комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді

Савенко О.О.

методист Світловодської станції юних натуралістів

Заклади позашкільної освіти є тією ланкою, яка має створити всі умови для комфортного та безпечного перебування дітей. Кожен вихованець повинен бути зацікавленим, спокійним та відкритим до спільної роботи з керівником гуртка та іншими здобувачами освіти. Колективна робота в гуртках за інтересами сприяє кращій соціалізації, розвитку здібностей та стимуляції до самопізнання. Ефективна організація нововведень у закладі освіти залежить від розвитку його потенціалу, професійної компетентності педагогічного колективу до роботи в умовах пошуку, створенні науково-методичної та матеріально-технічної підтримки інноваційних змін.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій.

Незважаючи на складні умови, в яких знаходиться наша країна сьогодні, вносять свої корективи в систему позашкільної освіти впровадження нових форм навчання та моделі організації освітнього процесу в очному, дистанційному або змішаному форматі. Так, особливої актуальності набули питання безпечного перебування вихованців у закладі позашкільної освіти. Для стабільної та ефективної роботи закладу, його потрібно підготувати та адаптувати до роботи в нових умовах. Найголовніше, в що необхідно внести корективи – це наявність безпечних укриттів та введення в навчальний процес правил безпеки поведінки під час повітряної тривоги та проведення евакуації, перебування в укритті, поведіння під час онлайн занять. Також

сьогодні важливо дітям знати про правила поведіння з вибухонебезпечними предметами, володіння навичками першої допомоги. Вихованці позашкільного навчального закладу повинні знати алгоритм дій та орієнтуватися в типових ситуаціях, які можуть призвести до невірних наслідків. Бесіди з дітьми мають відбуватися в спокійній атмосфері, без ефекту залякування та хвилювання.

В умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного освітнього середовища особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму. З метою надання психоемоційної підтримки населенню під час війни, формування у педагогічних працівників навичок роботи з дітьми, за підтримки Першої леді України Олени Зеленської започатковано Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної допомоги. У своєму відеозверненні Перша леді України Олена Зеленська зазначила «... ми створимо власну унікальну програму психологічної допомоги. Це амбітне завдання – перетворити стрес і біль у силу і насагу, зло – на добро. Хіба це не робить вся Україна вже три місяці? Отож продовжуємо. До перемоги».

Для того, щоб вихованці могли отримувати якісну позашкільну освіту, варто, насамперед, подбати про їх стабільний психоемоційний стан, який дасть змогу ефективно та продуктивно проводити заняття. Тому потрібно говорити з дітьми на важливі теми відверто, але добирати ті слова, які дитина зможе зрозуміти та проаналізувати, дати можливість для втілення фантазії та власного бачення в тому чи іншому виконанні завдання.

Буде досить доречно, якщо з дітьми працюватиме психолог закладу, і зможе пояснювати, що в позашкільному закладі вихованці знаходяться в цілковитій безпеці, а керівник гуртка є надійним та відповідальним, тому варто йому довіряти.

В позашкільних закладах області збільшилась кількість дітей, родини яких змушені були переселитися на більш безпечні території. Тому, окрім традиційних адаптаційних практик, варто дуже уважно поставитися до адаптації дітей ВПО до нового для них освітнього середовища. У зоні ментального здоров'я доречним є застосування методів керування інтрузивними образами і думками (техніки роботи в уяві, слухові, нюхові та кінестетичні техніки, техніки подвійного фокусу уваги, робота зі снами, відволікання уваги); методів зниження збудливості (елементи релаксації по Джекобсону, контрольоване дихання, керовані образи, копінг «Я-твердження», термометр страху, гігієна сну); методів, спрямованих на отримання ресурсів: візуалізація «безпечного місця»; психологічних хвилинок.

До зони ментального та психічного здоров'я також належать навчальні матеріали щодо інформаційної безпеки в освітньому медіапросторі; медіаграмотності та медіакультури; які роз'яснюють вплив різних видів медіа на користувача; вчать розпізнавати факти й судження, критично аналізувати медіа контент та безпечно спілкуватися в інтернет-просторі.

Важливим напрямом сучасної освітньої діяльності в Україні є реалізація комплексної державної політики щодо збереження здоров'я та захисту життя населення й учнівської молоді висвітлене в Наказі МОН України від 10.02.2023 року №135 «Деякі питання створення та функціонування класів безпеки у закладах освіти». Який передбачає створення та реалізацію проекту «Класи безпеки» в закладах освіти.

В позашкільних закладах Кіровоградської області облаштовують «Класи безпеки»

основна мета їх створення полягає у забезпеченні оптимальних умов для організації освітнього процесу щодо формування в учасників освітнього процесу здоров'язбережувальних компетентностей, знань і правил пожежної, мінної безпеки та цивільного захисту, алгоритму дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги.

Відповідно методичних рекомендацій клас поділяється на інформаційні зони: домедичної допомоги, ментального та психічного здоров'я, цивільного захисту, хімічної і ядерної видів небезпеки, пожежної безпеки, «Мінної безпеки», «Безпека на дорозі» та куточка «Тривожної валізи».

Кабінети безпеки рекомендовано обладнати сучасним мультимедійним проектором і комп'ютером, демонстраційною багатофункціональною та інтерактивною дошкою, фліпчартом, на яких можна розміщувати й висвітлювати в різний спосіб потрібну інформацію; навчально-методичним забезпеченням (навчальні програми, підручники, навчальні, методичні та наочні посібники, обладнання загального призначення тощо) та шафою для зберігання необхідних навчальних матеріалів.

В умовах збройної агресії Росії проти України заклади позашкільної освіти продовжують активно працювати для розвитку творчих здібностей дітей і молоді, забезпечуючи їх змістовне дозвілля та психологічну підтримку. Позашкілля в більшості регіонів стало тим острівком миру, де дитина може відволіктися від страшного повсякдення війни.

БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анна КОРНІЄНКО,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України,
вчений секретар, провідний науковий співробітник
лабораторії позашкільної освіти*

За оперативними даними, станом на 11 квітня 2022 року частина закладів позашкільної освіти у Донецькій, Луганській, Запорізькій, Київській, Харківській, Херсонській, Чернігівській, Миколаївській та Дніпропетровській областях припинили свою діяльність у зв'язку з бойовими діями або окупацією. Не працюють заклади позашкільної освіти, які перебували або перебувають у зоні активних бойових дій у Київській та Донецькій областях. В результаті авіаударів та обстрілів ворожою технікою пошкоджено деякі заклади позашкільної освіти у Миколаївській, Чернігівській, Луганській, Харківській та Київській областях. Зазнала руйнувань частина закладів позашкільної освіти на підконтрольній Україні території в Донецькій області [6].

Для забезпечення організації діяльності закладів позашкільної освіти на інформаційних ресурсах Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України, державних центрів позашкільної освіти щотижнево висвітлюється розклад дистанційних занять з позашкільної освіти та відповідні навчальні матеріали, для проведення дистанційного навчання керівники гуртків та педагогічні працівники закладів позашкільної освіти можуть скористатися рекомендаціями та електронним банком науково-методичної літератури, розміщеними на сайті МОН України. З метою популяризації та обміну кращого досвіду педагогів закладів позашкільної освіти, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» створено електронну сторінку «Позашкілля: скарбничка досвіду» та ін.

У той же час виникає питання: «Чи достатньо цього матеріалу педагогічному працівнику закладу позашкільної освіти для проведення заняття?». Для з'ясування науковцями лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України проведено відповідне дослідження.

До дослідження було залучено педагогічних працівників закладів загальної

середньої та позашкільної освіти м. Києва, Кіровоградської, Житомирської, Сумської, Чернігівської, Дніпропетровської областей (загалом 17 областей).

Серед проблем у здійсненні освітнього процесу, які виникають у педагогів закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану, – «недостатньо інформації щодо організації роботи закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану» (60,8%), а також педагоги зазначили про проблеми режиму роботи та оплати праці (оплата 2/3) – (5,1%); неможливість налагодження комунікації з усіма учнями; психологічні проблеми, коли заняття переривалися повітряними тривогами та інші (21%).

За умов сьогодення 74,6% педагогічних працівників вносили корективи у зміст навчальної програми. 15,3% педагогічних працівників у своїх навчальних програмах зробили скорочення годин, 39% змінили зміст занять, 44,0% розширили тематику занять, 1,7% респондентів зазначили, що чітко виконують навчальну програму відповідно до навчально-тематичного плану.

Серед головних завдань позашкільної освіти в умовах воєнного стану більшість учасників опитування обрали варіант «надання учням психологічної підтримки та адаптації до змін» (84,68%); на другій позиції – «формування гнучких навичок (критичне мислення, уміння конструктивно керувати емоціями, уміння оцінювати ризики та приймати рішення тощо)» (77,7%); 66,1% вважають, що важливим є «надання актуальної інформації щодо безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях тощо»; на четвертій позиції – «створення можливостей для творчої самореалізації» (63,4%); 50,9% – «надання знань, формування компетентностей», а також учасники запропонували власні варіанти: «неформальне спілкування, соціалізація дітей»; «намагатися відволікти дітей, переключити їх увагу від жахливих реалій» тощо.

На питання «Яку допомогу щодо організації освітнього процесу у закладі позашкільної

освіти Ви бажали б отримати?» розподілилися відповіді таким чином: 75,7% методичні рекомендації забезпечення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти під час дії воєнного стану; 40,5% готову до впровадження навчальну програму першої медичної допомоги, поводження з небезпечними предметами, безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях тощо; 15% адаптація освітніх платформ для позашкільної освіти; 5, 1% надати можливість закладу здійснювати освітню діяльність; 5,1% методичну допомогу з організації освітнього процесу закладів позашкільної освіти в дистанційному режимі через руйнування місцевої інфраструктури; 5, 1% допомога в організації дистанційних занять з дошкільниками.

Відповіді об'єднуються змістом того, що вихованцям необхідно надати «навички безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях». Але при цьому виділяється бажання мати щось готове для впровадження у практичну діяльність.

Тому співробітниками лабораторії позашкільної освіти розроблено наскрізну навчальну програму з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій» [1], а також методичні рекомендації [2] до неї.

Зміст методичних рекомендацій повністю розкриває теми навчально-тематичного плану програми: умови війни: правила та поради; хімічна небезпека; радіаційна аварія; рани та їх обробка; пов'язки та їх накладання; перша допомога при опіках, перегріванні, обмороженні; тести на виявлення ознак життя.

Мета наскрізної навчальної програми: навчити правилам збереження здоров'я та життя свого та оточуючих людей в умовах бойових дій.

Завдання наскрізної навчальної програми: ознайомити з правилами поведінки у зоні бойових дій; навчити обробляти рани та робити перев'язки; навчити надавати першу медичну допомогу при опіках, перегріванні, обмороженні; навчити найпростішим тестам на виявлення ознак життя.

Наскрізна навчальна програма розрахована на 18 годин і може бути реалізована на заняттях гуртків усіх напрямів позашкільної освіти. Відповідно до цього, вона може бути використана в повному обсязі або за окремими темами для посилення основної навчальної програми відповідно до напрямку.

Форми і методи навчання: навчання проводиться за фронтально-індивідуальною формою; використовуються наступні методи: бесіда, лекція, індивідуальні та колективні вправи.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у зміст програми та розподіл годин за темами, ураховуючи інтереси гуртківців, стан матеріально-технічної бази закладу.

У результаті вивчення навчальної програми:

вихованці мають знати: правила поводження під час повітряної тривоги, обстрілів, комендантської години; правила поводження при хімічній небезпеці; тести на виявлення ознак життя;

– вихованці мають вміти: впоратися зі стресом під час війни; накладати пов'язки на різні частини тіла;

– вихованці мають набути досвід: накладання пов'язок на різні частини тіла.

В умовах війни значення освіти виняткове. Позашкільна освіта у цьому сенсі має значні переваги, зважаючи на її специфіку як то мобільність, варіативність, соціально-педагогічну спрямованість, добровільність, доступність та можливості здійснення у різноманітних формах (гурток, студія, клуб або інше творче об'єднання); орієнтацію на інклюзивність та безбар'єрність.

В умовах воєнного часу педагоги закладів позашкільної освіти проводять не лише освітню, але також просвітницьку, громадську діяльність, надають психологічну підтримку та організують цікаве дозвілля для дітей, які вимушено покинули свої домівки.

Особливо на часі – численні освітні, методичні, просвітницькі проекти, а також акції, заходи, волонтерські проекти тощо, спрямовані на психологічну підтримку дітей та дорослих в умовах війни. Зокрема, психологічної підтримки потребують діти, які вимушено залишили свої домівки.

Список використаних джерел

1. Вербицький В.В., Корнієнко А.В., Мачуський В.В. Наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій» URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/01/Prohrama.pozashk.Osnovy.bezp.zhyttyediyal.v.umovakh.boyoovykh.diy.01.04.22.pdf>

2. Вербицький В.В., Корнієнко А.В., Мачуський В.В. Методичні рекомендації для позашкільної освіти «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій» URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/01/Metod.rekom.do.prohramy.pozashk.Osnovy.bezp.zhyttyediyal.v.umovakh.boyouvukh.diy.01.04.22.pdf>

3. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти : методичний посібник / [А.Е. Бойко, В.В. Вербицький, А.В. Корнієнко, О.В. Литовченко; за ред. В.В. Мачуського]. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 223 с.). URL:<http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723075>

4. Про забезпечення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти під час дії воєнного стану. URL:<https://drive.google.com/file/d/1Jb4h3mXOQWoQU8fCdqvRTn0rSZjOGxYP/view>

5. Про організацію роботи закладів позашкільної освіти, МОН 1/4142–22 від 14.04.2022. URL:<https://imzo.gov.ua/2022/04/27/lyst-mon-vid-14-04-2022-1-4142-22-pro-orhanizatsiiu-roboty-zakladiv-pozashkil-noi-osvity/>

6. Про організацію освітнього процесу, МОН 1/3371–22 від 06.03.2022. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/86062/

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД НЕФОРМАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Валерій МАЧУСЬКИЙ

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України,
провідний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти*

Екологічне виховання зумовлене перманентною світовою екологічною кризою, причина якої криється у практичній діяльності людини. Основи свідомості ставлення особистості до світу природи закладаються в дитинстві, що підтверджує актуальність використання цього періоду формування підростаючої особистості для її екологічного виховання.

Неформальна освіта згідно з Міжнародним стандартом класифікації освіти, розробленим ЮНЕСКО визначається як будь-яка організована систематична освітня діяльність, що проводиться поза межами формальної системи для забезпечення окремих підгруп населення обраними видами навчання [6].

Неформальна освіта відбувається за межами формальної освітньої системи та є добровільною. Вона охоплює широкий спектр навчальних напрямів та має менш структурований навчальний план та менші повноваження у видачі офіційних документів про закінчення навчання [7].

У вирішенні проблеми екологічного виховання майбутніх поколінь у позашкільній діяльності Україна має спиратися на досвід провідних країн світу. Особливу увагу привертають Європейські країни, які вирізняються високим економічним, культурним і екологічним розвитком.

Активний розвиток екологічного виховання у Європейських країнах розпочався з утворенням Кооперації діяльності з питань культури. Основою освітньої роботи у галузі навколишнього середовища став норвезький проект, у якому визначена мета екологічної освіти: учні мають поважати і цінувати життя в усіх його проявах; розуміти залежність людини від навколишнього середовища і природних ресурсів; мати чітку уяву про проблеми природи сьогодення; знати права і обов'язки кожного громадянина і всього суспільства загалом відносно навколишнього середовища; набувати знань, умінь, навичок, щоб робити свій внесок у вирішення нагальних проблем охорони природи.

У Польщі діють центри неформальної освіти, що належать до Національної ради неформальної освіти та до Польської асоціації неформальної освіти. Неформальна освіта дає дітям унікальну можливість розкрити й розвинути свої таланти та здібності, формує навички й уміння. Варто наголосити на важливості екологічної діяльності польських молодіжних екологічних громадських організацій, які здійснюють виховання екологічно свідомої особистості через організацію цікавої екологічної роботи з дітьми та молоддю. Сюди належать: Скаутський рух з охорони навколишнього середовища, Зелена бригада, Природниче товариство [8].

У Чеській Республіці неформальна освіта здійснюється поза формальною системою освіти. Ідеться про організований освітнього процес поза межами встановленої офіційної шкільної системи. Таке навчання є добровільним; його організаторами виступають об'єднання дітей і молоді, шкільні організації освіти за інтересами – у першу чергу, центри вільного часу, освітні агентства, клуби, заклади культури [5].

Молодіжні організації відіграють значну роль у позакласній екологічній діяльності Британії. Серед них особливо слід відзначити організацію скаутів. Організація використовує власну програму виховання, що передбачає залучення учнів до практичної природоохоронної діяльності. Навчити молодь гуманному ставленню до навколишнього середовища й всього живого є пріоритетним завданням подібних організацій. Виховання скаута означає постійний контакт з природою, яка є не тільки об'єктом вивчення, але й засобом освітнього процесу [2].

Зміст екологічної освіти у Німеччині розробляється у відповідності до сучасних підходів розуміння як проблем навколишнього середовища, так і актуальних завдань підготовки підростаючого покоління до життя. Значний вплив на емоційно-вольову сферу особистості дитини мають такі методи неформальної екологічної освіти, як: екскурсії, польові

практикуми, вечори, вікторини, рольові ігри, практична діяльність з охорони рослин та тварин, благоустрій та озеленення шкільного двору, території селища, міського району тощо, переважно в районі проживання школяра, польові практикуми, що формують у підлітків відповідальне ставлення до природи [4].

У таких Скандинавських країнах як Норвегія і Фінляндія велика увага приділяється екологічному вихованню дітей молодшого шкільного віку. Наприклад, у Норвегії більшу частину часу відводять для спостережень за явищами природи у різні пори року як на природі, так і в приміщенні, а також для проведення одnodенних екскурсій. Педагоги проходять спеціальну підготовку, вивчають екологію, навколишнє природне середовище і ресурси. Під час польових занять вихованці здобувають знання про фотосинтез, взаємозв'язки між рослинами і тваринами, енергію, харчові ланцюги, кругообіг речовин у природі і роль людини в навколишньому середовищі.

У Фінляндії неформальну освіту з питань навколишнього середовища діти здобувають у спеціальних центрах, на одnodенних заняттях. Програма таких занять передбачає вивчення предметів і явищ навколишнього середовища, зокрема: відомості про рослини, тварин, людей, кругообіг води у природі, зміни пір року, охорону довкілля. Педагоги використовують різні методи навчання, проводять екскурсії на природу, застосовують ділові та імітаційні ігри, заохочують творчу ініціативу дітей [3].

У екологічному вихованні учнів беруть участь різні громадські організації. Це виявляється у плануванні короткострокових екологічних курсів, проектів, спеціальних тематичних днів, змагань і таборів. Вони можуть проводитися як у навчальний час, так і позанавчальний. Наприклад, Ліга природи є відповідальною за неформальні екологічні клуби, Фінська асоціація з Рекреаційного спорту організовує серії природних стежок для дошкільнят, учнів початкової та середньої школи [11].

Швеція за роки свого розвитку як незалежна європейська держава здобула значний досвід в сфері неформальної екологічної освіти. Сталий розвиток суспільства, взаємозв'язок людини та навколишнього середовища, а також їх існування є важливою складовою неформальної освіти Швеції. Недержавний рівень передбачає безпосередню участь недержавних організацій у формуванні екологічної

діяльності учнів. Серед них необхідно відмітити: педагогіка Friluftsliv, організація скаутів, Лісові школи та Школи природи, проєкт SPRING, організація «Природа та молодь Швеції», «Залишимо Швецію чистою» [1].

Ми переконалися у вагомому впливі неформальної освіти на екологічне виховання учнів у Європейських країнах. Їх досвід доводить, що ці країни мають багато спільних і відмінних рис у екологічному вихованні учнів. Спільною ознакою в організації неформальної екологічної діяльності цих країн є розуміння необхідності співпраці у галузі неформальної екологічної освіти між державою, приватним сектором і громадянським суспільством.

За результатами дослідження зроблені висновки про те, що досвід екологічного виховання у неформальній освіті Європейських країн може бути впроваджений у практику роботи позашкільної освіти України.

Список використаних джерел

1. Колодько І.М. Форми і методи екологічного виховання учнів середнього ступеня навчання у неформальній освіті Королівства Швеції / І.М. Колодько // Розвиток людини в інформаційному суспільстві та у суспільстві знань: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ, 2019. – С. 92–101.
2. Марченко Г.В. Історія виникнення і розвитку екологічної освіти школярів у Великій Британії // Гуманітарні науки. – 2005. – № 1. – С. 97–106.
3. Швед М. Тенденції розвитку зарубіжної екологічної освіти // Вісник Львівського університету: серія педагогічна. – 2003. – Вип. 17. – с. 167–174. (С. 172–173).
4. Шульженко А.К. Развитие эколого-эстетической культуры личности в современной Германии / А.К. Шульженко // Педагогика. – 2003. – № 1. – С. 94–97.
5. Informal country report. Czech Republic [електронний ресурс] www.unesco.org
6. International standard classification of education, ISCED 1997// http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.htm
7. Manuela du Bois-Reymond Study on the links between formal and non-formal education. – Directorate of Youth & Sport. – Strasburg, March 2003, p. 32.
8. Polski Klub Ekologiczny [Electronic Resource]. – <http://pke-om.most.org.pl/>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Степура Яна Віталіївна,

вихователь ДОЗ №563 м. Києва

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави. (Витяг із наказу МОН України від 16.06.2015 № 641 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 2 V 2019 р.) Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України.)

Одним із найсуттєвіших показників моральності людини є патріотизм. Патріотизм (грец. *patris* — батьківщина) — любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу.

Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності — віддати життя за її свободу і незалежність, людина не може бути громадянином. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне

емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується.

Національно – патріотичне виховання – вкладається дитині з колиски від батьків. Звичайно вихователі, вчителі несуть особливу відповідальність за завтрашній день вільної незалежної України. Саме тому пріоритетним у виховній системі кожного навчального закладу є національне патріотичне виховання підростаючого покоління. Виховувати патріотизм в навчальних закладах має величезне і актуальне значення, особливо на сьогоднішній день. Оскільки мова йде про долі сьогоднішнього і майбутнього покоління.

В умовах українських реалій, коли багато речей викликають у суспільстві негативне ставлення, а виховувати справжніх патріотів складно. Чи є сьогодні альтернатива патріотизму?... Якби це питання задавали рік тому. Мабуть, ні. І сьогоднішній день говорить про те, що якщо в суспільстві буде панувати нігілізм, нехтування долею рідної країни, це призведе до бездержавності і ще гіршого життя...

Про патріотизм судять не по словах, а по справах людини. Любов до Батьківщини є виявом гордості за свою рідну землю, за її матеріальні й духовні надбання. Це готовність захищати інтереси насамперед країни, а не власні. Патріотизм починається з любові до своєї вулиці, до свого маленького міста. Патріот не стане кидати сміття біля річки чи в парку – адже це часточка його країни.

Патріотами не народжуються. Ними стають у процесі становлення особистості. Патріотичні почуття – це сплеск емоцій, які трапляються в пориві спільної праці, щоб знайти вихід із безвиході, захистити незалежність і волю. Патріотизм – це частина нашого духу, одне з найсильніших відчуттів, які існують у природі. Саме воно в умовах важкого перехідного періоду має сприяти розвитку нашої держави. Любов до Батьківщини і до себе проростає з суспільства, яке є єдиним дієвим механізмом розбудови народної демократії, правової України.

Наша держава з давніх-давен славиться вільними і мужніми, працьовитими і добрими, сильними і самостійними українцями, які шанують традиції, звичаї та обряди.

Сьогодні, виховуючи дітей та молодь в умовах, коли вони пережили Революцію Гідності, вшанували героїв Небесної Сотні, стали свідками неоголошеної війни на Сході України, відчували глибину втрат, на державному рівні особливо акцентується увага щодо національно-патріотичного виховання дітей. Саме зараз ми повертаємося до споконвічних цінностей: утвердження любові до Батьківщини і людей, відродження духовності, моральності, бережного ставлення до природних скарбів і національних надбань нашого народу. Патріотизм та національна свідомість закладені на генетичному рівні в наших пращурів і передаються з покоління в покоління. Теперішня ситуація сколихнула націю, підняла на надзвичайно високий щабель національно-патріотичну свідомість. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття, що набуває особливого, піднесеного значення.

Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію, налаштовані патріотично й водночас толерантно, з повагою ставляться до інших людей, їхніх національних культур, держав. Зростити і виховати таку генерацію українців, духовно багатих особистостей можна за умови розвитку національної освіти, у якій би система виховання, навчання і розвитку ґрунтувалася на передових ідеях вітчизняної і зарубіжної філософії, засадах української етнопедагогіки, прогресивній науково-педагогічній думці і яка б органічно синтезувала суспільні освітні впливи та родинне виховання.

Одним із завдань української системи освіти є пробудження і виховання в кожній дитині патріотичних почуттів, залучення до вищих цінностей. У цьому зв'язку величезного значення набуває визначення мети, завдань, змісту та засобів патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

До основних завдань патріотичного виховання дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;

- формування духовно-моральних взаємин;
- почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Патріотичне виховання дошкільнят має вирішувати ширше коло завдань, ніж ті, що зазначені. Це не лише виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, але виховання шанобливого ставлення до людини – трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників Вітчизни, державної символіки, традицій держави, загальнонародних свят.

Національне – патріотичне виховання, на сьогодні – це не мода, а виклик сучасності, біль душі кожного свідомого українця, материнські сльози, знівечена земля, що терзається у тортурі, гуркіт гармат, новини телебачення та преси, які неможливо бачити і чути без страху, постійне відчуття неспокою та тривоги за прийдешній та завтрашній день, це молитва за долю країни, яка виривається із грудей стоголосим криком усього народу, в надії та сподіванні миру і спокою в кожному українському серці...

Сьогоднішні події в Україні все змінили. Зробивши велике переосмислення всього свого життя адекватно... Поставивши державність на перше місце. Об'єднавшись в одне ціле і єдине заради однієї цілі. Бути вільними і незалежними. І ми знаємо, що сила в єдності. Все буде Україна.

Список використаної літератури:

1. Афанасьєв А. Педагогічні основи військово – патріотичного виховання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України/ А.Афанасьєв — К., 2005. — 266 с
2. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
3. Громадянин – Держава – громадянське виховання. Антологія/Упорядники Н.П. Рогозін і В.О. Сухомлинська – Донецьк, 2001 – С.262
4. Дзеркало-2007 (настрої і стереотипи населення України). [Електрон. ресурс] // ЦСД «Софія» [веб-сайт] – Режим доступу: <http://www.sofia.com.ua/page42.html>
5. Державний стандарт базової і середньої освіти. [Електрон. ресурс] //Міністерство освіти і науки України[веб-сайт] – Режим доступу: [//www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua)

ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» У ОБ'ЄДНАНОМУ ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Олена Зотова,

методист Хмельницького ОЦТКУМ

З метою збереження традицій і напрацювань юннатівської роботи в закладах освіти регіону та забезпечення модернізації функціонування структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку в складі об'єднаного закладу позашкільної освіти (далі – ОЗПО) в контексті сучасних суспільно-економічних викликів, що несподівано склалися в системі освіти в умовах військового стану, швидкого запровадження переходу до дистанційних форм освітнього процесу ведення позашкільної роботи з дітьми та учнівською молоддю в позаурочний час, колективом хмельницьких педагогів-натуралістів розроблено й запропоновано для впровадження і реалізації оптимізовану модель функціонування підрозділу еколого-натуралістичного напрямку в ОЗПО.

Модель функціонування структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО є системою національно та екологічно зорієнтованих поглядів педагогічного колективу підрозділу, спрямованою на оптимізацію соціально-педагогічних умов, створених для забезпечення ефективного еколого-натуралістичного навчання, виховання, творчого розвитку й соціалізації дітей та учнівської молоді в позашкільному навчально-виховному просторі закладу і регіону.

Запропоновану засновнику модель, педагогами-натуралістами ОЗПО розроблено з урахуванням освітніх завдань, специфіки діяльності еколого-натуралістичного структурного підрозділу закладу позашкільної освіти: монопрофільності та трирівневого принципу організації навчально-виховної роботи, системності координаційно-методичної, організаційно-масової, науково-педагогічної, та інформаційно-методичної роботи, упровадження аксіологічного, компетентнісного та культурологічного підходів.

1. Мета, стратегія та завдання Моделі функціонування

Метою Моделі є визначення сприятливих умов для забезпечення підвищення ефективності еколого-натуралістичного навчання,

екологічної освіти і виховання дітей та учнівської молоді.

Стратегії Моделі:

- надання пріоритетності проблемі еколого-натуралістичного навчання і виховання дітей та учнівської молоді в роботі закладу позашкільної освіти;

- гуманізація та демократизація відносин учасників освітнього процесу, забезпечення у структурному підрозділі закладу позашкільної освіти сприятливого психологічного мікроклімату та відповідного інформаційно-предметного середовища;

- розвиток механізмів залучення дітей та учнівської молоді до позашкільної освіти;

- моніторинг розвитку системи позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку регіону;

- збільшення інвестиційної привабливості, що забезпечує інноваційний характер розвитку позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку;

- кадрове забезпечення, де центральним завданням стає перебування педагогів у дослідницькій позиції, встановлення їх продуктивного діалогу.

Модель функціонування спрямована на виконання таких завдань:

1. Навчальні: створювати сприятливі умови для збагачення, розширення, систематизації знань про навколишній світ, уявлень дитини про збереження навколишнього природного середовища; набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, формування знань, навичок в галузях сільського та лісового господарства: рослинництво, квітництво, лісівництво, садівництво, грибівництво, городництво, бджільництво та ін.; залучення до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів.

2. Виховні: сприяти становленню системи екологічних цінностей, толерантному ставленню до природи; формуванню національно-патріотичних і морально-естетичних почуттів учнів та екологічної культури особистості у процесі реалізації завдань юннатівської роботи.

3. Розвивальні: розвиток креативних здібностей дітей та учнівської молоді, їх пізнавального інтересу до навколишнього середовища та усвідомлення необхідності власних дій щодо його захисту і збереження.

2. Провідна ідея, методологічні та теоретичні засади

Метою моделі функціонування є забезпечення прав дитини на розвиток, особистісне самовизначення і самореалізацію, розширення можливостей для задоволення різноманітних інтересів дітей та їх родин у сфері позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю, розвиток інноваційного освітньо-методичного потенціалу структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку.

У ході реалізації Моделі структурний підрозділ ОЗПО ставить перед собою наступні завдання:

- підвищення якості та доступності позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку для кожної дитини;

- оновлення змісту позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю у відповідності з інтересами дітей, потребами сім'ї і суспільства;

- розвиток інфраструктури закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю, у тому числі за рахунок забезпечення інвестиційної привабливості.

Еколого-натуралістична освіта і виховання екологічної культури учнів у об'єднаному закладі позашкільної освіти розглядається у контексті модернізації освітньо-виховного простору, тому цій системі надається, насамперед, особистісно-орієнтоване, практичне спрямування, з метою забезпечення ефективності інтелектуального, духовного і фізичного розвитку особистості, вироблення умінь і навичок самоосвіти, реалізації її індивідуальних здібностей та творчого потенціалу у процесі вивчення природних ресурсів довкілля, стану його охорони і використання.

В основу побудови екологічної освіти і виховання учнів у структурному підрозділі еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО покладено культурологічний підхід, який передбачає створення цілісного психолого-дидактичного забезпечення освітнього процесу, що відповідає сучасним соціально-світоглядним навчально-виховним і психолого-педагогічним вимогам та реаліям функціонування системи «природа-людина-суспільство».

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання у контексті українського патріотизму, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності й територіальної цілісності України.

Основними системостворюючими елементами еколого-натуралістичної освіти і виховання є: учень (його потреби, мотиви, інтереси, переконання та ідеали), мета його діяльності; педагог (його виховна, спрямовуюча, координуюча, контролююча діяльність); мета екологічної освіти і виховання – формування екологічно вихованої особистості, яка досягається за рахунок вирішення конкретних виховних, навчальних та розвивальних цілей; зміст еколого-натуралістичної освіти і виховання (принципи, форми, методи, засоби його реалізації в освітньому процесі структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО). Розробка змісту екологічної освіти і виховання учнів, принципів, форм, методів та засобів його реалізації в освітньому процесі цих закладів позашкільної освіти має забезпечити умови ефективного розвитку та досягнення її стратегічних цілей.

Методологічною основою є філософсько-культурологічні положення щодо біосферної природи особистості і її гармонійної взаємодії з навколишнім середовищем; особистості як активного суб'єкта діяльності і розвитку. В основі лежить концептуальна ідея «коеволюції», яка, ґрунтуючись на поєднанні природного і соціогуманітарного середовища, дозволяє створити універсальну модель майбутнього соціоприродного простору, у межах якого еволюційні процеси

розвитку цивілізації та природи гармонійно співіснують і взаємопов'язані між собою. Ідея «коеволюції», випереджаючого особисто орієнтованого виховання особистості та природовідповідності цих процесів, визначена методологічною основою дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя Моделі функціонування складають: філософський концепт людиноцентризму в освітньому просторі В.Кременя; праці В.Вербицького, Л.Виготського, Д.Ельконіна, В.Моляко, Г.Пустовіта, В.Рибалко, В.Роменця, С.Рубінштейна, В.Сухомлинського, О.Сухомлинської, К.Ушинського та інших, в яких визначено теоретичні засади формування творчої особистості; методологічні підходи і концептуальні основи теорії особистості розроблені І.Бехом; праці Ш.Амонашвілі, В.Давидова, П.Гальперіна, А.Запорожця, О.Леонтьєва, Б.Нікітіна з проблем розвивального навчання; дослідження А.Аносової, О.Биковської, В.Вербицького, А. Корнієнко, О. Литовченко, О. Липецького, В. Мачуського, Г.Пустовіта, В.Редіної, Т.Сущенко, Л.Тихенко, що розкривають організаційно-педагогічні засади діяльності системи позашкільної освіти регіону.

Державну політику щодо функціонування і розвитку підрозділу у складі ОЗПО та позашкільної еколого-натуралістичної освіти в області, а також її правові, соціально-економічні, організаційно-педагогічні засади визначено низкою нормативно-правових актів, зокрема законами «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про охорону дитинства», Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджених Законом України від 28.02.2019 року №2697-VIII, Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020–2025 роки, Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі, затвердженої Указом Президента України 25.05.2020 року № 195/2020, Указу Президента України від 30.09.2019 року № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», Програми поводження з відходами у Хмельницькій області на 2018–2022 рр., затвердженої рішенням Хмельницької

обласної ради від 27.03.2018 року № 39–18/2018, Цільової комплексної програми розвитку освіти Хмельницької області на 2021–2025 роки, затвердженої рішенням Хмельницької обласної ради від 24.09.2020 року № 39–34/2020, Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027, Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти, затвердженої наказом МОН України від 06.06.2022 року № 527, Плану комплексних заходів з екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури дітей, учнівської і студентської молоді закладів освіти Хмельницької області на 2021–2025 роки, розпорядження Хмельницької обласної державної адміністрації від 24.11.2020 року № 864/2020-р «Про екологічну освіту, як одну із передумов вирішення екологічних проблем в області». Концептуальні положення щодо змісту позашкільної освіти, форм її організації, стратегії розвитку, визначені в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття).

Принципи. Важливим є урахування організаційно-педагогічних принципів, які узгоджуються із педагогічними принципами позашкільної освіти та виховання в регіоні і характеризують роботу ЗПО і структурних підрозділів еколого-натуралістичного профілю:

Принцип гуманізації, що визначає пріоритет завдань творчої самореалізації особистості, її виховання, створення умов для вияву обдарованості і талантів дітей, формування гуманної особистості, людяної, доброзичливої, милосердної.

Принцип єдності загальнолюдських та національних цінностей, що забезпечує у змісті освітнього процесу органічний зв'язок і духовну єдність української національної культури з культурою народів світу; розвиток культури всіх національних меншин, що проживають на території регіону; сприяє усвідомленню пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими, клановими та класовими; визначає позашкільну освіту та виховання як важливий засіб національного розвитку й толерантної гармонізації національних і міжнаціональних відносин в області.

Принцип національної, спрямованості, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної

землі, природи, українського народу, шанобливого ставлення до його культури, історії, традицій; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави.

Принцип самоактивності й саморегуляції забезпечує розвиток у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, прийняття самостійних рішень: виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках.

Принцип демократизації, що передбачає автономію (самостійність) ОЗПО і профільних закладів позашкільної освіти у вирішенні основних питань змісту їх діяльності, розвитку різноманітних форм співробітництва та партнерства всіх учасників педагогічної діяльності.

Принцип науковості і системності, що полягає в забезпеченні оптимальних умов для розширення й поглиблення засобами освіти вагомих для кожної особистості, що навчається, об'єктивних законів, обґрунтованих понять і способів практичних дій в їх майбутній трудовій діяльності, а також забезпечення інтегруючої функції процесів навчання й виховання в умовах досягнення основної мети позашкільної освіти і виховання.

Принцип безперервності, наступності та інтеграції, що забезпечує об'єднання зусиль ОЗПО і його структурних підрозділів з іншими закладами освіти та різними організаціями; цілісність і наступність позашкільної освіти та виховання, спрямованої на поглиблення та конкретизацію освітнього процесу; набуття освіти упродовж всього трудового життя за умови, коли нові знання, уміння та навички базуються на раніше засвоєних і надбаних.

Принцип багатокладності та варіативності, що передбачає можливість широкого вибору змісту, форм і засобів освіти та виховання у вільний від навчання час, альтернативність у задоволенні духовних запитів особистості, її пізнавальних і інтелектуальних можливостей та інтересів: запровадження поліваріативності навчальних програм, поглиблення і розширення їх практичної спрямованості, диференціації та індивідуалізації освітнього процесу.

Принцип добровільності й доступності, що передбачає право вибору та доступність

у забезпеченні потреб особистості у творчій самореалізації, духовному самовдосконаленні, здобутті додаткових знань, умінь і навичок, підготовки до активної професійної та громадської діяльності.

Принцип самостійності і активності особистості, що полягає у забезпеченні такої психолого-педагогічної атмосфери, яка сприяє виявленню, а також розвитку і реалізації учнями власної пізнавальної самостійності, творчої активності, прояву обдарованості й таланту у навчально-виховній діяльності та в юннатівській роботі у позанавчальний час.

Принцип гармонізації родинної і суспільної освіти та виховання, яка передбачає створення сприятливих умов для забезпечення добровільного партнерства і корисної, співпраці того, хто вчиться, його родини, а також держави, як рівноправних суб'єктів освітнього процесу в ОЗПО і профільних закладах позашкільної освіти; незалежності позашкільної екологічної освіти та виховання від політичних, громадських і релігійних організацій.

Принцип практичної спрямованості позашкільної освіти й виховання, що передбачає набуття учнями та юннатами певних професійних умінь і навичок, їх розширення та розвиток, а також впровадження в життя за умов інтеграції з наукою і виробництвом, орієнтацію неповнолітніх на майбутню трудову діяльність у ринкових умовах.

3. Суб'єкти спільної діяльності та цільові групи

Суб'єктами спільної діяльності з еколого-натуралістичної освіти є:

- Міністерство освіти і науки України;
- Міністерство екології та природних ресурсів України;
- Національна академія педагогічних наук України та її профільні науково-дослідні установи;
- Національна академія наук України та її профільні науково-дослідні установи;
- Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України;
- Департамент освіти, науки, молоді та спорту Хмельницької ОДА;
- Департамент природних ресурсів та екології Хмельницької ОДА;
- Управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин Хмельницької ОДА;

– Подільський лісовий офіс ДП «Ліси України»;

– заклади вищої освіти області, України та Європи, з якими укладені угоди про співпрацю;

– міжнародні, державні і громадські екологічні організації;

– науково-дослідні установи та господарства;

– профільні заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку і відповідні відділи комплексних та структурні підрозділи об'єднаних закладів позашкільної освіти;

– засоби масової інформації.

В рамках зазначеного доцільно виділяти такі цільові групи: учнівська молодь; педагоги; науковці; методичні об'єднання; адміністрація ОЗПО; батьківська громада.

4. Управління та функції навчально-виховної діяльності

В управлінні навчально-виховною системою беруть участь заступник директора/керівник структурного підрозділу, завідувачі відділами, методисти, культорганізатор, керівники гуртків. Кожен елемент системи еколого-натуралістичного виховання взаємодіє з іншими елементами цієї системи освіти і має свої функціональні призначення.

Погодження діяльності відбувається через розподіл функціональних обов'язків та прав співробітників. Управління освітнім процесом орієнтовано на формування здібностей до самоуправління всіх учасників педагогічного процесу; гуманітарний характер управління, що передбачає залучення до аналізу ситуації, постановку проблеми, ухвалення управлінських рішень всіх суб'єктів освітнього процесу, використання аналітичних даних для рефлексії експертних процедур в управлінні.

В структурному підрозділі еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО створюється модель управління інноваційною діяльністю, яка дає можливості реалізовувати й вивчити практичну доцільність упровадження освітніх інновацій.

В управлінні інноваційними процесами педагогічні працівники застосовують нові принципи управління й створення при цьому відповідних умов для:

– постійної реалізації освітніх нововведень;

– надання конкурентоспроможних освітніх послуг;

– здійснення оперативного інформаційного зв'язку з усіма учасниками освітнього процесу;

– проведення допрофільної підготовки вихованців, їх адаптованість до швидко змінюваних вимог суспільства.

Управління інноваційною діяльністю неможливе без управління самоосвітньою діяльністю педагога ОЗПО, яке має чітко окреслені завдання:

– створення педагогу умов для інтелектуального, соціального й духовного розвитку, самореалізації;

– досягнення оптимальної реалізації впливу самоосвіти на розвиток особистості керівника гуртка;

– забезпечення максимальної мобілізації інтелектуальних ресурсів особистості з метою її самореалізації.

5. Шляхи реалізації Моделі функціонування

Для досягнення стратегічної мети Моделі важливим є визначення шляхів реалізації її концептуальних положень – напрямів науково-педагогічної та юннатівської роботи, що визначають ефективність діяльності структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО, а саме:

– удосконалення організаційно-координаційної роботи (координація діяльності закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю, моніторинг якості профільної позашкільної освіти, забезпечення науково-методичного супроводу інноваційних процесів позашкільної освіти);

– удосконалення організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи (розроблення і впровадження (апробація) навчальних програм еколого-натуралістичного напрямку; організація науково-методичного забезпечення діяльності структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО для досягнення ефективності реалізації педагогами основних напрямків та завдань методичної і юннатівської роботи);

– сприяння адаптації структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО до роботи в умовах розвитку ринку освітніх послуг (ознайомлення з сучасними технологіями освітнього менеджменту: маркетинг, фандрайзинг, іміджмейкерство, проектна та грантова діяльність тощо);

– здійснення ресурсного забезпечення функціонування й розвитку підрозділу

закладу, відпрацювання економічних моделей для ресурсного забезпечення структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку, в тому числі і в межах державно-приватного партнерства;

– участь у створенні єдиного інформаційного поля з профільної позашкільної освіти для покращення професійно-творчої взаємодії педагогів, науковців, громадськості, дітей та учнівської молоді (інтернет-ресурси, підготовка до видання посібників, підручників, довідників та збірників матеріалів з позашкільної освіти, науково-методичного вісника, періодичних видань, тематичних публікацій у ЗМІ тощо);

– підвищення розвивально-виховного і соціалізуючого потенціалу структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку;

– створення цілісного позашкільного освітньо-виховного простору еколого-натуралістичного напрямку, спрямованого на творчий розвиток і соціалізацію особистості;

– розроблення ефективних механізмів взаємодії з держаними установами й організаціями, дитячими і молодіжними громадськими організаціями, засобами масової інформації, батьківською громадськістю;

– упровадження сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, елементів відкритої освіти, які широко використовуються у дистанційній освіті та освіті протягом життя (телекомунікаційні технології, технології створення і поширення електронних публікацій (різноманітні підручники й посібники, методичні матеріали для учнів і педагогів у цифрових форматах), освітні онлайн-ресурси, електронні бібліотеки та віртуальні читальні зали з використанням сайту і фейсбуку, тощо);

– створення та збереження навчальної матеріально-технічної бази для забезпечення реалізації завдань освітнього процесу і навчальної праці гуртківців.

Ефективна реалізація даної Моделі функціонування можлива за умови раціонального використання фінансових, технологічних, матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів, що надаються державою і засновником для підрозділу закладу, які спрямовуються на реалізацію завдань позашкільної освіти, еколого-натуралістичне навчання і виховання учнів.

6. Очікувані результати реалізації Моделі функціонування

1. Оптимальний рівень теоретичної та методичної підготовки педагогічного колективу структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО.

2. Ефективність функціонування, координації та узгодженість дій педагогічних працівників, які причетні до управління навчально-виховною діяльністю структурного підрозділу.

3. Реалізація ідей та принципів, які лежать в основі системи еколого-натуралістичного навчання і виховання учнів.

4. Оволодіння вихованцями дитячих творчих об'єднань системою знань, умінь і навичок еколого-натуралістичного змісту.

5. Створення оптимальних умов для розвитку особистості кожного учня, охопленого юннатівською роботою, реалізації його творчих здібностей, підвищення його самореалізації та самооцінки шляхом впровадження інноваційних форм і методів навчання й виховання.

6. Удосконалення соціального партнерства, як основної форми співпраці з дитячими та молодіжними громадськими організаціями, розвиток волонтерської діяльності учнівської молоді, реалізація освітніх програм превентивного спрямування.

7. Здійснення координаційної діяльності щодо реалізації програм з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку в закладах позашкільної та загальної середньої освіти, забезпечення організаційного, методичного, ресурсного й інформаційного супроводу розвитку еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти.

8. Діяльність структурного підрозділу еколого-натуралістичного напрямку ОЗПО, розглядається як експериментальний майданчик для відбору, апробації, інформаційно-методичної підтримки, пропагування та поширення в освітянському середовищі закладів позашкільної освіти досвіду кращих практик педагогічної творчості, надання допомоги педагогам-натуралістам у впровадженні різноманітних інноваційних освітніх технологій, форм та методик в позашкільній галузі еколого-натуралістичного профілю.

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДИ ДЛЯ НАСТУПНИХ ПОКОЛІНЬ

Сушильнікова А.Ю.,

викладач ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ»

Екологічні проблеми у періоди трансформації суспільства викликають кризу моральності, адже екологія і моральність взаємообумовлені. Тому питання екологічної освіти необхідно розглядати у взаємозв'язку з етичним вихованням, але ці питання ще мало вивчені. Теорія взаємозв'язку екологічного і етичного виховання молоді розкрита слабо, практика еколого-етичного виховання розроблена недостатньо. Усе це ставить перед педагогами задачу розробки різносторонньої еколого-етичної освіти здобувачів різних типів і рівнів навчальних закладів: від шкіл до вищих навчальних закладів.

Досліджувана проблема актуальна, але і ставиться вона не вперше. У розвиток теорії етичного виховання в процесі спілкування з природою великий внесок внесли відомі діячі педагогічної науки і освіти Г.Г. Ващенко, К.Д. Ушинський, В.А.Сухомлинський та ін.

Формування і розвиток нової свідомості по ставленню до природи процес тривалий, пов'язаний з екологічними, соціальними та іншими умовами життя суспільства. За умов погіршення екологічної ситуації в країні, зниження життєвого рівня, відсутність стійких етичних орієнтирів, переважає хижачьких поглядів, обмежене короткочасною вигодою без довгострокового прогнозу, без погляду у майбутнє.

Формування екологічної свідомості – найважливіша задача викладачів – екологів сучасності. На сьогодні екологічні проблеми загострені не тільки в Україні, але і в усьому світі. Однією з причин є те, що навчальні заклади завжди дуже мало приділяли уваги екологічній освіті і вихованню студентів.

Однією з основних причин незрілості екологічної свідомості людей можемо вважати недостатньо сформовану систему екологічного виховання і освіти населення. Далеко не кожна людина має можливість вивчати екологічні проблеми на глибоко науковому рівні, уявлення про ці проблеми складається часом вельми випадковим чином: під впливом буденних вражень або з повідомлень засобів масової інформації.

Сьогодні на перший план виходять цінності життя, пошук шляхів та способів виживання людства за умов сталої тенденції погіршення екологічної та соціальної ситуації. “У зв'язку з цим активно відбувається перегляд традиційного ставлення як до людини, так і до природи, пошук нових духовних засад подальшого розвитку цивілізації, формування нових ідеалів людської діяльності й нового розуміння перспективи людини” [3, с. 282].

Нинішня екологічна ситуація така, що більше не можна обійтися без радикальних і всебічних перетворень практично всіх аспектів життя суспільства. Істотні зміни відбуваються у питанні подолання традиційної роз'єднаності і наповнення природничих наук гуманістичним змістом, а суспільних – природничо-науковим. Більш органічний і повний, ніж раніше, синтез наук – необхідна передумова формування такої комплексної області наукового знання, як соціальна екологія, яку складно, практично неможливо віднести ні до суспільних, ні до природних наук. Сьогодні необхідна масова екологізація всіх сфер суспільного життя. І перш за все, звичайно, повинна бути екологізована сама людина у всіх сферах її діяльності: у виробництві, побуті, у вихованні і навчанні. Екологічна проблема має ряд особливостей, які дуже важливо враховувати в процесі екологічного виховання і освіти людей. Саме екологічні знання дозволяють людині усвідомити, до яких катастрофічних явищ можуть призвести згубні звички у взаємодії з природою; зрозуміти, як уникнути подібних наслідків. Вища мета екологічної освіти – формувати екологічну культуру людини.

Екологічна свідомість – глибока індивідуальна і колективна здатність розуміння раціонального, бережливого ставлення до природних і створених людьми ресурсів, ролі соціально-економічних факторів у виникненні екологічної кризи і пошуку шляхів її подолання [2, с. 78].

Екологічна культура – етап і складова частина загальносвітової культури; сукупність знань, умінь, соціальних та інженерних норм, керуючись якими людина усвідомлює себе

і відповідним чином діє як частина природного середовища і як суб'єкт, який відповідає перед наступними поколіннями людей за збереження середовища життя [2, с. 76]. Отже, формування екологічної свідомості молоді – це, передусім, навчання екологічній культурі, яку ми визначаємо як форму адаптації людства до природних умов і способів творення свого довкілля [1].

Уявлення про природу, її процеси та явища формуються ще у 5–6 класах навчання і продовжуються усе життя. Вони включають знання з фундаментальних дисциплін, зокрема фізики, хімії, біології, та поєднуються з елементами географії, астрономії, екології, народознавства, основ здоров'я та інших. За сукупністю отриманих знань і формується максимально повна і достовірна картина світу, розуміння важливості збереження довкілля для нащадків.

Екологічні знання мають особливе значення для учнів, студентів закладів фахової передвищої освіти, вищих навчальних закладів як майбутніх природокористувачів. Опанування будь-якої професії повинно спиратись на пріоритетну роль екологічних знань і відповідних умінь, що дозволить розуміти і прогнозувати наслідки своєї професійної діяльності. Крім того, це сприяє включенню самих студентів у креативну пізнавальну діяльність.

Формування екологічної свідомості учнів і студентів здійснюється в ході навчально-виховного процесу. Як показують дослідження, обізнаність молоді з екологічною проблематикою є фрагментарною, недиференційованою, вони краще орієнтуються в глобальних екологічних проблемах, ніж у проблемах своєї місцевості. Значна частина студентів вважають себе непричетними до вирішення проблем довкілля. Тому, необхідними умовами формування у студентів екологічної свідомості повинні бути:

- розуміння власної відповідальності за стан навколишнього середовища та залежності від нього;
- формування системи цінностей, що включає природу;
- формування практичних навичок, певної стратегії поведінки.

Найпоширенішими методами екологічної освіти є бесіда, підготовка творчих робіт, тобто ті, що сприяють виробленню вмінь здобувати, фільтрувати і систематизувати

інформацію. Проте, доцільніше та ефективніше використовувати форми і методи роботи, спрямовані на розвиток екологічної свідомості та поведінки, зокрема:

- 1) дослідження;
 - 2) інтерактивні методи: мозковий штурм, вивчення конкретних ситуацій, обговорення критичного явища, групова дискусія, рольова гра, імітація, семінар, групові проекти, завдяки яким джерелом інформації, носіями екологічних норм і вимог виступають самі студенти, екологічні норми і вимоги сприймаються як їх власний вибір і рішення, що є значно потужнішим стимулом, ніж зовнішнє примушування;
 - 3) постановка проблемних запитань, відповіді на які студенти знаходять протягом заняття, аналізуючи та узагальнюючи отриману інформацію;
 - 4) використання інформаційних комп'ютерних технологій, зокрема, мультимедійного супроводу навчальних занять;
 - 5) залучення студентів до громадського екологічного руху, активної участі у різноманітних природоохоронних заходах;
 - 6) позааудиторна робота: конференції, семінари, вікторини, гурткова робота, форуми.
- Саме такі форми роботи дають можливість вийти за межі навчальної програми, доповнити та поглибити знання, уміння, досвід студентів та передбачають вибір і прийняття рішень, аналіз і оцінку ситуацій, сприяючи формуванню екологічно свідомої поведінки.

«Усе пов'язане з усім» та «ніщо не дається даремно – за все треба платити» – основні принципи, закони природи, що визначені ще у ХХ сторіччі Баррі Коммонером. Вони надзвичайно актуальні і сьогодні. Через формування екологічної свідомості і культури ми заохочуємо людей відповідально здійснювати свою діяльність, збалансовано використовувати природні ресурси і за власним бажанням бути екологічноорієнтованими особистостями.

Поширенню екологічних інтересів сприяє також проведення масових заходів за участі представників органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, завідуючих кафедрами екології закладів вищої освіти, педагогів закладів загальної середньої та позашкільної освіти, керівників дитячих громадських екологічних організацій, менеджерів з еколого-освітньої роботи установ природно-заповідного фонду, представників

громадських екологічних та природоохоронних організацій та екологічної громадськості України.

Участь в екологічних заходах сприяє формуванню екологічної свідомості молодого покоління, вихованню їхнього небайдужого ставлення до навколишнього природного середовища, допомагає у вирішенні проблеми поводження з відходами. Активна позааудиторна робота сприяє поглибленню екологічної свідомості, прагненню особистої участі у вирішенні екологічних проблем регіону, країни, покращення інформованості різних верств населення.

Позитивні змін світоглядів ми бачимо вже сьогодні: розвиток альтернативної енергетики, замкнуті цикли водокористування, якісне обладнання для очистки стоків і викидів і загальна екологізація промисловості, часткове

сортування та утилізація відходів, заміна побутової хімії на безпечну для навколишнього природного середовища.

За підтримання існуючих темпів формування і розвитку екоорієнтованого суспільства є перспектива швидкого формування сталого розвитку та збереження унікальних природних компонентів.

Список використаної літератури:

1. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика: Навчальний посібник. К.: Заповіт, 1996. 352 с.

2. Лановенко О.Г., Остапішна О.О. Словник-довідник з екології: навч.-метод. посібник. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. 226 с.

3. Кисельов М.М., Канак Ф.М. Національне буття серед екологічних реалій. – К., 2000. – 320 с.

РОЛЬ ІЗОТЕРАПІЇ У СТВОРЕННІ ЕМОЦІЙНО КОМФОРТНОГО ПРОСТОРУ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКІВ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ У ВОЄННИЙ ЧАС

Пожалова Т.М.,

*методист, керівник гуртка «Екопростір»
КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини»*

Одне з головних завдань позашкільної освіти в умовах воєнного стану є створення безпечного і емоційно комфортного освітнього середовища задля збереження стабільності психоемоційного, творчого та інтелектуального розвитку кожної дитини, як обов'язкової умови повноцінного формування її неповторної особистості, запоруки успішної взаємодії з зовнішнім світом, адекватного і об'єктивного сприйняття дійсності. Оскільки в складних життєвих ситуаціях вихованці потребують від педагогів значно

більшої уваги і чутливості [4], безпосередня дотичність до природних образів, барв та звуків, як складових еколого-натуралістичної освіти, може дієво допомогти в створенні гармонійної атмосфери довіри, реалізації психофізіологічної та психотерапевтичної реабілітації.

Серед усіх наявних способів і прийомів організації гурткової роботи з дітьми, арт-терапевтичні методи (від англ. «art» – мистецтво) є найбільш універсальними і багатофункціональними: маючи широкі

можливості застосування і реалізації, вони практично позбавлені протипоказань, адже ґрунтуються не стільки на зовнішньому впливі, скільки на активізації та гармонізації внутрішніх ресурсів особистості, безпосередньо пов'язаних з її творчими здібностями [1]. Серед всього різноманіття арт-терапевтичних методів при роботі з вихованцями гуртків еколого-натуралістичного напрямку найбільш доцільно використовувати ізотерапію, тобто, терапію творчістю, в першу чергу малюванням. Серед різновидів ізотерапії виділяють пластилінографію, малювання долоньками та пальчиковий живопис, кляксографію, техніку штриха, плями, каракулі тощо. Цікавим є поєднання ізотерапії з природотерапією, результатом чого є: ландшафтна арт-терапія, яка поєднує природні об'єкти з образотворчою діяльністю, використовуючи різні художні матеріали і засоби, та анімалотерапія в сенсі використання символів тварин (образів, малюнків, казкових героїв, іграшок) в ході творчої діяльності вихованців. Перелічені методи, досить прості у застосуванні, здатні сприяти зняттю психосоматичної напруги та зниженню рівня тривожності, імпульсивності, агресивності, апатії; розвитку емпатії, фантазії, сенсорної сфери, вищих почуттів (естетичних, моральних, інтелектуальних); гармонізації особистості, її соціалізації; підвищенню самооцінки, загального емоційного стану.

Пам'ять, увага, здібності – це розвиваюча (педагогічна) частина арт-терапії, а емоції, відчуття, переживання, відносини – це її терапевтична (психологічна) частина. Тому для результативної арт-терапевтичної роботи важливі наступні чинники: виняткова емоційна взаємодія між педагогом і вихованцями; високий «ресурсний» стан керівника; побудова структури занять з урахуванням вікових особливостей, рівня розвитку та стану психоемоційної сфери дітей; поєднання творчої, розвиваючої діяльності з виховними моментами: саме в дитячому віці формується ментальне здоров'я особистості (уявлення про суспільно-етичні норми, цінності, власну національну ідентичність), яке у воєнний час зазнає чималого тиску.

Умови проведення арт-терапевтичних занять у воєнний час:

– наявність в приміщенні закладу освіти безпечного укриття;

– дозвіл від батьків (опікунів), їх свідоме приєднання до процесу;

– емоційна гнучкість і гранична увага з боку педагога;

– повага до емоційно-психологічних потреб дітей є першочерговою;

– керівник повинен мати високий рівень винахідливості задля мобілізації дитячої уваги при нестабільному графіку та змішаній формі навчання [2].

Прикладом застосування арт-терапії на гурткових заняттях еколого-натуралістичного спрямування є наступні вправи з ізотерапії, розраховані на вихованців молодшої вікової групи: «Асоціація», «Карта скарбів» (модифікація за Т. Зінкевич-Євстигнеєвою), «Чарівні плями» (техніка «акватипія», модифікація за О. Татаріною) (режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1Rkudhukv9CmtY9_y5wIDEDBy2aw-fs4P/edit?usp=share_link&oid=112492265507968360799&rtpof=true&sd=true) [3].

Отже, використання ізотерапевтичних вправ і прийомів в ході гурткової роботи є досить дієвим як діагностичним, так і розвиваючим методом, що надає дітям можливість через творчу самореалізацію (часто в ігровій формі) не лише безболісно пройти процес самопізнання, розвинути креативність та образне мислення, а й збудувати гармонійні відносини з оточуючими, скинути зайве емоційне напруження, що виникає в сучасних стресогенних умовах життєдіяльності [1].

Список використаних джерел

1. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2020. Ч. 1. С. 7–14.

2. Тараніна О.В. Практикум з арт-терапії у роботі з дітьми, 2-ге видання. Київ: АСТАМИР-В, 2019. С.10–19.

3. Тараніна О.В. Практикум по арт-терапії: шкатулка майстра. Київ: АСТАМИР-В, 2019. С. 31–39.

4. Тімченко О.В., Похілько Д.С. Аналіз сучасних методів діагностики емоцій. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія, 2017. Випуск 55. С. 259 – 260.

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАБІЛЬНОГО ПСИХО-ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВИХОВАНЦІВ ГУРТКІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Лісовенко О.О.

*методист методичного відділу КЗ КОР
«Центр творчості дітей та юнацтва Київщини»*

Питання безпеки освітнього процесу є дуже актуальним для суспільства під час воєнного стану. На жаль, сьогодні в такій кризовій ситуації опинилась Україна. Надважливо створити всі можливі умови для забезпечення захисту життя та здоров'я дітей, прийняти виклики часу, пов'язані із безпековою ситуацією та війною. Ще тривалий час після закінчення військової агресії українські освітяни працюватимуть у нових для себе вимогах до безпечного освітнього середовища та психологічного комфорту. Чітке розуміння алгоритму дій під час загрози та виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру, допоможе ефективніше впоратися з кризою та зменшити її негативні наслідки.

Усі попередні роки головною метою системи освіти була якість освітніх послуг. У період дії режиму воєнного стану в системі освіти змінилися орієнтири та пріоритети. На сьогодні метою кожного вчителя, керівника гуртка є створення безпечного освітнього середовища для підтримки стабільного психо-емоційного стану вихованців.

Діти, які постраждали від наслідків повномасштабного вторгнення російської федерації потребують психо-емоційного розвантаження та психологічної допомоги в цілому. Дана проблема набуває актуальності і в закладах позашкільної освіти.

Враховуючи реалії сьогодення, кожен керівник гуртка має володіти інформацією та первинними навичками щодо захисту життя і ментального здоров'я свого і дитини.

Керівнику гуртка, який готовий докласти максимум зусиль для створення безпечного комфортного середовища в умовах воєнного стану для своїх вихованців, рекомендовано декілька порад, зокрема:

- педагог, повинен сам бути емоційно стабільним і врівноваженим;
- педагог повинен мати позитивний настрій, і взагалі мислити позитивно, оптимістично;

- перед заняттями педагогу краще потурбуватися за свій ресурс, тобто (прогулянка, смаколики, дихальні вправи, медитація);
- педагог має володіти максимально повною інформацією про особливі потреби дитини, можливі реакції на стрес. Діти можуть мати дуже травматичний досвід війни;
- уміння будувати емоційно-близькі стосунки, створення простору, при якому дитина відчуває підтримку «я поряд, я з тобою»;
- на початку заняття запровадити маленький ритуал «привітання» на вибір (привітання для «підзарядки», кулачками, обійми, маленькі танцювальні рухи) це дасть змогу первинно діагностувати настрій дитини, але обов'язково потрібно проговорити з вихованцями запровадження ритуалів, щоб не зашкодити;
- обумовити певні правила гуртка, простору, який створює керівник, визначити межі особистих контактів;
- бути уважними до звуків, що використовуються в супроводі заняття;
- обережно підбирати навчальний матеріал та інструментарій, і взагалі спілкуватися намагаючись не дати можливості дитині пригадати про травмуючі події;
- не давати дітям порад, якщо вони про це не попросять;
- якщо дитина не стабільна, допомогти їй стабілізуватися за допомогою технік заземлення та стабілізації (вправи дихання, техніки 5-4-3-2-1, 4-5-0, техніки усвідомлення тіла, техніки «позіхання», «слоник», «мокрый песик»);
- обов'язково проговорювати ситуацію, яка відбувається з вихованцями враховуючи їх вік і знання;
- дати дитині можливість розповісти про свої думки, почуття, сприйняття ситуації (за бажанням), головне – вислухати, дитину;
- дозволити емоціям бути: проявити дитині ту реакцію, яку відчуває і проживає зараз;

- спробувати разом із вихованцями мріяти, створювати казку, планувати майбутнє, що зумовить стан успішної адаптації, переживання почуття психологічної захищеності;
- разом слухати спокійну музику, разом читати веселі улюблені книжки, разом дивитися смішні фільми та мультфільми;
- долучати вихованців до волонтерства та допомоги іншим. Це дуже важливо, щоб дитина відчула свою причетність до перемоги та соціальну значимість;
- під час заняття запроваджувати веселі руханки та різні арт-хвилинки для розвантаження і зменшення емоційної напруги вихованців (малювання пастеллю своїх емоцій, страхів на вологих серветках, малювання на основі клею ПВА, малювання на молоці);
- підтримувати баланс різних видів активності дітей, переважно використовуючи інтегровані заняття, під час яких слід проводити релаксаційні паузи;
- будувати ефективне спілкування, легкість у контактах, розмовляти з вихованцями про буденні речі, таким чином вони впевнюються що життя продовжується;
- поважати успіхи, навіть якщо вони здаються маленькими та незначними, обов'язково хвалити дітей за них, і щодня відзначати їхні маленькі перемоги;

- наприкінці заняття проводити рефлексійні хвилинки, згідно з ритуалом попроситися з дітьми, ну і традиційно обійми за бажанням.

Різні дослідження кажуть, що діти, стикаючись з випробуваннями не обов'язково мають психологічні проблеми, а навпаки можуть демонструвати «посттравматичне зростання», адже стрес – це розвиток, і великою мірою залежатиме від нас, від підтримки дорослих. Вони можуть зростати у резиліентності (психологічній стійкості), мудрості, вдячності, здатності будувати глибокі щасливі стосунки, у чіткому розумінні що в житті найголовніше.

Список використаних джерел

1. Видра О. Вікова та педагогічна психологія. Навчальний посібник – К: Центр учбової літератури, 2011. – 112 с.
2. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А. Загальна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
3. Вдих-видих. Картки для дихальних практик стабілізації Світлани Ройз <https://www.unicef.org/ukraine/documents/breathe-cards>
4. Твоя сила. Практикум для дітей та підлітків – UNICEF <https://www.unicef.org/ukraine/documents/your-power-royz>

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИРОДОТЕРАПІЇ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Ольга Іванівна Ярошенко,

Комунальний заклад «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості»

Екологічна освіта і виховання в умовах глобальної екологічної кризи розглядаються світовою спільнотою як основна складова стратегії сталого розвитку людства у XXI сторіччі, спрямована на забезпечення майбутнього Землі. Екологічній освіті дітей та молоді визначена особлива роль в Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року. Основна увага у цьому процесі акцентується на цілісному і міждисциплінарному підході до формування у дітей та молоді компетентностей, необхідних для практичної діяльності щодо покращення якості природного довкілля [4].

Системі позашкільної освіти в Україні належить важливе місце у створенні додаткових можливостей для учнівської молоді у самовизначенні, саморозвитку, самореалізації, формування її патріотичних почуттів, моральних рис, соціально-громадської позиції. Позашкільна освіта в Україні – унікальне національно-культурне явище. На даний час у закладах позашкільної освіти створено потужне виховне середовище, в якому успішно формується особистість дитини. Саме на рівні позашкільної освіти дитина не лише має змогу діяльнісно утвердитися у набуті знань й компетентностей, але й якісно їх вдосконалити, задовольнити власні пізнавальні інтереси. Сучасний етап розвитку позашкільної освіти вирізняється динамізмом інноваційних перетворень [3].

Стан здоров'я дітей і молоді в Україні сьогодні є важливою медико-соціальною проблемою. Внаслідок тривалих воєнних дій, загострення екологічних проблем, погіршення екологічної ситуації, сучасний стан здоров'я дітей викликає серйозне занепокоєння і вимагає рішучих заходів для подолання цієї небезпеки. Проблема збереження здоров'я дітей і молоді потребує вирішення на всіх рівнях.

Психофізичні проблеми дітей можна частково вирішити засобами позашкільної еколого-натуралістичної роботи.

Після завершення війни, перемоги України над РФ, діти мають повернутись до звичного життя та надолужити втрачене спілкування

з природою і один з одним, відновити рухову активність. Заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку мають потужну матеріальну та методичну базу для впровадження соціально-психологічної реабілітації. Реабілітаційні функції виконує також взаємодія особистості з природою.

Необхідно розробити нові напрями, нові програми та нові шляхи збереження і підтримання стану здоров'я дітей як під час освітнього процесу в закладі освіти, так і поза його межами протягом навчального року.

При розробці комплексних оздоровчих програм, спрямованих на збереження та покращення стану здоров'я учнів, у школах та закладах позашкільної освіти важливим напрямом, на нашу думку, є природотерапія.

Найбільш використовуваний метод (навіть несвідомо) природотерапії – це ландшафтна терапія, спрямована на оздоровлення організму за допомогою споглядання краси природи, пейзажів і лікувальних прогулянок. Відомо, що ландшафт надає стимулюючу, заспокійливу дію на організм людини фізіологічним і психологічним шляхом. У останні роки психологи звертають все більше уваги на природні методи боротьби зі стресом [5].

Поєднання виховної, освітньої діяльності з творчою, рекреаційною, культурною, науково-дослідною роботою посилює і збагачує можливості екологічної освіти, урізноманітнює форми навчальних екопрактик для учнівської та студентської молоді. Оберігати природу неможливо без глибоких знань про навколишній світ. Досить важливим соціально-екологічним аспектом є збереження та збагачення різноманіття рослин дендропарку як об'єкта культурної спадщини та джерела пізнання закономірностей взаємодії природного середовища і суспільства [1].

Створення відкритого освітнього простору дає можливість навчатися серед природи у новому, невимушеному форматі. Зелений клас – це комфортна зона, де будуть проводитись не тільки навчальні заняття, а й виховні заходи для школярів і вихованців закладів позашкільної освіти. Зелений клас – це

можливість створення комфортного і сучасного освітнього екопростору для навчання, підвищення рівня екологічної свідомості підростаючого покоління, покращення стану здоров'я та концентрації уваги учнів через підвищення рівня насичення організму киснем. З огляду на те, що доступ дітей до світу природи стає все дедалі обмеженим, позашкільня залишається єдиною можливістю виховати майбутнє покоління, що цінує і зберігає природу [2].

Про цілющі властивості лікарських рослин сьогодні ми знаємо майже все. Настав час застосовувати ці знання практично.

Використання лікарських рослин в озелененні ландшафтів, у створенні клумб та альпінаріїв є сьогодні новим, актуальним і модним напрямом фітодизайну. Наприклад, на території кожної школи є клумби з рослинами, здебільшого просто декоративними. Ми часто забуваємо про те, що більшість лікарських рослин мають чудовий вигляд і за красою не поступаються декоративним. Тому при створенні клумб на шкільній території слід надавати перевагу лікарським рослинам. Вони поєднують у собі лікарський ефект і декоративні якості. Варто продумати розміщення клумб: вони обов'язково повинні знаходитися по всій території, а особливо – у зоні відпочинку. Всім відомо, як добре впливають рослини на стомлену людину. Приємна зелень, запах квітів – все це на підсвідомому рівні заспокоює людину, тим більше, дитину, знімає втому, повертаючи їй сили. А якщо це будуть не просто красиві рослини, а лікарські рослини – тоді діти зможуть не просто відпочивати, гуляти, а й отримувати сеанс ароматерапії, зміцнюючи свій імунітет. Після такої прогулянки діти будуть відчувати себе оновленими, бадьорими, сповненими сил.

Не слід забувати і про цілющі властивості хвойних рослин. Адже вони виділяють корисні речовини – фітонциди і чудово очищують повітря при несприятливих екологічних умовах міста, забезпечують профілактику простудних захворювань. На території закладів освіти, наприклад, можна вирощувати найбільш поширену породу – сосну звичайну. Вона дуже невибаглива до умов: зростає навіть на сухих бідних піщаних ґрунтах, є холодостійкою. А про корисні лікарські властивості сосни відомо кожному. Чудовий вигляд на шкільній території мають також ялина

звичайна, туя, ялівець та багато-багато інших хвойних.

Необхідно відновити навчально-дослідні ділянки, що створюються з метою вирощування рослин у якості об'єктів для вивчення на уроках біології та проведення навчально-дослідницької роботи.

Вирощування переважно лікарських рослин на таких ділянках дає вчителю біології нові можливості для вдосконалення уроків і має великі переваги. Це і проведення навчальних екскурсій, бесід, і ароматерапія. На таких ділянках зручно організовувати для школярів фенологічні спостереження за лікарськими рослинами в різні пори року, що буде корисно при вивченні біології.

У закладах позашкільної освіти перспективи використання лікарських рослин в озелененні території і поле для творчих ідей ще більші.

Широкого визнання набуває екотерапія – методика, яка базується на прямому контакті людини з природою. Як показали нещодавні дослідження з Ексетерського університету (Великобританія), у 90% людей, які страждають депресивними розладами, психічними захворюваннями, при перебуванні на природі покращується самопочуття. Люди, які страждають від депресії, гуляючи по парку, відчувають підвищення самооцінки, полегшення симптомів депресії, покращення настрою [5].

Ще одна цікава ідея – створити кабінет фітотерапії. Оформивши його в «природному» декоративному стилі, можна розмістити в ньому лікарські рослини у горщиках, гербарії, таблиці, малюнки, плакати, цікаву інформацію про здоров'я та застосування лікарських рослин. У такому кабінеті вчителю буде приємно проводити невеликі лекції для учнів про цілющі властивості лікарських рослин, заняття, нетрадиційні уроки, бесіди на цю тематику. Та і сприйняття інформації учнями в таких умовах буде більш ефективним, особливо коли організувати ігри, турніри, вікторини, конкурси, цікаві виховні природоохоронні заходи, спрямовані на оволодіння учнями знаннями про якості лікарських рослин і, безперечно, на формування у них здорового способу життя. Для старшокласників можна щорічно проводити конкурс презентацій науково-дослідних та творчих робіт, присвячених цікавим питанням фітотерапії.

Покращення стану здоров'я дітей потребує комплексного, системного підходу. Запропоновані нами ідеї використання природотерапії у закладах освіти з метою оздоровлення дітей протягом навчального року, безумовно, сприятимуть вирішенню цієї нелегкої проблеми. Необхідно, щоб така робота в умовах післявоєнної відбудови проводилася систематично в кожному закладі освіти, адже здоров'я дітей – це головне багатство і майбутнє нашої держави.

Використана література:

1. Довідник практичних дій: [збірник статей / за заг. редакцією доктора педагогічних наук, професора В.В. Вербицького]. – Київ: «НЕНЦ», 2022. – 520 с.

2. Всеукраїнська серпнева конференція для методистів закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку, фахівців інститутів післядипломної педагогічної освіти, директорів, заступників директорів та вчителів біології закладів загальної середньої освіти, організаторів позакласної роботи, наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти «Сучасні тенденції підвищення якості освіти», 26–28 серпня 2021 р.: [збірник статей та тез доповідей / за заг. редакцією доктора педагогічних

наук, професора В.В.Вербицького]. – Київ: «НЕНЦ», 2021. – 169 с. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/Zbirnuk082021.pdf>

3. Методичні рекомендації щодо вдосконалення роботи з комплексними закладами позашкільної освіти та закладами загальної середньої освіти, лист НЕНЦ від 07 квітня 2023 р. № 81

4. Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: агробіологічний профіль, еколого-біологічний профіль, навчальні програми для Природничої школи учнівської молоді [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В.В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2021. – 256 с.

5. Методичні рекомендації закладам позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку щодо соціально-психологічної реабілітації учнівської молоді, після закінчення карантину у 2020 році. URL: https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/%D0%9D%D0%95%D0%9D%D0%A6_%D0%A0%D0%B5%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-1.pdf

ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛЮВАННЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Шубчинський В.Д.

*Завідувач відділу екології та природоохоронної роботи
Донецького обласного еколого-натуралістичного центру*

Мєнафова Ю.В.

*к.х.н., доцент кафедри хімії та охорони праці
Донбаської державної машинобудівної академії,
методист*

Донецького обласного еколого-натуралістичного центру

У педагогічному словнику моделювання розглядається як один з методів пізнання і перетворення світу. Воно отримало особливо широке поширення з розвитком науки. Це привело до створення нових типів моделей, які розкривають нові функції самого методу. Моделювання, в якості унікальної форми пізнання, застосовується при дослідженні і перетворенні явищ в будь-якій сфері діяльності, особливо для розвитку професійних компетентностей вихованців закладів позашкільної освіти (ЗПО).

Модель для гурткової роботи у позашкільлі – є аналог оригіналу досліджуваного об'єкта. Модель – це система, схема дослідження, яка служить засобом отримання інформації здобувачами освіти про інші системи. Моделі поділяються на: матеріальні та ідеальні (уявні) [2].

При дослідженнях часто виникає питання, чи є моделі способом відображення навколишнього світу або способом його більш глибокого пізнання? Чи є вони, в певній мірі, перешкодою для вдосконалення навколишнього світу, або створюються лише певні стереотипи. В цьому криється секрет неоднозначного визнання реальної, об'єктивної ролі моделювання у науковому пізнанні молодого покоління.

Наукою встановлено, що постійно йде пошук адекватного відображення моделі реального світу, тому модель відображає послідовність пізнання:

модель – прогноз – експеримент – нова модель, тобто йде постійний пошук адекватного відображення навколишньої дійсності.

Моделювання сприяє розумінню вихованцями ЗПО найскладніших систем. Модель, як би, концентрує в собі наші уявлення про

що-небудь, спрощує складний світ дійсності, і на відміну від наукового пізнання, вона «не потребує» теоретичного обґрунтування. Не дивлячись на всю суперечливість даного методу пізнання важливо відзначити, що моделювання має свої цілі:

- Показати стан проблеми в даний момент.
- Виявити найбільш гострі протиріччя.
- Визначити тенденції розвитку і ті фактори, які можуть вплинути на небажаний розвиток.
- Активізувати діяльність усіх структур (державних, громадських, освітніх та ін) у пошуках оптимальних варіантів рішень освітньої системи.

Принципи процесу розробки моделі:

- Компромiс між очікуваною точністю і складністю моделі;
- Баланс точності;
- Достатня різноманітність елементів моделі;
- Наочність моделі;
- Блокове подання моделі;
- Спеціалізація моделі

Існують наступні типи моделей: пізнавальні, евристичні, прогностичні, моделі бажаного стану і прагматично виправдані.

Моделі розрізняються на ідеальні та матеріальні. Вони одночасно є засобом і об'єктом дослідження. Моделювання застосовується тоді, коли сам об'єкт недоступний для аналізу всіх його складових частин. Особливе значення воно має сьогодні, коли всі жахливі виклики широкомасштабної війни змушує нашу освіту, у тому числі позашкільну, виконувати своє основне завдання – підготовку професійно-компетентної, з високою національно-патріотичною мотивацією до

Перемоги та відновлення рідної України нашої молоді [1]. Важливо, при розробці моделей, враховувати їх схожість з оригіналом, при якому, з одного боку, дотримується жорстка цілеспрямованість, ув'язка всіх параметрів з очікуваними результатами, а з іншого боку, вони повинні бути достатньо «вільними», здатними до перетворення в залежності від конкретних умов і обставин, бути альтернативними, мати в запасі найбільше число варіантів.

Вимоги до створюваних моделей:

1. Модель повинна задовольняти вимогам повноти, адекватності та еволюційності. Забезпечувати досить широкий діапазон змін, доповнень по точності відтворення освітнього процесу і розвитку технологічної компетентності.

2. Модель повинна бути досить абстрактною, але не настільки, щоб виникали сумніви в надійності, практичної корисності отриманих на ній результатів.

3. Модель має відповідати умовам, які обмежують час вирішення проблеми. 4. Модель повинна орієнтуватися на існуючі можливості даного рівня розвитку процесу технологічної компетентності.

5. Модель повинна забезпечувати отримання нової корисної інформації про освітній процес в межах поставлених завдань.

6. Модель повинна будуватися на основі сучасної термінології.

7. Модель повинна передбачати можливість перевірки істинності, відповідності освітньому процесу.

Оцінка моделей визначається характеристикою властивостей моделі в залежності від цілей і завдань процесу.

Головними критеріями досягнень гурткової роботи можуть бути:

Новизна, якісний опис, наочна імітація, системне відтворення;

Поширеність, рівень розробленості (висунута ідея, побудована схема, розроблений алгоритм, формалізована освітня система);

Рівень творчого вирішення за допомогою моделі, ступінь виконання нею гносеологічної (пізнавальної, пояснювальної) і евристичної (прогностичної, творчої) функцій.

Список використаних джерел:

1. Шубчинський В.Д. Значення соціальних мереж для розвитку і самореалізації молоді у своїй еколого-натуралістичній діяльності/ В.Д. Шубчинський // Розвиток науково-пізнавальної активності дітей та учнівської молоді засобами еколого-натуралістичної роботи: збірник статей [В. В. Вербицький, А.О. Адамович, Н.П. Александрова та ін.]. Всеукраїнського семінару заступників директорів центрів еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді (20–22 травня 2015г.), Чернівці: «Місто», 2015 – С.136–141.

2. Шубчинський В.Д. Моделювання розвитку технологічної компетентності в освітньому процесі як метод наукового дослідження /В.Д. Шубчинський// Сучасний урок у професійній школі: здобутки та перспективи: матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару (29–30 жовтня 2013 року)// Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2014. – 124с. – С.38-39.

РОЗДІЛ III. STEAM-ОСВІТА

STEM-ОСВІТА У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: РЕСУРСИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Горбенко С. Л.

*кандидат психологічних наук, доцент,
начальник відділу STEM-освіти
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна*

Черноморець В.В.

*завідувач сектору досліджень освітніх процесів відділу STEM-освіти,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна*

STEM-освіта – є ефективним інструментом модернізації змісту освіти. Відділ STEM-освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» починав розвивати STEM-освіту у плідній співпраці з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді МОН України і першу сесію STEM-школи у 2017 році було проведено на базі центру. Ця подія стала рушійною силою для педагогічних працівників з різних регіонів, які стали новаторами STEM.

Протягом останніх шести років STEM упевнено розвивається в усіх регіонах України. Війна показала, що STEM-освіта – це наше сьогодення і запорака майбутнього. Озброєні науковим інструментарієм пізнання, молоді люди орієнтуються на нагальні й перспективні прикладні проблеми, серед яких, враховуючи реалії сьогодення, екологічні та безпекові, перероблювання відходів, знезараження вод і ґрунтів, розмінування, швидкі будівельні технології, генерування технологічних рішень галузі оборонно–промислового комплексу, авіації та ракетобудуванні, гуманітарні проблеми. STEM-освіта має величезний потенціал для післявоєнного відновлення і розбудови держави.

Упровадження STEM-освіти, особливо у закладах позашкільної освіти, – є актуальним і необхідним напрямом освіти для створення інтелектуального потенціалу країни.

Важливою віхою у розвитку STEM-освіти стало прийняття Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 960-р), реалізація якої передбачена до 2027 року (розпорядження

Кабінету Міністрів України від 13.01.2021 № 131-р). В умовах реалізації Концепції відбувається пошук ефективних рішень щодо переорієнтації освітнього процесу на діяльнісний та інтегрований підходи.

Значний досвід роботи свідчить, що наразі доречним є створення закладу STEM-освіти. Успішний заклад STEM-освіти повинен забезпечувати високоякісну освіту; розробляти ефективні курси і програми; створювати ефективне освітнє середовище; сприяти підвищенню професійної майстерності викладачів; упроваджувати STEM-проекти для мотивації здобувачів освіти, співпрацювати з різними партнерами. Модель закладу може бути досить різноманітною залежно від його специфіки та цільової аудиторії.

Для впровадження STEM-освіти першочерговими завданнями є підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та створення інформаційної бази розвитку STEM-освіти в Україні з використанням ІТ-технологій.

Невід’ємною частиною успішного розвитку закладів позашкільної освіти є інтеграція в європейський освітній простір. Scientix є спільнотою номер один для наукової освіти в Європі. Він спрямований на сприяння та підтримку загальноєвропейської співпраці між викладачами STEM, дослідниками освіти, політиками та іншими зацікавленими сторонами освіти, щоб надихнути студентів продовжувати кар’єру в галузі науки, технологій, інженерії та математики (STEM).

Кампанія STEM Discovery – це щорічна ініціатива, яка просуває науку, технології, інженерію та математику (STEM),

координується Scientix у співпраці з багатьма організаціями та проектами, і відзначається в Європі та за її межами з початку лютого до кінця квітня. Цього року темою є – «STEM-ідентичності», концепція, яка відіграє важливу роль в академічній успішності, кар'єрних цілях та орієнтації студентів. Розвиток ідентичності STEM підвищує ймовірність того, що учні розвинули наукову грамотність – деякі навіть можуть продовжити кар'єру в галузі STEM. Scientix організовує серію вебінарів з STEM-освіти. Ці вебінари проводяться протягом 3 років і відкриті для всіх, хто цікавиться викладанням і вивченням природничих наук.

Відділ STEM-освіти на партнерських засадах з освітніми установами реалізує освітній проект «STEM-школа» (режим доступу: <https://imzo.gov.ua/stem-shkola/>) з метою розвитку професійної компетентності педагогічних працівників з питань STEM-освіти. Це безкоштовний інноваційний ресурс для широкого кола освітян, який забезпечує індивідуалізацію, свободу вибору місця, часу і темпу навчання за дистанційною формою. Це майданчик для спільного навчання, обміну і вивчення найкращого вітчизняного та закордонного досвіду. Робота STEM-школи організовується відповідно до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (постанова КМУ від 21 серпня 2019 року № 800 (зі змінами й доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)). Навчальна програма кожної сесії STEM-школи розробляється відповідно до освітніх проблем, актуальних питань розвитку STEM-освіти. Педагоги мають можливість ознайомитися з новинками на освітньому ринку, пропозиціями, досвідом бізнес-структур, громадських та інших організацій. Протягом 2017–2022 років було проведено 11 сесій, слухачами STEM-школи стали понад 30 тисяч осіб та 450 спікерів. У 2023 році буде проведено: у лютому 12 зимову сесію, у серпні 13 літню сесію.

Вже 5 рік поспіль відділом STEM-освіти ДНУ ІМЗО проводиться захід всеукраїнського рівня «Краща STEM-публікація». Це творче

змагання педагогів, науковців з метою залучення фахівців до вивчення актуальних питань розвитку STEM-освіти в Україні, формування творчого підходу щодо оновлення дидактичних методів, засобів, форм та принципів навчання у закладах освіти, підвищення педагогічної майстерності та представлення кращих результатів досліджень широкій педагогічній громадськості. Надання заявок і робіт – до 31 серпня 2023 року.

Щороку українська педагогічна та учнівська спільноти долучаються до подій Європейського STEM-тижня. 2023 рік не став виключенням. Відділом STEM-освіти було організовано та проведено захід «STEM-тиждень 2023», який проходив в рамках Всеукраїнського фестивалю «STEM-весна» з 26 по 28 квітня 2023 року. Захід відбувався у соціальній мережі FB на сторінці групи Відділ STEM-освіти ІМЗО. Це загальнодоступна група, яка нараховує 22,8 тис. учасників. Заклади освіти, педагоги, учні, батьки, вихователі, керівники гуртків ділилися своїми ідеями щодо проведення, надихалися ідеями однодумців, ділилися результатами проведення STEM-тижня 2023 із хештегом #STEMтиждень_spring2023, #ідеяSTEMтиждень_spring2023.

Flowers4school – це всеукраїнський благодійний освітній проект, який реалізується у цьому році на другому етапі. На першому етапі всі бажаючі отримали по заявці до 500 цибулин. Зараз до проекту може долучитися кожний і заклади позашкільної освіти звертаються по індивідуальній заявці до організаторів через пошту на сайті.

Отже, виявлення та поширення ефективних підходів та результативних рішень упровадження STEM-освіти, спрямованої на розвиток наукових, природничих, математичних, конструкторських, винахідницьких, інженерних компетентностей здобувачів освіти, сприятиме створенню всеукраїнської мережі закладів STEM-освіти та підвищенню ролі й статусу творчих педагогічних колективів серед освітян.

РОЗДІЛ IV. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Заярна Вікторія Сергіївна,

*заступник директора Комунального закладу
Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти
та роботи з талановитою молоддю, кандидат педагогічних наук*

У сучасних реаліях повномасштабної війни перед національною системою освіти постають потужні виклики у вихованні підростаючого покоління, подолання яких сприяє досягненню єдиної стратегічної мети – створенню безпечного освітнього простору. Одним із шляхів вирішення цього питання є цифровізація освіти, що відповідає тенденціям розвитку сучасного суспільства й запитам здобувачів освіти – представників нової генерації.

На актуальності цифровізації освіти наголошує Закон України «Про освіту», в якому інформаційно-комунікаційну компетентність визнано як одну з ключових компетентностей сучасної успішної особистості. На цифровій трансформації акцентовано у Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 р., Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Основні положення цифровізації освіти розглядаються в Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року [5].

Надання якісних освітніх послуг з дотриманням безпекових умов під час повномасштабної війни є актуальним питанням для позашкільної освіти, як невід’ємної складової вітчизняної системи освіти. Сьогодні цей аспект є предметом дослідження науковців і першочерговим завданням для опрацювання педагогами-практиками. До вивчення проблеми цифровізації освітнього процесу у своїй працях звертаються В. Биков, Н. Духаніна, В. Кремень, Л. Макаренко, В. Луговий, Є. Стариченко, С. Сьома, Л. Тихенко та ін. Аналізуючи наукові джерела щодо питання цифровізації, зазначимо, що більшість дослідників дефінують цей процес як створення безпечного цифрового освітнього середовища для вирішення освітніх, технологічних й адміністративних завдань діяльності закладів освіти [4, 6].

Нові виклики для системи позашкільної освіти області й держави в цілому, пов’язані

з воєнним станом у країні, зумовлюють необхідність трансформації регіональної системи позашкільної освіти. Процес цифровізації позашкільної освіти регіону під координацією Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю (далі – Сумський ОЦПО та РТМ) відбувається за декількома напрямками діяльності: науково-методичний, освітній, організаційно-масовий. Розглянемо деякі приклади цифрової трансформації діяльності Сумського ОЦПО та РТМ.

Щодо науково-методичної діяльності й роботи з підвищення фахового рівня педагогів, зокрема цифрової компетентності, було започатковано обласну дистанційну STEM-школу для педагогів закладів позашкільної освіти, що проходила в дистанційному форматі. Мета роботи школи – консолідація педагогічної спільноти, актуалізація сучасних освітніх тенденцій в умовах закладів позашкільної освіти, популяризація природничої і математичної освіти, пошуково-дослідницької, проєктної діяльності, формування основних життєвих компетентностей здобувачів освіти як представників конкурентоспроможного українського суспільства. Навчання у школі протягом 2022/2023 н.р. за темою «Змішаний формат позашкільної STEM-освіти» пройшло 85 педагогів, які опікуються питанням упровадження STEAM-технологій в освітній процес. Слухачі школи ознайомилися з тематичними теоретичними матеріалами, виконали практичне завдання, реалізовували екологічні STEM-активності. Результатом діяльності стало укладання електронного кейсу теоретичних матеріалів й інтерактивних освітніх продуктів. Платформу для проведення школи було організовано на офіційному сайті Сумського ОЦПО та РТМ [3].

Цифровізація є невід’ємною складовою освітнього процесу в умовах війни задля

забезпечення вільного доступу до позашкільної освіти незалежно від місця перебування здобувачів освіти. З цією метою було започатковано віртуальний хаб позашкільної освіти Сумщини. На платформі хабу розміщується освітній контент, створений педагогами закладів позашкільної освіти Сумщини: дидактичні, методичні матеріали для організації освітнього процесу й психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу. Віртуальна платформа має три освітні розділи: «З Україною в серці», «STEAM-UA», «Рух – це життя», сторінки для педагогів і батьків. Розділи для дітей різного віку містять різнопланові активності, ініціативи, інтерактивні завдання, майстер-класи. Для батьків і педагогів розміщено корисні поради щодо підтримки дітей, збереження їх фізичного та психічного здоров'я, створення сприятливої атмосфери для їхньої освіти й розвитку. На разі на платформі хабу доступно понад 400 медіаресурсів, навчальних матеріалів, інтерактивних плакатів, педагогічних практикумів [2].

Ефективна організація обласних масових, конкурсних заходів, акцій, ініціатив у дистанційному форматі стає можливою завдяки цифровим технологіям. Наприклад, проведення й узагальнення результатів обласного марафону екологічних активностей «Екожиття – наше майбуття», що тривав з 1 по 27 квітня 2023 р. У межах марафону здобувачі освіти закладів загальної середньої, позашкільної освіти регіону долучилися до проведення різноманітних активностей відповідно до дат екологічного календаря. За підсумками марафону було створено Google-сайт, на якому розміщено матеріали учасників марафону. На сайт завантажено 65 звітів-презентацій про участь закладів освіти Сумської області в марафоні екологічних активностей, а також 70 відеороликів екологічного спрямування. Зазначимо, що Google-сайт як інтернет-платформа є дієвим цифровим інструментом для реалізації завдань позашкільної освіти [1].

Отже, зважаючи на вище сказане, у закладах позашкільної освіти області напрацьовано практики цифрового формату позашкільної освіти, що сприяє:

реалізації завдань соціально-освітніх, методичних проєктів, спрямованих на національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді засобами еколого-натуралістичної освіти;

активному впровадженню в освітній процес гуртків і творчих об'єднань інтерактивних, проєктних технологій, технологій STEM-освіти;

удосконаленню програмно-методичного забезпечення освітнього процесу гуртків і творчих об'єднань у контексті врахування потреб воєнного періоду,

удосконаленню професійної (у т.ч. цифрової) компетентності педагогів шляхом самоосвітньої діяльності, залучення їх до методико-педагогічних заходів, конкурсів професійної майстерності різних організаційних рівнів.

Реалізація заходів з цифровізації позашкільної освіти позитивно впливатиме на створення сучасного безпечного позашкільного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Обласний марафон екологічних активностей «Екожиття – наше майбуття» URL: <https://www.ocpo.sumy.ua/novini/arxiv-novin.html?month=202304> (дата звернення: 2.05.2023)

2. Онлайн-хаб позашкільної освіти «Україна – це ми» URL: <https://sites.google.com/view/pozashkilnaosvitasumshchyny/> (дата звернення: 2.05.2023)

3. Обласна STEM-школа для педагогів-позашкільників URL: <https://www.ocpo.sumy.ua/informacijno-resursnij-centr/stem-steam-srteam.html> (дата звернення 2.05.2023)

4. Позашкільна освіта Сумщини: регіональний аспект. Інформаційно-методичний збірник. За заг. ред. Л.В. Тихенко. Упор. Бондар Л.М., Заярна В.С., Перепелиця Н.В., Тернавська Л.В. Суми : Нота-бене, 2022. 80 с. URL: <https://www.ocpo.sumy.ua/informacijno-resursnij-centr/osvitni-resursi-publikaciji-sajti.html> (дата звернення: 07.05.2023 р.)

5. Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#n13> (дата звернення 3.05.2023)

6. Створення цифрового контенту онлайн-заняття гуртка закладу позашкільної освіти: матеріали обласного методико-педагогічного проєкту / За заг. ред. Л.В. Тихенко. [Упор. С.О. Сьома]. Суми: КЗ СОР – ОЦПО та РТМ, 2021. 156 с. URL: https://www.ocpo.sumy.ua/files/docs/Metodika/Naukovo-metodichni%20materiali/08_2022/16_08_2022.pdf (дата звернення 1.05.2023 р.)

АНАЛІЗ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВСТУПНИКІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Олег Васильович ДЕНИСЮК

*Доцент кафедри спеціальної фізичної та бойової підготовки
Національної академії Служби безпеки України*

Олена Іванівна ЯЦУКНЕНКО

*старший викладач кафедри спеціальної фізичної та бойової підготовки
Національної академії Служби безпеки України*

Стаття присвячена аналізу результатів визначення рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу до Національної академії Служби безпеки України відповідно до нормативних вимог за 2019 і 2022 роки.

Ключеві слова: Служба безпеки України, Національна академія, вступники, фізична підготовленість

Постановка проблеми.

В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває питання забезпечення належного рівня фізичної підготовленості майбутніх офіцерів Служби безпеки України.

Так, досвід бойових дій свідчить, що співробітники СБ України часто задіяні у бойових завданнях, виконання яких потребує значної фізичної витривалості та розвинутих функціональних можливостей організму.

Разом з цим, останнім часом в Україні відбувається значне збільшення навчального навантаження на учнів закладів середньої освіти, що не завжди позитивно впливає на стан їх здоров'я. Останнє тісно пов'язано з тенденцією зниження рівня фізичної підготовленості учнівської молоді [1, 2]. Необхідність засвоєння великих обсягів навчального матеріалу майже не залишає їм часу на достатню рухову активність та фізичне самовдосконалення. Перешкоджають формуванню активного ставлення до занять фізичними вправами також і недостатня їх мотивація, обумовлена існуванням як об'єктивних, так і деяких суб'єктивних проблем [3].

Протягом останніх трьох років в умовах карантину та воєнного стану в країні, життя учнівської молоді зазнало чималих змін, які вимагали пристосування до нових правил

в навчанні та дозвіллі. Навчання різних категорій осіб потребувало перегляду та вдосконалення навичок дистанційного викладання.

Слід звернути увагу, що дистанційне навчання з предмету «Фізичне виховання» у школярів проводилося переважно у статичному режимі, перед монітором комп'ютера або у формі написання рефератів, без належної фізичної активності та контролю вчителя за правильним виконанням вправ.

У свою чергу, зменшилось відвідування спортивних секцій, спортивних клубів та кількість проведених спортивних змагань з різних видів спорту усіх вікових груп. На теперішній час у зв'язку з небезпекою ракетних та інших загроз стадіони та заклади для масових занять фізичною культурою зачинені або працюють обмежений час. Навчальні дисципліни такі, як «Фізичне виховання», «Фізична підготовка» і «Спеціальна фізична підготовка» опинились у складній ситуації.

Отже, у цих умовах особливої соціальної значущості набувають питання формування свідомої потреби молоді допризовного і призовного віку до додержання принципів здорового способу життя, збереження та зміцнення свого здоров'я, особливо тієї її частини, яка у подальшому пов'язує своє життя і професійну діяльність з військовою службою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дані аналітичних джерел інформації свідчать про погіршення стану здоров'я та морально-ділових якостей молоді, яка підлягає призову на строкову військову службу. Вказується на те, що з кожним призовом поступово погіршується ситуація щодо якості призовних ресурсів. Незважаючи на значні обсяги (на обліку у військових комісаріатах

знаходиться близько 1 млн. 314 тисяч осіб), кількість громадян, повністю придатних за станом здоров'я для проходження строкової військової служби, зменшується. Так, з загальної кількості призовників, які підлягають виклику на призовні комісії, тільки 8% за станом здоров'я повністю відповідають вимогам, які пред'являються до військовослужбовців, і ще 34% відносяться до групи умовно придатних [4].

Однією з причин незадовільного стану здоров'я молоді слід вважати не додержання ними принципів здорового способу життя, серед яких чільне місце займає заняття фізичною культурою і спортом [5]. Це пов'язано з тим, що заняттям з фізичного виховання в закладах середньої освіти (школи, ліцеї коледжі тощо) не приділяється потрібної уваги особливо під час дистанційного навчання. Учні старших класів часто нехтують заняттями з фізичної культури, що обумовлено як об'єктивними (стан здоров'я), так і суб'єктивними (лінощами, наявністю шкідливих звичок тощо) обставинами. Крім того, значне навчальне навантаження особливо в випускних класах (підготовка до випускних державних іспитів та участь у проведенні ЗНО) призводить до зменшення часу для активного відпочинку і занять фізичними вправами [6]. На думку ряду авторів (С.М. Канішевський 1997, 2005, В.В. Старшинов 1996) у більшості школярів не сформовано потребу турбуватися про своє здоров'я та бажання займатися фізичними вправами. Вони байдуже відносяться до змісту обов'язкових занять з фізичного виховання (С.М. Канішевський 1997, В.А. Романенко 2005, О.І. Подлесний 2007). Це, в свою чергу, призводить до того, що серед випускників закладів середньої освіти, згідно із статистичними даними 60% – мають порушення постави, 40% – короткозорість, 40% – порушення серцево-судинної системи та нервово-психічні відхилення [7]. Кожен четвертий юнак за станом здоров'я не може проходити строкову службу в армії. Не дивлячись на негативні тенденції в Україні на сьогодні є значна кількість молодих людей призовного віку, що ведуть здоровий спосіб життя, але їхнє відношення до власного здоров'я не є узагальненою у суспільстві нормою, скоріше це становить виняток [8, 9]. На жаль, нормою стає турбота про здоров'я тільки тоді, коли воно погіршується і починаються хвороби, а це може

негативно впливати як на формування трудових ресурсів, так і на національну безпеку України взагалі.

В сучасних умовах, пов'язаних з бойовими діями в Україні, значна увага держави прикута до підвищення обороноздатності країни, а це, в свою чергу, обумовлює потребу у забезпеченні військових формувань не тільки високопрофесійними, але й фізично підготовленими кадрами. Починати цей процес безумовно треба із залученням до навчання у вищих військових закладах освіти вступників, які вже мають необхідний рівень базової фізичної підготовки, на основі якої проводиться її розвиток і удосконалення під час подальшого навчання.

Не є винятком і Служба безпеки України, в структурі якої підготовка майбутніх офіцерів покладається на Національну академію Служби безпеки України. Виходячи з потреби забезпечення органів і підрозділів СБ України здоровими і фізично розвинутими кадрами при відборі кандидатів до вступу до Національної академії Служби безпеки України значна увага приділяється визначенню рівня фізичної підготовленості абітурієнтів, аналізу якої були присвячені проведені дослідження.

Метою статі визначено вивчення, аналіз і порівняльна оцінка стану фізичної підготовленості вступників до Національної академії Служби безпеки України наборів 2019 і 2022 навчальних років.

Для визначення рівня фізичної підготовленості абітурієнтів використовувались нормативні тести, затверджені наказом СБ України від 6 липня 2010 року № 369 «Про затвердження Інструкції з організації фізичної та вогневої підготовки в Службі безпеки України».

Статистична обробка даних, отриманих в процесі дослідження, проводилась шляхом розрахунку стандартизованих показників з використання комплексу прикладних програм «Статистика 10».

Виклад основного матеріалу. Відповідно до наказу Служби безпеки України від 6 липня 2010 року № 369 визначення рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу до Національної академії СБ України проводилось шляхом тестового оцінювання швидкісних якостей (біг на 100 метрів), витривалості (біг на 3000 метрів для юнаків і 1000 метрів для дівчат) та розвитку сили (підтягування

Таблиця 1. Нормативні показники тестів визначення рівня фізичної підготовленості вступників до НА СБ України

Оцінка	Юнаки			Дівчата		
	Підтягування разів	3000 м. хв.	100 м. сек.	КСВ разів	1000 м хв.	100 м сек.
Відмінно	11	13	14,6	30	4,30	16, 8
Добре	9	13,2	15,0	28	4,45	17,2
Задовільно	7	14,0	15,8	26	5,15	18,0
Незадовільно	Менше 7	Більше 14,0	Більше 15,8	Менше 26	Більше 5,15	Більше 18,0

на перекладені для юнаків і комплексно-силової вправи для дівчат). За результатами виконання тестових вправ абітурієнти отримують оцінки за чотирьохбальною національною шкалою (табл. 1).

Проведеними дослідженнями щодо оцінки швидкісних якостей вступників 2019 року встановлено, що 91% юнаків показали відмінні результати, 5% – добрі, 3% задовільні й тільки 1% незадовільний результат (табл. 2).

Серед дівчат тільки 57% осіб показали «відмінний» результат, а результати 13% були оцінені як «добрі». Водночас, показники кількості «задовільних» результатів серед вступників-дівчат достовірно перевищувала аналогічний показник юнаків у 7 разів, а «незадовільних» у 9 разів ($p < 0,05$).

Аналіз результатів тестування за цим показником, які були отримані під час вступних іспитів набору 2022 року, показала погіршення швидкісних якостей в першу чергу серед абітурієнтів – юнаків. Так, кількість юнаків, які отримали оцінку «відмінно» зменшилась на 13% порівняно з 2019 роком, а кількість «незадовільних» результатів зросла у 5 разів ($p < 0,05$). Відносним позитивом можна вважати підвищення у 1,6 рази результатів з оцінкою «добре». Зросла у 3 рази кількість

абітурієнтів групи, швидкісні якості яких оцінені на «задовільно».

Аналогічні зміни швидкісних якостей були встановлені й серед вступників-дівчат. Так, кількість абітурієнток, результати яких були оцінені як «відмінні», у 2022 році зменшилась порівняно з 2019 роком на 17% при відсутності достовірних змін серед тих, хто отримав оцінки «добре» та «незадовільно». Проте, не можна позитивно оцінити факт збільшення групи вступників-дівчат (у 2 рази), результат яких у бігу на 100 м оцінений як «задовільний».

Для аналізу узагальнюючих результатів тестування щодо визначення швидкісних якостей були розраховані середні показники по всій групі абітурієнтів за роками дослідження. Отримані результати достовірно свідчать про погіршення швидкісних якостей вступників 2022 року порівняно з 2019 роком. Так, загальна кількість вступників, які отримали оцінку «відмінно» достовірно зменшилась на 15%. Оцінку «задовільно» у 2022 році отримало в 2,1 рази більше абітурієнтів порівняно з 2019 роком, а кількість вступників, які отримали оцінки «добре» й «незадовільно» не зазнали достовірних змін ($p > 0,05$).

Другою фізичною якістю, якою потрібно володіти кожному військовослужбовцю, слід вважати його фізичну витривалість.

Таблиця 2. Порівняльні результати оцінки швидкісних якостей вступників до НА СБ України (у %).

Оцінка	Юнаки		Дівчата		Середня загальна	
	2019	2022	2019	2022	2019	2022
Відмінно	91	78	57	40	74	59
Добре	5	8	13	10	9	9
Задовільно	3	9	21	43	12	26
Незадовільно	1	5	9	7	5	6

Таблиця 3. Порівняльні результати оцінки фізичної витривалості вступників до НА СБ України (у %).

Оцінка	Юнаки		Дівчата		Середня загальна	
	2019	2022	2019	2022	2019	2022
Відмінно	62	48	50	36	56	42
Добре	10	15	20	19	15	17
Задовільно	21	25	23	35	22	30
Незадовільно	7	14	7	10	7	12

Витривалість майбутніх співробітників СБ України, відповідно до нормативних документів, визначалась шляхом проведення тестування бігом на середні та довгі дистанції (3000 метрів для юнаків й 1000 метрів для дівчат). Узагальнені результати тестування наведені у табл.3.

Наведені дані свідчать, що у 2019 році з оцінкою «відмінно» здали нормативний тест на фізичну витривалість 62% юнаків і 50% дівчат. Друге рангове місце припадало на «задовільні» результати, які показали 21% юнаків і 23% дівчат. З оцінкою «добре» завершили здачу тесту 10% юнаків. Серед дівчат величина цього показника була в 2 рази більша і становила 20%. З оцінкою «незадовільно» завершили здачу тесту на фізичну витривалість 7% юнаків і дівчат. Відзначимо, що порівняно з попереднім тестом з оцінки швидкісних якостей кількість юнаків, які отримали «незадовільну» оцінку була у 7 разів більшою. Що стосується вступників-дівчат, то значення цих величин достовірно не відрізнялось ($p > 0,05$).

Аналіз результатів здачі нормативів з оцінки фізичної витривалості серед абітурієнтів, проведений у 2022 році, дозволив встановити ту ж закономірність, що й при визначенні швидкісних якостей.

Встановлено достовірне зменшення кількості абітурієнтів, які при здачі тесту отримали оцінку «відмінно». Так, у 2022 році кількість цієї групи серед юнаків складала 48%, а серед дівчат – 36%, що відповідно на

14 і 17% була меншою порівняно з 2019 роком. На противагу цьому збільшилась частка вступників, які за станом свого фізичного розвитку отримали «незадовільні» оцінки. До цієї групи увійшли 14% юнаків і 10% дівчат, що достовірно перевищувала значення цих показників 2019 року відповідно на 100 і 30% ($p < 0,05$).

Відзначимо, що у групі вступників, які виконали тест на фізичну витривалість з оцінкою «добре», статистична різниця величини цього показника між 2019 і 2022 роками не встановлена ($p > 0,05$). Водночас, серед абітурієнтів, результати здачі нормативу яких не перевищували оцінки «задовільно», серед юнаків збільшилась на 19%, а серед дівчат навіть у 1,5 рази.

Узагальнюючи результати виконання нормативів щодо визначення фізичної витривалості по усій групі вступників у 2019 й 2022 роках, можна констатувати значне зменшення серед абітурієнтів (на 32%) числа тих, хто отримав оцінку «відмінно», і збільшення у два рази кількості тих, хто отримав «незадовільну» оцінку. Встановлений й той факт, що за період дослідження кількість вступників, результати яких оцінені як «задовільні», також збільшилась на 23% (з 23 до 31%). Не відбулися лише зрушення у кількості абітурієнтів, результати у яких оцінені як «добре» (17%).

Для планування навчального процесу щодо подальшого розвитку силових якостей курсантів були проведені тестування вступників за цим показником.

Таблиця 4. Порівняльні результати оцінки силових якостей вступників до НА СБ України (у %).

Оцінка	Юнаки		Дівчата		Середня загальна	
	2019	2022	2019	2022	2019	2022
Відмінно	70	59	86	71	78	60
Добре	14	10	10	8	12	9
Задовільно	11	25	5	18	8	21
Незадовільно	5	6	0	1	2	3

Результати, отримані при визначенні цього показника, узагальнені в табл. 4.

Вивчення силових якостей абітурієнтів 2019 року показало, що 70% юнаків і 86% дівчат виконували силові вправи на «відмінно». Оцінку «добре» отримали 14% юнаків та 10% дівчат, а «задовільно» відповідно 11 та 5%. «Незадовільний» рівень силової підготовки показали 5% юнаків при повній відсутності таких серед дівчат.

Що стосується абітурієнтів 2022 року, то при оцінці їх силових якостей визначались такі ж закономірності, що й за двома попередніми тестами. Так, серед вступників – юнаків мали «відмінну» підготовку 59% осіб, а серед дівчат – 71% осіб, що відповідно на 11 й 15% менше, ніж у 2019 році. На 30% зменшилась кількість юнаків, силові якості яких були оцінені як «добрі». Серед дівчат ця група складала 20%. Значне достовірне збільшення ($p < 0,05$) визначено у групі абітурієнтів, які здали цей тест з оцінкою «задовільно». Так, серед юнаків ця група у 2022 році складала 25%, а серед дівчат – 18%, що відповідно у 2,3 і 3,6 більше, ніж у 2019 році. Як позитив слід оцінити той факт, що серед юнаків та дівчат не визначалось достовірне зростання осіб, які за цим тестом отримали оцінку «незадовільно» ($p > 0,05$).

Встановлена закономірність простежувалась й при визначенні середньостатистичного показника силових якостей абітурієнтів.

Проведені дослідження показали, що з 2019 по 2022 рік кількість вступників, рівень силових якостей яких оцінювався на «відмінно», достовірно зменшився на 13%, а серед тих, хто отримав оцінку «добре» на 3%. На тлі цього значно збільшилась група вступників, які характеризувались «задовільним» рівнем силових якостей. У 2022 році вона складала у середньому 23%, що достовірно ($p < 0,05$) у 2,9 більше, ніж у 2019 році. Позитивно слід оцінити незначну кількість абітурієнтів, рівень силових якостей яких

Таблиця 5. Порівняльні результати інтегральної оцінки фізичної підготовки вступників до НА СБ України (у %).

Оцінка	Юнаки		Дівчата		Середня загальна	
	2019	2022	2019	2022	2019	2022
Відмінно	74	62	64	49	69	55
Добре	10	11	14	9	12	10
Задовільно	12	20	16	32	14	26
Незадовільно	4	8	5	7	4	7

оцінювався як «незадовільний».

Для визначення загального рівня фізичної підготовки вступників, який покладено в основу загальної оцінки їх придатності до військової служби в органах і підрозділах СБ України, були розраховані інтегральні показники, які узагальнювали результати трьох попередніх тестів. Результати дослідження за цими показниками наведені у табл. 5.

За інтегральними показниками у 2019 році 84% юнаків і 78% дівчат за рівнем фізичної підготовки повністю відповідали вимогам нормативів, які пред'являються до військовослужбовців СБ України. В той же час 12% юнаків і 16% дівчат за станом їх фізичної підготовки можна було вважати умовно придатними до військової служби, а відповідно 4 і 5% абітурієнтів мали «незадовільну» фізичну підготовку для зарахування до Національної академії СБ України.

Розрахунки, проведені за результатами тестових випробувань серед вступників у 2022 році, показали зниження загального рівня їх фізичної підготовки. Так, кількість юнаків, результати випробувань яких відповідали оцінкам «відмінно» й «добре», становила 73%, що достовірно була на 11% меншою, ніж у 2019 році. Серед дівчат кількість цієї групи абітурієнтів достовірно зменшилась на 20% ($p < 0,05$) та складала 58%.

На тлі цього у 2022 році визначено суттєве збільшення кількості вступників, порівняно з 2019 роком, рівень фізичної підготовки яких не перевищував оцінки «задовільно». Так, серед юнаків кількість цієї групи збільшилась на 60%, а серед дівчат – у 2 рази. Також, закономірність простежувалась по групі абітурієнтів, рівень фізичної підготовки яких оцінений як «незадовільний». Кількісно ця група у 2022 році збільшилась у 2 рази серед юнаків та на 70% серед дівчат.

Якщо узагальнити результати здачі нормативних тестів по усій групі вступників до Національної академії СБ України, то можна

дійти висновку, що за період проведення дослідження кількість абітурієнтів, рівень фізичної підготовки яких можна оцінити як «відмінний» достовірно зменшився на 16%. Водночас, у 1,9 разів збільшилась кількість вступників, які мали «задовільну» фізичну підготовку, та у 1,75 рази тих, які за рівнем своєї фізичної підготовки не були рекомендовані до вступу до вищого військового закладу освіти СБ України.

Висновки. Для забезпечення органів і підрозділів Служби безпеки України офіцерськими кадрами, які за станом здоров'я і рівнем фізичної підготовленості відповідають вимогам несення військової служби, однією з необхідних умов слід вважати об'єктивну оцінку рівня фізичного розвитку вже на етапі зарахування до Національної академії Служби безпеки України. Вирішенню цього завдання сприяє проведення тестової оцінки фізичних якостей абітурієнтів відповідно до наказу СБ України від 6 липня 2010 року № 369.

Встановлене зниження швидкісних та силових якостей, а також фізичної й швидкісної витривалості абітурієнтів за роки дослідження вказує не тільки на погіршення стану здоров'я молоді призовного віку, але й на недостатню увагу на рівні середніх закладів освіти щодо пропаганди серед учнів принципів здорового способу життя, їх мотивації до занять фізичною культурою та спортом під час використання дистанційних та змішаних форм навчання.

Виходячи з того, що за загальним рейтингом до Національної академії СБ України можуть бути зараховані абітурієнти, які при здачі нормативів з фізичної підготовки отримали загальну оцінку «задовільно», доцільним на першому році навчання з них сформувати підготовчі групи з фізичної підготовки з подальшим, за результатами тестування, включення їх до основної групи. Виконання вищевказаного, на нашу думку, сприятиме зміцненню здоров'я цієї категорії курсантів за рахунок використання принципів індивідуального підходу, та, у подальшому, дозволить досягти високого рівня фізичної підготовки майбутніх офіцерів СБ України.

Література

1. Андрощук Н. Основи здоров'я і фізична культура (теоретичні відомості) / Н. Андрощук, М. Андрощук. – Т.: Підруч. і посіб., 2006. – 160 с.
2. Борисова Ю.Ю. Оцінка фізичного стану підлітків 13–14 років / Ю.Ю. Борисова, Н.Г. Дугіна, І.В. Мохова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 1. – С. 51–53.
3. Іванов В. Методичний підхід в організації і підвищенні ефективності навчальних занять фізкультурою // Фізичне виховання в школі. – 2000. – № 3, – С. 18–21.
4. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року / розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1320-р.
5. Коренєв Н.М. Здоров'я школярів, сьогодення та проблеми на перспективу / Н.М. Коренєв, Г.М. Даниленко // Охорона здоров'я України. – 2003. – № 1(8). – С. 49–54.
6. Москаленко Н.В. Аналіз рівня самотинного здоров'я дітей старшого шкільного віку / Н.В. Москаленко, Д.С. Єлісеєва // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – № 118 (3). – С. 189–192.
7. Бондар Т.В. Формування здорового способу життя молоді / Т.В. Бондар, О.Г. Карпенко. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2005. – С.
8. Яременко О.О. Формування здорового способу життя молоді: стратегія розвитку українського суспільства : Ч. 1 / О.О. Яременко. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2009. – С. 61–63.
9. Романова Н.Ф. Молодь за здоровий спосіб життя / Н.Ф. Романова. – К.: Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2010. – С. 38–41.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ОЦЕНТУМ

Кузьмінська В.В.,

*методист КЗ «Чернівецький обласний центр
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»*

Хлус Л.М.,

*канд. біол. наук. доцент, методист, керівник гуртків
КЗ «Чернівецький обласний центр
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»*

Екологічне виховання є одним з найважливіших завдань сьогодення та майбутнього. Його головна мета – закладання основ для розвитку екологічної культури особистості, без формування якої не можна розраховувати на подолання тієї глибокої еколого-економічної кризи, в якій перебуває Україна.

Однією з основних сходинок, складовою формування культурної людини в цілому, всебічно розвинутої особистості є формування екологічної культури у дошкільників. Дошкільний вік – найважливіший етап у становленні екологічного світогляду людини, передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям [4]. Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти до кінця дошкільного віку у дитини має бути сформований природодоцільний світогляд, в основі якого – усвідомлення дитиною себе як частки природи, відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та внаслідок її дій у довкіллі [1]. Тому в центрі уваги педагогів має бути не просто повідомлення дітям окремих фактів та узагальнень, а їх оцінка, спрямована на усвідомлення екологічної цінності природи, її єдності з людиною. Саме це дозволить формувати у них не тільки екологічне мислення (тобто вміння розмірковувати з приводу даної теми), але й, що важливіше, вірну поведінку, правильну діяльність [3].

Серед найважливіших завдань творчого об'єднання раннього розвитку дитини «Пізнайко» Чернівецького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді – формування у юннатів-дошкільнят екологічної свідомості. Для досягнення цієї мети педагоги планують роботу гуртків «Світ навколо тебе», «Природа крізь призму англійської мови», «Кмітливий малюк», «Умілі ручки», «Основи здоров'я», «Веселий букварик», «Логічні ігри» таким чином, щоб діти

змогли якомога раніше засвоїти систему знань про об'єкти живої та неживої природи, навчилися встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у природі, а також оволоділи практичними вміннями і навичками створення сприятливого середовища для існування живих організмів. Для реалізації потавлених завдань в Чернівецькому ОЦЕНТУМ створено оптимальні умови: куточок живої природи, контактний зоомайданчик, навчально-дослідна земельна ділянка, пташиний дворик, «Садочок запахів», «Стежина відчутті» тощо. У кабінеті для занять, обладнаному відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, створено куточок для експериментування з матеріалами та обладнанням для дослідів.

Вихованці творчого об'єднання знайомляться з елементами натуралістичної та природоохоронної роботи, з екологічними поняттями, засвоюють навички природоохоронної діяльності, вчать вести спостереження за сезонними явищами природи, живими об'єктами. З цією метою проводяться заняття під відкритим небом, практичні хвилинки спілкування з мешканцями куточка живої природи, природоохоронні акції по підгодівлі зимуючих птахів, виставки малюнків «Природа очима дітей», «Мій чотириногий друг», «Рослини рідного краю», екскурсії по екологічній стежині центру, практичні роботи з елементами дослідництва. Незважаючи на те, що дошкільнята не знають ще деталей промислового та сільськогосподарського виробництва, не можуть збагнути в повній мірі фізичне та хімічне забруднення, окремі вкраплення таких знань подаються темах: «Нешкідливе і шкідливе повітря», «Відходи та їх використання», «Яка річка найкраща», «Біль Землі» тощо, діти дізнаються про вплив діяльності людини на чистоту довкілля і заходи щодо захисту природи.

Методика занять гнучка й різноманітна і передбачає, що навчання екології має бути активним, цікавим, раціональним, максимально наближеним до життя, а у навчальному матеріалі не повинно бути перенасиченості інформацією, яку дошкільнята неспроможні належним чином сприйняти. Використовується комплекс таких методичних засобів і прийомів, щоб вивчення природи, будь-яке спілкування з нею залишало в пам'яті дітей глибокий слід, обов'язково впливало б на почуття і формувало свідомість. Планування роботи творчого об'єднання складене так, щоб бесіда з дітьми тривала 7–8 хвилин і переходила в казку чи тематичну гру, поєднуючись з демонстрацією слайдів, коротеньких відеороликів, практичною роботою – виготовленням саморобок чи малюнків, які відображали б власне бачення дітьми теми, що вивчається.

Активній позиції в навчальній діяльності дошкільнят творчого об'єднання раннього розвитку сприяють ігри. Саме ігрові моменти полегшують засвоєння екологічної номенклатури, певних понять та законів. Адже в процесі гри запам'ятовування відбувається мимовільно. Дуже цікавими є ігри-подорожі. Наприклад, вивчаючи тему «Земля – наш спільний дім», можна провести цікаву «подорож» планетою, яка є домівкою для людини, але водночас це домівка для тварин і рослин, яку потрібно берегти, благополуччя якої залежить від кожного з нас; при вивченні теми «Ліс і його дари» проводиться гра-подорож «Лісова експедиція» тощо. Подача навчального матеріалу у вигляді подорожі стимулює позитивні емоції дошкільників, що спонукає дітей мобілізувати всі свої знання, думати, добирати відповідне, зіставляти та оцінювати. Підсумкове заняття в кінці навчального року педагоги традиційно проводять теж у вигляді гри-подорожі «У царстві «Еко». На кожній галявині царства юннати беруть участь у вікторинах, конкурсах, змаганнях, виконують практичні завдання.

Ігри допомагають педагогам урізноманітнити навчання, організувати процес розумового розвитку дітей 5–6 років. Вияв творчості у грі дозволяє дітям глибше зрозуміти навколишній світ, дає їм певний життєвий досвід, викликає потребу виразити його у своїй діяльності [2].

Значне місце в програмі творчого об'єднання раннього розвитку дитини «Пізнайко» відводиться проведенню екскурсій по екологічній стежині центру, контактному зоомайданчику, НДЗД, в куточок живої природи; їх основними

завданнями є розвиток уміння спостерігати явища навколишнього світу; збагачення життєвого досвіду; уміння робити висновки; розширення пізнавальних інтересів; спонукання до творчості засобами слова, розвиток уяви і фантазії.

Важливою умовою формування творчого мислення через природу є організація спостережень, що дає змогу розвивати здатність дошкільника до знаходження невідомого у відомому, незвичайного у звичайному, до постановки питань, які фіксують невідоме, виступають як ланка народження проблеми, як етап, з якого починається розгортання мислительного пошуку.

У процесі екологічного виховання дошкільників дуже важливо враховувати виховання національної свідомості, етнічно-екологічних аспектів, природних особливостей рідного краю. Виходячи з цього, під час проведення занять педагоги творчого об'єднання широко використовують методи екологічного виховання засобами народних традицій, які дають дошкільнятам елементарні екологічні знання, дохідливо пояснюють взаємозв'язки компонентів системи «людина – суспільство – природа», можливість усвідомленого розуміння естетичної цінності природи, можливість досить легко і усвідомлено використовувати знання про народні традиції у власному ставленні до природи.

Отже, вважаємо, що організована таким чином робота з екологічного виховання творчого об'єднання раннього розвитку дитини «Пізнайко» допомагає інтелектуальному, духовному розвитку особистості дитини, її творчій самореалізації, є першою сходинкою у набуттю нею екологічної свідомості та екологічної культури.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільньої освіти в Україні. – Київ, 2021.
2. Куліш Р.В. Роль дидактичних ігор у формуванні понять про природу. // Науковий вісник МДУ. – Миколаїв, 2003. – №5. – С.189–195.
3. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. – Львів: Світ, 1994. – 144 с.
4. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників. – К: Редакція журналу Дошкільне виховання, 2002. – 173 с

МРІЄМО ТА ДІЄМО

Людмила ТРЕГУБОВА,

директор комунального закладу

«Чернігівська обласна станція юних натуралістів»

В умовах збройної агресії росії проти України заклади позашкільної освіти продовжують активно працювати для розвитку творчих здібностей дітей і молоді, забезпечуючи їх змістовне дозвілля та психологічну підтримку. Позашкільня стало тим острівком миру, де дитина може відволіктися від страшного повсякдення війни.

Головне завдання – допомогти дітям реалізувати здібності та творчий потенціал і створити хоч невеликий простір безпеки, дати можливість відкритого доступу до якісної позашкільної освіти.

З метою організації у позаурочний час зайнятості, змістовного дозвілля школярів закладів загальної середньої, позашкільної освіти територіальних громад Чернігівської області, що здійснюють виключно дистанційну форму навчання та розташовані у 40 км зоні від кордонів з російською федерацією, республікою білорусь, у квітні 2023 року було реалізовано обласний (пілотний) онлайн проєкт «Мріємо та діємо» в рамках реалізації Національної стратегії створення безбар'єрного простору. Це заклади освіти Городнянської, Корюківської, Сновської, Новгород-Сіверської, Семенівської територіальних громад. Школярі взяли участь у онлайн заходах (акціях, флешмобах, квестах, челенджах, конкурсах тощо), онлайн майстер-класах військово-патріотичного, туристичного, науково-технічного, художньо-естетичного, еколого-натуралістичного напрямів.

До проєкту долучився комунальний заклад «Чернігівська обласна станція юних натуралістів». Для учасників проєкту проведено екскурсію-квест «Родзинка станції юних натуралістів – куточок живої природи» під час якої здобувачі освіти ознайомилися із тваринами куточка живої природи, правилами їх догляду та утримання, біологічними особливостями і поведінкою тварин. У ході екскурсії було проведено квест «Я у світі не один, що я знаю про тварин?» Учасники заходу розмістили у Google класі казки-добринки, фото, відео, цікавинки про своїх домашніх улюбленців.

Метою майстер-класу «Флористика – що це?» було ознайомлення дітей з основними поняттями флористичного мистецтва,

різноманітністю квітково-декоративних рослин, флористичними матеріалами, особливостями монохромного букету. Переглянувши відео майстер-класу здобувачі освіти самостійно виготовляли монохромні букети, вчилися поєднувати в букеті кольори, раціонально використовувати матеріал тощо. Фото своїх робіт учасники проєкту розмістили у Google класі, створено виставку, яку переглянули всі охочі та залишили свої відгуки у вигляді вподобайок.

22 квітня Всесвітній день Землі. Цього дня юннати комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» провели екологічний челендж. Щоб наша планета лишалась блакитною і зеленою, вони звернулися до своїх ровесників із закликом приєднатись до активних природоохоронних дій, до участі у Всеукраїнській природоохоронній акції «Дерева перемоги». Юні натуралісти ознайомили учасників проєкту з правилами екологічної поведінки в природі, в навколишньому природному середовищі. Педагоги станції провели для здобувачів освіти майстер-клас «Корисні речі з непридатного матеріалу». Діти виготовляли іграшку-фонтан та коробку-упаковку для подарунку із пластикової пляшки. Учасники заходу розмістили у Google класі фото своїх виробів з різного непридатного матеріалу, що засвідчило їх небайдуже ставлення до навколишнього природного середовища, креативність задумів, зацікавленість даною темою.

Найбільш активні 472 учасники проєкту отримали подарункові набори насіння однорічних квітів, вирощених у квітково-декоративному відділі навчально-дослідної земельної ділянки комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів».

Участь здобувачів освіти у заходах, які провели педагоги комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів», сприяла забезпеченню безбар'єрного та рівного доступу до позашкільної освіти, організації зайнятості здобувачів освіти в позаурочний час з метою попередження залучення школярів до небезпечних молодіжних рухів, активізації пізнавальної активності дітей, посилення співпраці закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ОЗ «ХОРОЛЬСЬКА ГІМНАЗІЯ»

Колісник М.В.,

*заступник директора з навчально – виховної роботи
ОЗ «Хорольська гімназія»*

Манжос В.М.,

*заступник директора з виховної роботи
ОЗ «Хорольська гімназія»*

Пасічник Н.В.,

*заступник директора з навчально – виховної роботи
ОЗ «Хорольська гімназія»*

На сучасному етапі реформування освітньої галузі важливого значення набуває процес удосконалення управлінської діяльності та методичного супроводу розвитку управління проєктами, оскільки проєктна діяльність є однією із інноваційних технологій освітнього процесу.

Відомо, що в розробці й реалізації проєкту присутні три етапи: підготовчий, технологічний і рефлексивний. На кожному етапі керівник повинен здійснювати певні управлінські дії. На підготовчому етапі (проєктувальний) найголовнішим є вибір теми проєкту та учасників проєкту (цільова аудиторія), написання та обґрунтування концепції проєкту (шляхи реалізації), передбачення очікуваного результату. Обговорення кожного етапу проєктної діяльності може здійснюватися в процесі бесіди, дискусії на засіданнях предметних комісій, творчих груп тощо. Головне завдання управлінської системи щодо координації проєкту полягає у встановленні зв'язків між різними елементами проєкту, у моніторингу самого процесу проєктування, у регулюванні стосунків між учасниками проєкту. Але найголовніше – дотримання алгоритму реалізації проєкту.

Колектив ОЗ «Хорольська гімназія» працює над вирішенням педагогічної проблеми «Від позитивно вмотивованих здобувачів освіти – до компетентно успішної особистості».

МІСІЯ: ОЗ «Хорольська гімназія» пропонує освітній простір для навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти як соціально зрілої, творчої особистості з почуттям національної самосвідомості, підготовленої до професійного самовизначення та здатної впливати на свою особистісну освітню траєкторію.

В ОЗ «Хорольська гімназія» вже напрацьовано досить цінний досвід із питань

реалізації проєктного підходу в організації освітнього процесу, оскільки творчі проєкти – крок у становленні нової освітньої та виховної траєкторії розвитку.

Заклад освіти вибудовує тісну співпрацю з органами та службами щодо захисту прав дітей, правоохоронними органами, залучаючи їх до гімназійних заходів із профілактики булінгу, попередження та запобігання будь-яких проявів насильства. З метою сприяння розвитку особистості дитини, формування її інтелектуального та морального потенціалу; формування особистості патріота України, гідного громадянина, який усвідомлює свою приналежність до сучасної Європейської цивілізації у закладі освіти розроблено проєкт «Територія вільна від булінгу» на 2022–2025 роки, кер. Манжос В.М., заступник директора з виховної роботи (Додаток А).

З метою пошуку, розвитку й підтримки, навчання й виховання обдарованих дітей; задоволення освітніх та національно – культурних запитів обдарованих здобувачів освіти, їх підготовки до подальшого самостійного навчання у закладі освіти розроблено проєкт «Обдарованість XXI століття», автор: Колісник М.В., заступник директора з навчально – виховної роботи (Додаток Б).

В організації освітньою, науково – методичною, виховною роботою допомагають сучасні освітні інструменти: блог, соціальна спільнота вчителів ОЗ «Хорольська гімназія» у VIBER, за допомогою якої здійснюється освітній месенджер, освітня платформа Google Classroom. З метою створення єдиного інформаційного простору закладу освіти, підвищення якості навчання шляхом організації вільного доступу здобувачів освіти й педагогічних працівників до цифрових інформаційних ресурсів; забезпечення ефективності управління освітньою

системою закладу освіти розроблено проєкт «Організація дистанційного навчання з використанням платформи G SUITE FOR EDUCATION у Хорольській гімназії», автором якого є Пасічник Н.В., заступник директора з навчально – виховної роботи (Додаток В).

Педагогічний колектив опорного закладу «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області» переконаний, що проєктна діяльність сприяє співпраці всіх учасників освітнього процесу, які є свідомими творцями нового суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колісник М.В., Манжос В.М., Пасічник Н.В. Модель методичної роботи. Завучу. Усе для роботи. 2015. №23–24. С. 4–22

2. Копайгора М.М., Колісник М.В. Педагогічний супровід обдарованих дітей в умовах інноваційного освітнього середовища як платформа для професійної орієнтації учнівської молоді. Обдаровані

діти – скарб нації : матеріали II Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 276–279.

3. Копайгора М.М., Манжос В.М., Колісник М.В. Школа – родина: консолідація зусиль сім'ї, закладу освіти й громадськості як платформа реалізації виховного простору у Хорольській гімназії. Імідж сучасного педагога». 2022. №5. С.81–86.

4. Лопушанська Г. Метод проєктів у контексті сучасної освіти. Завуч. 2010. №18. С.1–6

5. Раєвська М.М. Створення сучасного виховного простору як формула успіху

6. здобувачів початкової освіти. Крок у науку : зб. статей V Всеукр. наук. шкільної конф., 20–21 березня 2019 року. Дніпро : Акцент ПП, 2019. С. 441–445.

7. Хоружа Л. Особливості реалізації проєктної культури вчителя. Завуч 2006. №19. С. 4–14

Додаток А

ПАСПОРТ ПРОЄКТУ «ТЕРИТОРІЯ ВІЛЬНА ВІД БУЛІНГУ»

Автор: Манжос Вікторія Миколаївна, заступник директора з виховної роботи ОЗ «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області»

Місце реалізації проєкту: ОЗ «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області»

Цільова аудиторія: педагогічні працівники, здобувачі освіти, батьки

Терміни впровадження проєкту: 2022–2025 роки

Мета проєкту:

сприяти розвитку особистості дитини, формуванню її інтелектуального та морального потенціалу; формуванню особистості патріота України, гідного громадянина, який усвідомлює свою приналежність до сучасної Європейської цивілізації;

скоординувати зусилля педагогічної, батьківської громадськості для попередження проявів насильства в учнівському середовищі;

організувати профілактичну роботу на основі глибокого вивчення причин і умов, які сприяють скоєнню здобувачами освіти правопорушень;

забезпечити організацію змістовного дозвілля й відпочинку здобувачів освіти;

поліпшити роботу психологічної служби, головну увагу приділити соціально-психологічно-педагогічній допомозі здобувачам освіти та їхнім батькам, захисту прав та інтересів неповнолітніх;

налагодити превентивну освіту через проведення пропедевтичних заходів;

забезпечити ознайомлення педагогічного колективу з нормативно-правовою базою щодо попередження насильства та булінгу в освітньому середовищі.

Основні завдання закладу освіти в системі роботи щодо запобігання булінгу в освітньому середовищі:

пошук шляхів попередження проявів насильства серед дітей;

створення та постійне оновлення банку даних здобувачів освіти-учнів із сімей, що опинилися в СЖО, або потребують підтримки в освітньому процесі (постійної або тимчасової);

вироблення та розповсюдження інформаційного матеріалу серед усіх учасників освітнього процесу щодо запобігання булінгу та дій при його виявленні (флаєри «Телефони довіри для дітей», адаптовані до

можливостей закладу освіти та громади; як відрізнити булінг від конфлікту? які є види булінгу? як діагностувати наявність булінгу в освітньому середовищі? який алгоритм дій у разі його виявлення? до кого звертатись по допомогу? які практичні інструменти має знати кожен та кожна на випадок, якщо стає свідком/учасником булінгу під час освітнього

процесу? які практичні інструменти створення безпечного середовища в закладі освіти?);

задоволення потреб гімназистів у само-реалізації, створення умов для розкриття інтелектуальних, духовних, морально – естетичних, фізичних та творчих можливостей здобувачів освіти.

Шляхи реалізації проекту	Термін реалізації		
	2021–2022	2022–2023	2023–2024
ДІАГНОСТИЧНИЙ ЕТАП			
самооцінювання якості освітньої діяльності відповідно до методичних рекомендацій «Внутрішня система забезпечення якості освіти: абетка директора»;	*		
створення бази інструментарію для діагностування рівня напруги, тривожності в учнівських колективах;	*		
діагностування рівня напруги, тривожності в учнівських колективах;	*		
спостереження за міжособистісною поведінкою здобувачів освіти;	*		
опитування (анкетування) учасників освітнього процесу;	*		
психологічні діагностики мікроклімату, згуртованості класних колективів та емоційних станів учнів;	*		
дослідження позиції особистості в системі міжособистісних взаємин;		*	
визначення рівня тривоги та депресії учнів.	*		
Інформаційно-профілактичні заходи (для всіх учасників освітнього процесу):			
обговорення питання попередження будь-яких проявів насилля в освітньому середовищі на засіданнях педагогічної ради та нарадах при директорові;	*	*	*
обговорення питання протидії булінгу на загальношкільній батьківській конференції, на заняттях батьківського всеобучу;	*	*	*
практичне заняття комісії класних керівників «Шкільний булінг: покрокова інструкція попередження та реагування для класного керівника»;		*	*
оновлення та розповсюдження флаєрів «Телефони довіри для дітей», адаптованих до місцевої громади (соціальна мережа Вайбер (групи класів), Telegram-канал, інформаційний стенд гімназії та куточки класів);	*		
систематичне оновлення інформаційних матеріалів на сайті гімназії, офіційній сторінці закладу освіти в соціальній мережі FACEBOOK, соціальній мережі Вайбер, через Telegram-канал щодо запобігання булінгу в освітньому середовищі;	*	*	*
систематична онлайн-просвіта на інтерактивній платформі Google Classrome;	*	*	

проведення уроків у рамках реалізації освітнього проекту #stop_сехтинг;		*	
знайомство учасників освітнього процесу з Інтернет-ресурсами загальнонаціонального правопросвітницького проекту Міністерства юстиції «Я маю право!»;	*	*	*
знайомство учасників освітнього процесу з Інтернет-ресурсами ГО «Ла Страда Україна»;	*	*	*
підвищення рівня професійної компетентності педагогів щодо обізнаності в питаннях запобігання булінгу в освітньому середовищі через навчання на освітніх онлайн-платформах Prometheus, EdEra, через український освітній онлайн-портал для вчителів «На Урок», національну освітню платформу «Всеосвіта», національну онлайн-платформу для розвитку цифрової грамотності Дія;	*	*	*
співпраця з Центром соціальних служб Хорольської міської ради Лубенського району;	*	*	*
організація зустрічей із Мілевською Тетяною Сергіївною, прокурором Хорольського відділу Лубенської окружної прокуратури Полтавської області;	*	*	*
організація зустрічей із інспектором відділу ювенальної превенції Хорольського ВП ГУНП в Полтавській області Звірком Олександром Олексійовичем;	*	*	*
організація зустрічей із головним спеціалістом Хорольського бюро правової допомоги Лубенського місцевого центру надання безоплатної вторинної допомоги Тарасенко Наталією Григорівною;	*		
організація зустрічей із начальником Хорольського відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Полтавській області Барановською Світланою Миколаївною та начальником районного відділу державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції в Полтавській області Потапенко Тамілою Сергіївною;		*	
організація зустрічей з суддею-спікером Старокожом Володимиром Петровичем;	*		
організація зустрічей із прес-секретарем суду Комаренко Вітою Миколаївною;	*	*	*
організація зустрічей із працівниками Хорольського ВП ГУНП в Полтавській області.	*	*	*
Формування навичок дружніх стосунків здобувачів освіти:			
проведення ранкових зустрічей із метою формування навичок дружніх стосунків;	*	*	*
створення морально безпечного освітнього простору, формування позитивного мікроклімату та толерантної міжособистісної взаємодії в ході проведення годин спілкування, бесід, тренінгових занять, круглих столів, флешмобів, артмобів, воркшопів;	*	*	*
відпрацювання теми особистої гідності в ході вивчення літературних творів, на уроках історії;	*	*	*

участь здобувачів освіти в конкурсах правового та превентивного спрямування;	*	*	*
проведення в закладі освіти Всеукраїнського тижня з протидії булінгу;	*	*	*
проведення заходів у рамках акції «16 днів проти гендерно зумовленого насильства»;	*	*	*
проведення в закладі освіти Всеукраїнського тижня права, зокрема Дня прав людини;	*	*	*
проведення заходів у рамках Дня безпечного Інтернету, зокрема з метою попередження кібербулінгу;	*	*	*
робота відеозалу. Перегляд відеоматеріалів відповідної спрямованості.	*	*	*

Очікувані результати:

- створення системи виховної та профілактичної роботи в освітньому закладі;
- допомога здобувачам освіти та їхнім батькам у захисті своїх прав й інтересів;
- навчання дітей знаходити вихід із кризових ситуацій та захищати себе від усіх видів насильства (булінгу);
- формування життєво – компетентної особистості – випускника ОЗ «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області» відповідно до проблеми закладу освіти «Від позитивно

вмотивованих здобувачів освіти – до компетентно успішної особистості»;

- профілактика правопорушень і злочинності серед молоді;
- створення безпечного толерантного освітнього середовища;
- сприяння інтелектуальному, емоційному та естетичному розвитку здобувачів освіти, формування вмінь розуміти інших;
- сприяти вихованню в здобувачів освіти почуття толерантності, неприйнятності всіх видів насилля.

Додаток Б

ПАСПОРТ ПРОЄКТУ «ОБДАРОВАНИСТЬ ХХІ СТОЛІТТЯ»

Автор: Колісник Марина Володимирівна, заступник директора з навчально – виховної роботи Хорольської гімназії.

Місце реалізації проєкту: Хорольська гімназія Хорольської районної ради Полтавської області

Цільова аудиторія: педагогічні працівники, здобувачі освіти, батьки

Терміни впровадження проєкту: 2020–2023 роки

Мета проєкту: помітити обдарованість, відкрити її, допомогти розкритися та визначити чітку систему організаційно-педагогічних і науково-практичних заходів пошуку, навчання й виховання обдарованих дітей педагогічним колективом закладу; задоволення освітніх та національно – культурних запитів обдарованих здобувачів освіти, їх підготовка до подальшого самостійного навчання.

Основні завдання освітнього закладу в системі роботи з обдарованими дітьми:

пошук та цілеспрямований відбір обдарованих дітей;

створення банку даних обдарованих здобувачів освіти та педагогів;

вироблення алгоритму роботи зі здібними та обдарованими дітьми, упровадження його в роботу з урахуванням можливостей інформаційних, освітніх, нових педагогічних технологій;

розвиток індивідуальних здібностей та інтересів здобувачів освіти, якостей, необхідних для повноцінної життєтворчості, будівництва індивідуального освітнього шляху гімназиста;

створення умов для розкриття інтелектуальних, духовних, морально – естетичних, фізичних та творчих можливостей учнів та учениць;

надання можливості гімназистам реалізувати власні творчі ідеї під час науково – дослідницької роботи;

задоволення потреб гімназистів у професійному самовизначенні.

Напрями роботи з обдарованими дітьми
Навчально – пізнавальний (навчальні

заняття, олімпіади, участь у роботі наукового товариства «Паросток», учнівські науково – практичні конференції, інтерактивні та інтелектуальні конкурси, турніри тощо).

Культурно – освітній (ГуморFEST, літературні вітальні, години спілкування, створення

літературних збірок, конкурси декоративно – прикладного мистецтва).

Фізкультурно – оздоровчий (спортивні свята та конкурси, змагання, зустрічі, спартакіади, турпоходи тощо).

Шляхи реалізації проекту	Термін реалізації		
	2020–2021	2021–2022	2022–2023
Проводити:			
комплексні психолого-діагностичні дослідження особистісних рис здобувачів освіти, цілеспрямовані на пошук обдарованих дітей у відповідності до різних типів обдарованості (навчально – пізнавальні, культурно – освітні, фізкультурно – оздоровчі);	*	*	*
науково-методичну підготовку педагогічних кадрів з питань розробки та удосконалення інструментарію навчання і виховання обдарованих дітей (форм, методів, засобів пошуку);	*	*	*
I етап Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін;			
шкільні олімпіади серед учнів 3–4 класів з української мови, англійської мови, математики;	*	*	*
шкільний етап конкурсу – захисту науково – дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук	*	*	*
Запровадити:			
систему соціальної підтримки (побудова партнерських взаємин «учитель-учень», консультування з питань соціальної адаптації);	*		
систему психологічних тренінгів для обдарованих дітей щодо зняття психологічної напруженості;	*		
систематичне оновлення Банку даних обдарованих дітей;		*	*
співпрацю батьків та педагогів гімназії (анкетування батьків, індивідуальне та групове консультування);	*	*	*
систему роботи з медичної підтримки (обстеження фізіологічного розвитку, стану психічного здоров'я, консультування з питань здоров'язбережувального потенціалу);	*	*	*
систему моніторингу розвитку обдарованої дитини;	*	*	
«Літературні вітальні», зустрічі з поетами та письменниками рідного краю у рамках діяльності спілки Молодих поетів Хорольщини «Свідомість»;	*	*	*
Наукове товариство «Березневі паростки» для учнів 3–4 класів з метою розвитку науково – дослідницьких компетентностей здобувачів початкової освіти;	*	*	
моніторинг досягнень і успіхів.	*	*	
Забезпечити:			
участь здобувачів освіти у Всеукраїнських учнівських олімпіадах з базових дисциплін, конкурсі-захисті науково – дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, конкурсах учнівської творчості, виставках, фестивалях, змаганнях, командних турнірах тощо;	*	*	*
підвищення рівня професійної компетентності педагогів, що працюють з обдарованою молоддю, через різні форми методичної роботи;	*	*	*

реалізацію інформування усіх учасників освітнього процесу про хід та результативність участі здобувачів освіти в різноманітних змаганнях та заходах;	*	*	*
моральне та матеріальне заохочення обдарованих здобувачів освіти;	*	*	*
систематичне оновлення інформації на сайті гімназії, соціальної мережі FACEBOOK про успіхи обдарованих дітей закладу освіти;	*	*	*
поповнення бібліотечних фондів закладу сучасними інформаційними засобами, науково-методичною та довідковою літературою (у тому числі на електронних носіях) для роботи з обдарованою молоддю;	*	*	*
упровадження особистісно орієнтованих технологій;	*	*	*
використання диференційованого підходу;	*	*	*
організацію роботи гуртків;	*	*	*
установлення міжнародних, міжрегіональних, регіональних зв'язків з організаторами пошуку обдарованих дітей;	*	*	*
удосконалення алгоритмів, пам'яток для обдарованих дітей, способів проведення самостійної науково-практичної діяльності;	*	*	*
залучення учнів до інтернет – олімпіад, інтернет – проєктів та онлайн – заходів, присвячених розширенню світогляду обдарованої молоді;	*	*	*
залучення здобувачів освіти до дистанційних конкурсів, флешмобів, артпроєктів тощо	*	*	*
участь Хорольської гімназії у Всеукраїнському конкурсі – рейтингу загальноосвітніх навчальних закладів по роботі з обдарованими дітьми «Школа – джерело талантів».	*	*	*
Визначати:			
кращих учнів на нагородження у номінаціях: «Надія майбутнього» (початкова освіта), «Творча особистість року», «Інтелектуальна надія», «Творчий злет», «Спортивна гордість року», «Відкриття року» на щорічному святі вшанування обдарованих дітей «Гімн обдарованості».	*	*	*

Очікувані результати:

- формування банку даних із різноманітних напрямків роботи з обдарованими дітьми;
- усебічний розвиток та розкриття інтелектуального потенціалу обдарованих дітей;
- підвищення якості знань здобувачів освіти;
- ознайомлення з різноманітними сферами виробничої і громадської діяльності людей, з творчою діяльністю людей різних професій;
- сприяння інтелектуальному, емоційному та естетичному розвитку здобувачів освіти, формування вмінь відчувати, розуміти й творити прекрасне;

- створення нестандартної системи діяльності з обдарованими дітьми;
- зростання результативності участі у предметних олімпіадах та інтелектуальних конкурсах;
- використання ефективних педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання;
- формування життєво – компетентної особистості – випускника Хорольської гімназії Хорольської районної ради Полтавської області;
- упорядкування збірника поетично обдарованих та здібних дітей «Крила творчості» за результатами проблеми закладу освіти «Від позитивно вмотивованих здобувачів освіти – до компетентно успішної особистості».

ПАСПОРТ ПРОЄКТУ: «ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАТФОРМИ G SUITE FOR EDUCATION У ХОРОЛЬСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ»

Автор: Пасічник Н.В., заступник директора з навчально-виховної роботи Хорольської гімназії.

Місце реалізації проєкту: Хорольська гімназія Хорольської районної ради Полтавської області.

Цільова аудиторія: педагогічні працівники.

Терміни впровадження проєкту: серпень 2020 – червень 2021 року.

Зміст проєкту

1. Актуальність проєкту

Головним завданням дистанційного навчання є розвиток творчих та інтелектуальних здібностей людини за допомогою відкритого і вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, у тому числі, доступних в Інтернеті. А оскільки Інтернет – це світова інформаційна мережа, то вона може бути одним із засобів дистанційного навчання, тому що її дані допоможуть здобувачам освіти і вчителям створити повну інформаційну картину з питань, що їх цікавлять.

Дистанційне навчання представляє собою нову організацію освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти. Дистанційне навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладання матеріалу, здобувати повноцінну освіту і має такі переваги, як гнучкість, актуальність, зручність, модульність, відсутність географічних кордонів для здобуття освіти.

Актуальність дистанційного навчання проявляється у можливості упровадження новітніх педагогічних, психологічних і методологічних розробок з розбиттям матеріалу на окремі функціонально завершені модулі.

Для забезпечення повноцінного освітнього процесу на відстані, окрім технічного інструментарію, учителю необхідно володіти низкою професійних та особистих компетентностей, які дозволять зацікавити, організувати здобувачів освіти на початковому етапі та втримати їхню увагу аж до завершення.

Утім, цього також недостатньо: в умовах дистанційного навчання стрімко зросла роль

батьків, оскільки від дітей, особливо молодшого віку, важко вимагати абсолютної дисципліни та концентрації.

2. Мета проєкту – створення єдиного інформаційного простору закладу освіти, підвищення якості навчання шляхом організації вільного доступу здобувачів освіти й педагогічних працівників до цифрових інформаційних ресурсів; забезпечення ефективності управління освітньою системою закладу освіти.

Основні завдання проєкту:

створення освітніх умов для дітей; підвищення професійної грамотності та інформаційно-комунікативної компетентності педагогічних працівників.

3. Етапи реалізації проєкту:

I. Підготовчий етап, серпень 2020.

створення команди проєкту (адміністрація, представники кожної кафедри, учителі інформатики);

розробка командою проєкту акаунтів для здобувачів освіти та педагогічних працівників;

запис відео «Інструменти роботи в G SUITE FOR EDUCATION»;

роз'яснювальна робота з батьками.

II. Основний етап, вересень 2020.

проведення навчання для педпрацівників членами команди;

проведення навчання для здобувачів освіти вчителями інформатики;

самоосвітня діяльність педпрацівників за відеопрезентаціями;

проведення роботи щодо забезпечення педагогічного колективу комп'ютерною технікою.

III. Етап рефлексії, січень 2021 року – червень 2021 року.

проведення навчальних занять із використанням G Suite for Education;

вивчення батьківської думки про результати реалізації дистанційного навчання; моніторинг навчальних досягнень.

Загальний очікуваний результат

Реалізація проєкту щодо впровадження дистанційного навчання дозволить забезпечити наступне: надбання практичного досвіду щодо створення єдиного інформаційного простору, доступність

різноманітних навчальних ресурсів; здобуття загальної освіти в зручній і відповідній очікуванню того, хто навчається, формі; розвиток творчих і інтелектуальних здібностей дитини за допомогою освітніх ресурсів і програм, у тому числі, доступних

в Інтернеті; упровадження комплексної інформаційної системи управління кадрами; підвищення якості навчання шляхом організації вільного доступу здобувачів освіти й педагогічних працівників до цифрових інформаційних ресурсів.

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА – ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Тетяна Коротка,

*заступник директора з навчально-виховної роботи
комунального закладу «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»
Херсонської обласної ради*

Безпека – базова потреба людини, задоволення якої є важливою умовою самореалізації особистості у професійному та особистому житті.

Позашкільні навчальні заклади України, зокрема заклади еколого-натуралістичного спрямування, за своїм покликанням завжди мали на меті не лише активно працювати для розвитку творчих здібностей та творчого потенціалу дітей і молоді, але й дбати про безпечні і нешкідливі умови навчання, психологічну безпеку вихованців, забезпечуючи

їх можливістю відкритого доступу до якісної позашкільної освіти та змістовного дозвілля.

Безпечним і дружнім до дитини осередком впливу є навчальні заклади, які спрямовують свою діяльність на демократизацію взаємовідносин вчителя та учня, адже психологічна безпека всіх учасників освітнього процесу є неодмінною умовою їх психологічного благополуччя і, отже, психологічного здоров'я.

Це знаходить відображення в нових підходах до навчання: створенні сприятливої атмосфери співробітництва, зниженні

монологічного викладу матеріалу та дублювання інформації, яка може бути отримана з доступних джерел і переходу до діалогового спілкування з учнями в ході навчального процесу.

Це інтенсивне впровадження в навчальний процес активних методів навчання, які надають можливості для розкриття творчої особистості, розвитку ініціативи, активізації пізнавально-навчальної діяльності учня.

У цьому розумінні ефективним засобом гуманізації педагогічного процесу, створення антистресової, лояльної до учня атмосфери довіри і взаємоповаги є педагогіка співробітництва.

Такий підхід вивчається педагогічним колективом комунального закладу «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Херсонської обласної ради, розглядався на педагогічній раді, і, в подальшому, впроваджується в роботі з вихованцями.

Сутність даного підходу визначається створенням та організацією учителем міжособистісної взаємодії, яка б здійснювалась у «оптимістично-гуманній атмосфері», і вимагала від нього майстерності та вміння ефективно спілкуватися.

Добрі й людські стосунки між учителем і учнем сприймаються дитиною як норма життя. «Раз добром нагріте серце вік не прохолоне», — ці слова Тараса Шевченка підтверджують одвічний закон гуманістичного виховання: атмосфера добрих стосунків формує добру людину, авторитарність і грубість сприяють розвитку мізантропічних рис у її характері, бо немає в раба вищого прагнення, ніж стати деспотом.

Педагогіка співробітництва бачить в учневі добровільного і зацікавленого соратника, однопумця, рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати.

Проаналізувавши основні ідеї педагогіки співпраці на засіданні «Школи педагогічної майстерності» ми визначились з тим чи підходить дана форма спілкування з дітьми для специфіки освітнього процесу позашкільного навчального закладу. До уваги взяті наступні ідеї:

– ідея зміни стосунків з учнями заснована на увазі вчителя до учнів, залучення дітей до навчання, викликаючи у них радісне почуття успіху, руху вперед, розвитку, наголошується, що інакше дітей не вивчити;

– ідея важкої мети полягає у тому, що перед усіма учнями ставиться якомога складніша мета, водночас учитель всіма засобами має вселити в учнів упевненість у тому, що мета буде досягнена, тема добре вивчена. Учні у цьому випадку поєднують не просто мету, а саме віра у можливість подолання труднощів.

– ідея опори полягає у наданні учням опорних сигналів (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді;

– ідея навчання без примусу передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів, зокрема, оцінки. Успіх навчання залежить від повторення;

– ідея вільного вибору полягає у наданні дитині свободи вибору у процесі навчання, тобто учень може обирати завдання, задачу, тему твору, сам брати участь у складанні завдань для однокласників; це необхідно, щоб учні почували себе партнерами педагога в навчанні;

– ідея випередження дозволяє включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного заняття. Випередження програми приносить учням задоволення, викликає гордість: учитель перестає залежати від програми, він вільніше розпоряджається часом на занятті;

– ідея самоаналізу насправді реалізує ідею колективного аналізу та оцінювання діяльності кожного учня. Коли учні знають, що їхня праця буде оцінена не тільки вчителем, але й колективом, вони і поведуться гідно, і працюють набагато старанніше;

– ідея інтелектуального фону класу передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у класі, для чого необхідно розвивати здібності та нахили дитини в діяльності, що її цікавить, давати свободу творчості.

Щоб створити обстановку співробітництва, учитель намагається підсилити прагнення до різноманітних знань, а не тільки шкільних (проводяться безліч екскурсій, ведення папок з газетними вирізками найважливіших статей, які має прочитати кожен, ведення «Творчих книжок», куди записуються всі роботи, виконані школярем: технічна модель, доповідь з біології, урок, проведений шестикласником-педагогом у другому класі,

тощо. Така книжка разом з іншими засобами допомагає виявляти, розвивати і враховувати найрізноманітніші здібності і схильності дитини. Це необхідно для майбутньої її професійної орієнтації;

– ідея колективного творчого виховання полягає в тому, що дітей учать колективній суспільній творчості з першого класу до випускного. Девіз цієї методики: «Усе творчо, інакше навіщо»;

– ідея співпраці з батьками передбачає відкрите, довірливе ставлення дітей до дорослих у школі й у родині. Педагогам не можна сварити дітей з батьками. Учитель не повинен скаржитися батькам на дітей у щоденниках, розпалювати змагання між батьками, вивішувати відомості успішності за місцем роботи батьків. Необхідно показати батькам, що їхні діти навчаються добре, учити їх любити своїх дітей.

– ідея особистісного підходу до дитини підсумовує всі вищеперелічені методики. Наголошується, що педагогіка співробітництва пропонує такі прийоми, за яких кожен учень відчуває себе особистістю, відчуває увагу вчителя особисто до себе. Це виявляється перш за все у тому, що «кожен учень на кожному уроці одержує оцінку своєї праці, вибирає завдання на свій смак, позашкільна творчість кожної дитини одержує визнання й оцінку, і, нарешті, кожного поважають на ділі, а не на словах і не в закличках, ніхто не ображає дитину підозрою в нездатності».

– ідея співробітництва вчителів передбачає не примушування, а взаємодію вчителів з метою впровадження ідей нової педагогіки, наголошується на тому, що не можна вчителів протиставляти один одному, не можна, щоб когось хвалили за застосування нового, а іншого засуджували за те, що він навчає по-своєму.

Педагогами Центру детально розглядались також технології співробітництва: методику проведення бесід, обговорень, дискусій, пізнавальних ігор. Вивчались методи програмованого навчання, практичного методу, навчального контролю.

Практично доведено, що робота з використанням цих ідей дає вражаючий результат – в навчальному закладі створюється сприятливий психологічний клімат процесу навчання і, тим самим, забезпечується психологічна безпека дитини, формується високий рівень внутрішньої мотивації учнів до

навчання, сам процес навчання оптимізується, і, як наслідок усього, з'являється висока якість знань усіх учнів.

Керівники гуртків Центру стверджують, що результат впливу на дітей, для яких створена атмосфера співробітництва, можна описати так: «усі вони врівноважені, відкриті до спілкування, дружби і колективної праці, вміють і люблять думати»; «процедура думання – цінність для них»; «діти здобувають дидактичні здібності: кожен може пояснити матеріал іншому; виявляють організаторські й комунікативні здібності»; «усі певною мірою орієнтовані на людей»; «здатні до творчості; мають почуття соціальної відповідальності».

Таким чином, ми разом обґрунтували актуальність для гурткової роботи обговорюваної теми, розкрили для себе метод співробітництва як прийнятний з позицій позитивного досвіду педагогів Центру та того, щоб і надалі створювати всі необхідні умови для психологічного комфорту дітей, які знайшли застосування своїх нахилів, здібностей та вподобань у позашкільній освіті еколого-натуралістичного спрямування.

А отже, прагнемо формувати принципово нову особистість: творчу, самостійну, гуманну, національно-свідому, здатну цінувати себе й поважати інших, адаптовану до життя в нових умовах.

Література:

Бондарчук О.І. Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення. Спецкурс для слухачів дистанційної форми навчання в системі післядипломної освіти. – К., 2018. – 28 с.

Посилання:

<https://naurok.com.ua/> Педагогіка співпраці як важлива складова технології особистісно-зорієнтованого навчання;

<https://studfile.net/preview/5263498/page:28> Педагогіка співпраці

<https://pidru4niki.com> Педагогіка співробітництва

<https://oplatforma.com.ua> Як створити психологічно комфортне середовище в групі

<https://oplatforma.com.ua> Безпечне освітнє середовище закладу освіти

РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ТА УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Крижанівський М.О.

*викладач вищої категорії, старший викладач
Вище професійне училище №33 м. Києва*

Всі успішні країни пріоритетними галузями у своїй підтримці вбачають освіту та науку. Рівень освіти визначає майбутній розвиток суспільства та країни загалом. Головним суб'єктом цього процесу виступає постать вчителя, а саме його професійність, мудрість та вміння виховувати підростаюче покоління. На думку, педагога світового значення В. Сухомлинського, особистість учителя – наріжний камінь виховання [3].

Більшість вчителів у навчальних закладах виконують обов'язки класного керівника. На плечі таких педагогів лягає вкрай відповідальна функція – організація виховної роботи, що об'єднує зусилля колег педагогічного колективу, батьків та громадянського суспільства. Основним завданням виступає формування особистості здобувача освіти, розвиток його здібностей, соціалізація та створення згуртованого учнівського колективу [2].

Організаційні форми роботи класного керівника передбачають активну навчально-виховну діяльність в закладі та поза межами нього. До основних дієвих форм в навчальному закладі можна віднести:

- виховні тематичні години
- індивідуальні бесіди
- спільна проектна діяльність
- участь в конкурсах, спортивних та інших змаганнях
- підтримка позитивного морально-психологічного клімату в колективі

Виховні тематичні години зарекомендували себе дієвим засобом формування у здобувачів освіти наукового світогляду і моральної поведінки. Тематику таких годин розробляє класний керівник з урахуванням особливостей колективу. Їх проводять у формі етичної бесіди, лекції, диспуту, зустрічі з цікавими людьми, обговорення книг. Таку годину наприкінці кожного місяця доцільно присвятити підведенню підсумків навчально-виховної роботи колективу.

Потреба індивідуального підходу зумовлена тим, що будь-який вплив на дитину переломлюється через її індивідуальні особливості. Необхідною умовою успішної роботи є їх вивчення у здобувачів освіти. Передусім важливо

встановити довірливі стосунки між вчителем та дитиною. Подекуди, це є складною справою, тому ключову роль тут відіграє авторитет педагога, його вміння швидко передбачати наслідки тих чи інших дій. Така робота має бути постійною та носити як конкретний, так й профілактичний характер. Успіх індивідуальної роботи залежить від планування, що враховує особистісні риси здобувачів освіти. Це забезпечує управління процесом виховання, координацію всіх виховних впливів, поглиблення й розширення мети виховання.

Проектна діяльність виступає дуже перспективною інноваційною формою в навчанні, оскільки створює умови творчого розвитку, самореалізації, розкриття потенціалу, формує усі практичні життєві компетенції здобувача освіти. Створення або виконання спільного проекту педагога та дитини зумовлює цілу низку позитивних наслідків: навчання взаємодії в команді, партнерство, ухвалення спільних рішень, вміння нести відповідальність, створення власного продукту, отримання досвіду від більш старшої людини. Отже, така діяльність є ефективним і актуальним підходом до викладання та навчання. По завершенню певних досліджень та успішного просування ідей, мотивація до навчання значно покращується, а рівень досягнень підвищується.

Мотивація класного керівника взяти участь в конкурсах або спортивних змаганнях виступає важливим елементом заохочення для здобувачів освіти. Персональна підготовка, заклик до перемоги, поради та присутність на відповідних заходах дає віру та додаткові сили дітям, згуртовує колектив одностудентів. Педагог має проектувати дітей на досягнення результату, успіху в житті та реалізації своїх цілей.

Позитивний морально-психологічний клімат в колективі залежить переважно від мудрої роботи класного керівника. Важливим аспектом виступає організація загальних колективних справ та спільних переживань: колективні привітання з днем народження здобувачів освіти, вираження щирого співчуття від імені колективу в дні сумних подій, хвороби або невдач, спільне проведення святкових днів, спільні

поїздки-екскурсії, відвідування концертів або вистав. Іншим аспектом є вміння педагога формувати гуманні взаємини з дітьми: привітність та усмішка, вміння дати пораду, відсутність наголосу на різниці соціального статусу та у віці, врахування індивідуальних особливостей (мовчазність, запальність, замкнутість, вразливість), вміння зберігати таємниці після спілкування, коректне схвалення та критика, повага гідності дитини та віра в неї.

Впроваджувати усі вище зазначені форми навчально-виховної роботи класному керівнику може допомогти власний приклад. Наслідування пропонованого взірця відбувається у три етапи: на першому – на основі сприймання конкретного прикладу виникає суб'єктивний образ взірця, бажання наслідувати його; на другому – діє зв'язок між взірцем для наслідування і поведінкою вихованця; на третьому – здійснюється синтез наслідувальних та самостійних дій і вчинків.

Приклад може допомагати педагогові в конкретизації певного теоретичного положення, доводити істинність конкретної моральної норми і бути переконливим аргументом, спонукати до певного типу поведінки. Чим ближчий і зрозуміліший приклад здобувачу освіти, тим більша його виховна сила. У роботі з підлітками виходять з того, що вони вже не сліпо наслідують приклад, а критично ставляться до пропонованого їм взірця. Хоча іноді діти наслідують не те, що гідне схвалення. Педагог має сам відповідати усім найкращим нормам: моральні якості, охайна зовнішність, відчуття стилю в одязі, гарне мовлення, професійна реалізація та успіх в кар'єрі, психологічне та фізичне здоров'я. Якщо ці якості не притаманні йому, він втрачає головний аргумент переконування [4].

До основних форм позакласної роботи можна віднести:

екскурсії на підприємства, в музеї, на виставки

прогулянки в парк, до водойм, по місту
туристичні подорожі по країні

Позакласна робота дозволяє виховувати, розширювати та поглиблювати знання й кругозір здобувачів освіти. Така діяльність спрямована на задоволення інтересів, потреб і запитів дітей на добровільній основі.

Завдання позакласної роботи полягає у формуванні в них наукового світогляду, вироблення вмінь і навичок самоосвіти; формуванні інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявленні і розвитку індивідуальних здібностей та нахилів; організації

дозвілля здобувачів освіти, культурного відпочинку та розумних розваг; поширенні виховного впливу у різних напрямках виховання [4].

Відвідування тематичних музеїв та мистецьких виставок розвиває естетичний смак, надає додаткові знання, включає критичне мислення, комунікації з науковцями та формує культуру особистості загалом.

Прогулянка парком, пішохідна екскурсія містом або туристична подорож по країні допомагає відпочити від побуту, забути про проблеми та дозволяє переоцінити життя. А ще це неймовірний досвід, який впливає на дітей, адже відбувається пізнання самого себе. Такі екскурсії – найприємніший спосіб розвиватися, пізнавати нове, знаходити нові навички, знайомитися з новими людьми і культурами. Спільний колективний відпочинок допомагає розкриватися здобувачам освіти, виховувати згуртованість та формує почуття єдиного колективу.

Від прогулянки до парку, лісу або водойми можна отримати естетичне задоволення, підкреслити красу та багатство рідного краю, формувати екологічну свідомість в дотриманні принципів природокористування. Класний керівник може мотивувати учнівський колектив брати активну участь в суспільно корисній праці з захисту, догляду та оптимізації стану довілля, наприклад, в питаннях роздільного сортування сміття чи толоки в парку.

Зміст позакласної діяльності обумовлений змістом виховання підростаючого молодого покоління, що передбачає інтелектуальне, моральне, трудове, естетичне, екологічне, патріотичне та фізичне виховання [1].

Отже, активна позиція, працелюбність, креативність, глибокі знання вікової психології дітей класним керівником створюють можливості у формуванні особистості кожного здобувача освіти та учнівського колективу як єдиного цілого.

Список використаних джерел

1. Макаренко А.С. Методика організації виховної роботи. – К., 1990.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 4-е видання, доповнене, 2003 р. 615 с. [с.440–451].
3. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибрані твори 5 т. – Т. 4. – К., 1976.
4. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. Видання 2-ге, доповнене. – К.: Академвидав, 2007. 560 с. [с.356-379].

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА КРИЗЬ ПРИЗМУ УЧАСТІ У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКІЙ ЕКОЛОГО-ПАТРІОТИЧНІЙ ГРІ «ПАРОСТОК»

Тамара Фаєвська,

*заступник директора
Радивилівського ліцею №1
Радивилівської міської ради
Дубенського району Рівненської області*

...І знову прийшла зима. Зелені кольори літа змінилися фарбами жовтого, червоного, помаранчевого відтінків осені... Лише вічно-зелені дерева – хвойні – залишаються такими, як були. Милують око засніжені клумби і сади. Та не всі українці сьогодні можуть радіти зимовим барвам. У повітрі хурчить: «Війна!». Напевно, в Україні зараз немає жодної людини, яку б вона не зачепила. Частина школярів із тимчасово окупованих територій та із зони активних бойових дій навчається і в нашому закладі. У багатьох дітей тато чи мама захищають Батьківщину на фронті. Ми огортаємо їх любов'ю і турботою, створюємо позитивні емоції.

Під гаслом «Боролись! Боремось! Поборемо!» у Радивилівському ліцеї №1 було проведено очний етап Всеукраїнської дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток» у межах заходів відзначення Дня захисника України, Дня українського козацтва, 80-річчя Української повстанської армії. Йому передувала системна робота, він передбачав комплекс тематичних заходів, які об'єднані однією метою: гідне відзначення подвигу захисників і захисниць України, формування серед дітей та молоді шанобливого ставлення до захисників України та волонтерів, становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції та належного вшанування подвигу наших захисників та захисниць.

Участь окремих класів у певних випробуваннях була вплетена в канву загальношкільного плану заходів і в комплексі створила загальну картину змагання. Для прикладу акцентую Вашу увагу на участі бг класу у потні випробувань.

Місцем проведення очного етапу, відповідно до умов, було обрано територію закладу, яку попередньо підготовлено.

До програми очного етапу проведення гри було включено два модулі, реалізація яких була паралельна і синхронна. Частина заходів була проведена попередньо і у визначені межі було підведено їх підсумки.

Модуль I. Формування життєво важливих умінь та навичок

Орієнтування на місцевості

Для реалізації цього випробування здобувачам освіти бавг класів Радивилівського ліцею №1 була запропонована забава-пошування «Адаптовуюсь у широчінь» (додаток 1) (вч.географії Тамара Фаєвська). Відповідно до чітко окресленої мети були укладені правила, підготовлені завдання, спроектовані 4 локації, розроблені критерії оцінювання.

Локація 1. Орієнтуюся за компасом, Сонцем, годинником.

Локація 2. Орієнтуюся за місцевими предметами в місті, в лісі.

Локація 3. План пришкільної ділянки Радивилівського ліцею №1.

Метеорологічні спостереження за погодою

Локація 4. Я – метеоролог

Модуль II. Патріотичні складові

«Героям-захисникам України – слава!»

У 2022/2023 навчальному році Радивилівський ліцей №1 вимушено працює у дві зміни. Ми неухильно виконуємо указ Президента Володимира Зеленського №143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», проводимо її щодня о 9:00 (I зміна) і о 12.00 (II зміна). Мета загальнонаціональної хвилини мовчання – вшанування світлої пам'яті, громадянської відваги і самовідданості, сили духу, стійкості та героїчного подвигу воїнів, полеглих під час виконання

бойових завдань із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, мирних громадян, які загинули унаслідок збройної агресії російської федерації проти України. В одному із холів закладу розміщено «Стіну пам'яті полеглих за Україну». До лютого 2022 року на ній було 8 фотографій. Сім полеглих героїв АТО з Радивилівської ТГ і один, Ігор Черняк, колишній учень закладу. Дуже боляче, що за майже рік російсько-української війни вона поповнилася портретами випускників лицею – Анастасії Чиковської, Владислава Костюка, Андрія Грановського, Владислава Боровика, Максима Гнатюка, Назара Войтовича, Костянтина Гринюка, які віддали своє молоде життя за свободу України.

Сьогодні кожний громадянин України виборює мир та спокій для нашої рідної землі. І це в особливий спосіб роблять здобувачі освіти, виборюючи мир навчанням, творчістю, жагою допомогти тому, що це єдина зброя, яка в них є. Ми вдячні нашим військовим, які захищають нас, адже це також чийсь діти, чоловіки, батьки, брати, тож, бажано їм найскорішого повернення додому живими та здоровими. І кожен раз, коли волонтерська комісія закладу передає гостинці воїнам на фронт, лицеїсти, а серед них і здобувачі освіти бг класу (к.к. Галина Романюк), вкладають у пакунки свої листи з подяками, вдячністю і просто з теплими словами. Дуже щемливо спостерігати як такий лист пише маленький українець своєму татові чи мамі, малює малюнки, власноруч зробить сувеніри, дарує власні вірші.

Шестикласники підтримали загальнолицейну благодійну акцію «Зігрій захисника», під час якої було закуплено теплі речі, солодощі, печиво, засоби гігієни тощо та відправлено військовослужбовцям Радивилівської громади, які зараз на фронті захищають Україну, а також пораненим захисникам, які проходять лікування та реабілітацію у Київському військовому шпиталі. Також вони виготовили для воїнів оригінальні букети із цукерок своїми руками.

За окремим планом була проведена практика під гаслом «Ми – єдині, ми – за мир!». Саме заради миру школярі, учителі та батьки об'єднали свої старання та долучилися до низки загальнолицейних заходів. У мистецькій арт-майстерні «Голуб миру» здобувачі освіти бг класу власноруч виготовили

паперових голубів як символ миру та духовного розвитку нації, стали учасниками патріотичного квесту «Кожен день – день миру». На зупинках квесту хлопчики й дівчатка відгадували ребуси, переглянули відео «Історія та значення Дня миру», склали прислів'я та речення про мир.

З проханням про допомогу до лицейної спільноти звернулися волонтери з Кривого Рогу, які опікуються хлопчиками та дівчатками від 3 до 16 років – вихованцями дитячих будинків, зруйнованих під час війни. Учні, учителі, батьки зібрали теплий одяг, взуття, ліки, іграшки, засоби гігієни, які невдовзі отримують діти Херсона, Запоріжжя, Кривого Рогу.

В межах загальношкільних заходів здобувачі освіти бг класу змагалися із лицеїстами своєї вікової категорії у патріотичному квесті «Захисники і Захисниці. Разом до Перемоги», під час якого дізналися цікавинки з історії України та Збройних Сил України, переглядали невеликі відео сюжети про свято, які українці відзначають 14 жовтня – День Захисників та Захисниць України, які ціною власного життя відстоюють територіальну цілісність України та боронять нашу Батьківщину, щоб нарешті настав той бажаний Мир. Після цього, об'єднавшись у команди, лицеїсти дізналися більше про наших захисників, далі на пошуковців чекали інші випробування і перевірки. Цікавий для нас клас був другим у рейтингу переможців.

Для участі у загальношкільному конкурсі українського патріотичного смайлу до Дня українського козацтва та Дня захисника України учнівський колектив бг класу запропонував вісім ескізів.

Таким чином, в умовах реалій сьогодення, коли Україна ціною життя Героїв Небесної сотні, російсько-української війни, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свою свободу і територіальну цілісність, на новий рівень виходять функціональне значення очного етапу Всеукраїнської дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток». У свідомості її учасників формується відчуття того, що кожного в своєму місті, в своєму навчальному закладі, країні стосуються події в Україні і залежать вони, безпосередньо чи опосередковано, від нас. Ми, молоде покоління, – творці майбутнього своїх дітей і онуків.

КІБЕРБЕЗПЕКА: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Герц І.І.,

*директор Тернопільського обласного центру
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді,
Заслужений працівник народної освіти України*

Гуцало Т.А.,

*заступник директора з навчальної роботи
Тернопільського обласного центру
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді*

Валігура М.П.,

*керівник гуртків Тернопільського обласного центру
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді*

Забезпечення кібербезпеки є одним із пріоритетів у системі національної безпеки України. Доказом цього є Указ Президента України від 26 серпня 2021р. №447/2021 Про рішення Ради Національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021р. «Про Стратегію кібербезпеки України».

Кіберпростір разом з іншими фізичними просторами визнано одним з можливих театрів воєнних дій. Так, російська федерація залишається одним з основних джерел загроз національній і міжнародній кібербезпеці, в тому числі інформаційно-психологічних операцій.

Кібербезпека – це сфера, яка розвивається. Багато учнів щодня мають доступ до Інтернету, що надає кіберзлочинцям багато можливостей викрасти паролі чи особисту інформацію. Навчання з питань кібербезпеки є важливим, адже воно навчає учнів як вони можуть захистити себе від кібератак.

Заклади освіти вразливі до загроз кібербезпеки здебільшого через кількість пристроїв, якими вони керують, різноманітність операційних систем, тощо. Важливо, щоб діти мали безпечний спосіб досліджувати світ, не боячись бути атакованими в Інтернеті.

Останнім часом все частіше Інтернет використовується для навчання, спілкування, розваг, або ми просто проводимо свій вільний час в мережі онлайн.

Від часу прийняття Загальної Декларації Прав Людини (1948р.) інформаційні технології активно розвивалися, докорінно змінивши життя людей. Вважають, що аналогічні права людини мають діяти також і в інтернет-просторі. Доступ молоді до сучасної інформації

і медіа забезпечує Конвенція про права дитини (1989р.).

Інформаційна безпека — це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено конфіденційність, доступність і цілісність інформації, її використання й розвиток в інтересах громадян, або комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захищеності інформації особи, суспільства і держави від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки запису чи знищення (у цьому значенні частіше використовують термін «захист інформації»).

У зв'язку з бурхливим розвитком нових ІТ-технологій, поняття інформаційної безпеки значно розширилося. Деякі експерти вказують на те, що більш доцільно повністю замінити поняття інформаційної безпеки поняттям кібербезпеки.

Комп'ютерна безпека (кібербезпека) – це сукупність методів захисту у галузі телекомунікацій та інформатики, пов'язаних з оцінкою і контролюванням ризиків, що виникають при користуванні комп'ютерами та комп'ютерними мережами і їх впровадження з точки зору конфіденційності, цілісності і доступності.

В Україні здійснення кібербезпеки регулюється Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 2017 р., правовою основою якої є «Конвенція про кіберзлочинність» – міжнародний документ із протидії кіберзлочинності.

Кібербезпека є частиною Інформаційної безпеки будь-якої організації. На сьогоднішній день користувачі інтернету не достатньо захищені, а найбільше страждають діти, оскільки у зв'язку із пандемією COVID-19, воєнними діями та дистанційною формою

навчання, учні більше часу проводять в мережі онлайн, де є багато можливостей і загроз для дітей.

Шахрайство, здирництво, несанкціонований доступ до персональної інформації користувачів та автоматизованих баз даних, розміщення протиправного контенту, який пропагує екстремізм, тероризм, порнографію, расизм – приклади соціальної кіберзлочинності. На персональному рівні – це різні форми агресії, що ґрунтуються на висміюванні, публікації компромату, залякуванні, або приниженні інших людей. Залякування в інтернеті – це глузування, виключення когось зі спільноти, публікація фотографій, погрози через мобільні телефони. Наслідки можуть бути небезпечними: самоізоляція, депресія, в окремих випадках спроба самогубства.

Наприклад, міжнародна правозахисна організація End Child Prostitution наводить результати своїх досліджень, які вказують на один із видів загроз, що понад 30 % дитячої порнографії в інтернеті розміщують провайдери з СНД, і найчастіше у порнографічних роликах та фото фігурують діти з України і Білорусі. Але це лишень одна із загроз, є ще багато інших, зокрема, існують такі типи загроз для дітей в мережі онлайн:

1) безпосередні (хакерські атаки, шкідливе програмне забезпечення);

2) опосередковані (спостереження, спам);

3) відкриті (формування залежності (ігрової, комп'ютерної, інтернет) спілкування з небезпечними людьми (збоченці, шахраї, грифери), залучення до виконання протиправних дій (хакерство, порушення авторського прав та свобод інших);

4) приховані (погрози, переслідування (кібербулінг, кіберхуліганство); секстинг, шахрайство, крадіжки та віртуальні фінансові пастки).

Крім ознайомлення з ненормативною лексикою, інформацією суїцидального характеру, расистського, ненависницького чи сектантського змісту, найнебезпечнішими для підлітків можуть бути групи смерті – «синій кит», «червона сова», «білий ведмідь» та ін.

Як відбувається маніпуляція свідомістю дитини в Інтернеті.

- порушення критичного ставлення до себе і своїх вчинків, втрата раціональності та цілеспрямованості поведінки;

- неспроможність особистості адекватно і раціонально моделювати своє майбутнє, нереалістичність її планів, занадто високі домагання і надмірна безкомпромісність у виборі життєвих цілей;

- пасивність, дефіцит емоційної енергії в реальному житті, емоційні скутість та байдужість щодо реальних стосунків.

- Перегляд сайтів, що містять сумнівну інформацію, пропаганда расової ненависті, фашизму, тероризму, жорстокості, наркотиків, алкоголю, куріння.

Головні небезпеки можна окреслити таким чином: «чіпляння» до дітей в Інтернеті; торгівля дітьми, вербування; переслідування, залякування; виманювання інформації про дитину, сім'ю, статки, шахрайство та інше.

Педагоги повинні сприяти розвитку критичного мислення, цифрової грамотності і навичок кіберзахисту.

Самі заклади освіти є однією з найбільш уразливих цілей для кібератак, оскільки вони мають великі мережі комп'ютерів і часто не забезпечують дотримання необхідних протоколів.

Типи загроз кібербезпеці в закладах освіти.

Найбільші загрози для систем закладів освіти це – порушення конфіденційності, цілісності, доступності інформаційних ресурсів, що обробляються, злам баз даних працівників, знищення їх вірусами баз, порушення безпеки режиму функціонування документообігу, порушення безпеки, сталого, надійного та штатного режиму функціонування комунікаційних і технологічних систем

Основні типи загроз кібербезпеці в закладах освіти включають фішинг, зловмисне програмне забезпечення, програми-вимагачі, спам, соціальна інженерія та атаки на відмову в обслуговуванні. Кіберзлочинці використовують ці засоби для націлювання на заклади освіти з метою отримання фінансової вигоди.

1. Фішинг – найпоширеніша форма кібератак, яка використовується кіберзлочинцями для злому систем закладів освіти.

2. Інший спосіб, яким фішери можуть спробувати отримати доступ до вашої системи, – це інсталювати шкідливе програмне забезпечення на вашому комп'ютері. Зловмисне програмне забезпечення – це програма, або файл, який заражає вашу

систему та може викрасти конфіденційну інформацію.

3. Спам – це ще один спосіб, за допомогою якого кіберзлочинці можуть отримати доступ до вашої системи, розсилаючи спам-повідомлення зі шкідливими посиланнями, або вкладенням.

4. Спам-лист часто виглядає як офіційне повідомлення від закладу освіти чи компанії з проханням до користувачів оновити свою особисту інформацію, натиснувши посилання, або завантаживши вкладений файл, який заразить їхню систему шкідливим програмним забезпеченням і вірусами, якщо вони потраплять у пастку. Спам-повідомлення також використовуються кіберзлочинцями для розповсюдження вірусів та інших форм зловмисного програмного забезпечення через заражені файли, вкладені у спам-повідомлення.

Для закладів освіти загалом та окремих користувачів (учнів, педагогів, батьків), зокрема, залишається актуальною проблема безпеки в мережі Інтернет – кібербезпеки: використання неправдивої, ненаукової інформації. Вирішення її залежить від держави, кіберполіції, спеціальних служб та кожного громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Стратегію воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25 березня 2021 р. № 121. URL: <https://www.president.gov>.

2. Положення про Директорат політики цифрової трансформації та інформаційної безпеки у сфері оборони Міністерства оборони України : затверджено наказом Міністерства оборони України від 25 листопада 2020 р. № 440. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_

3. Биков В.Ю., Буров О.Ю., Дементієвська Н.П. Кібербезпека в цифровому навчальному середовищі. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. № 70 (2). С. 313–331. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt>.

4. Жарков Я.М. Кібербезпека особистості, суспільства, держави : підручник / Я.М. Жарков, М.Т. Дзюба, І.В. Замаруєва та ін. — К. : Видавничо-поліграфічний центр Київський університет», 2008. — 256 с.

5. Інформаційна та кібербезпека: соціо-технічний аспект: підручник / [В.Л. Бурячок, В.Б. Толубко, В.О. Хорошко, С.В. Толюпа]; за заг. ред. д-ра техн. наук, професора В.Б. Толубка.— К.: ДУТ, 2015.— 288 с.

6. Пінчук О.П., Прокопенко А.А. Сучасні проблеми кібербезпеки у навчальному середовищі закладу військової освіти

https://lib.iitta.gov.ua/729044/1/Innovatsiini_transformatsii_v_suchasni_osviti.pdf

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОЦЕНТУМ – ПРОСТІР БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Головченко Л.Ю.,

директор комунального закладу «Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»

Чебан Т.Н.,

заступник директора з виховної роботи, керівник гуртків

Заслонкіна О.П.,

практичний психолог, керівник гуртків

Безпека – це процес, а не результат.

Брюс Шнайєр

Створити безпечне освітнє середовище — одне з першочергових завдань колективу комунального закладу «Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді», виконання якого має реалізувати право на безпечні та нешкідливі умови навчання в умовах війни. Тож керівництво закладу, педагогічні працівники, спільними зусиллями з батьками вихованців і громадськістю опановують основні правила безпечної поведінки та навчають цьому дітей.

Перебуваючи в безпечному просторі людина не боїться висловлювати переживання, ділитися власними проблемами, відчуває емоційний комфорт, зберігає психологічне благополуччя. Важливо, щоб у цьому просторі її оточували й інші люди, які можуть належним чином невідкладно відреагувати на заклик про допомогу як від окремої особи, так і від цілої групи. Стосунки між педагогами та вихованцями в закладі позашкільної освіти є ключовим моментом для створення простору безпеки. Дітям важливо відчувати, що дорослі надають не лише знання, але й можуть допомогти, направити, вміють вислухати та підтримати [1].

Керівники гуртків впливають на формування відповідальної поведінки вихованців, можуть інформувати їх про ризики, організувати надання підтримки та допомоги. Вони спілкуються з кожною дитиною, тож мають можливість визначити індивідуальні ймовірні ризики та запобігти їм. Натомість спілкування вихованців між собою допомагає їм відволіктися від трагічних подій, а дітям, які тимчасово перемістилися з окупованих населених пунктів, дає можливість легше адаптуватися до нових умов життя, доєднатися до спільноти, реалізувати свій потенціал.

На думку педагогів комунального закладу «Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді», безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому: наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю юннатів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника навчально-виховного процесу.

Перш за все, безпечною має бути територія та будівля закладу. У КЗ ЧОЦЕНТУМ є в наявності протирадіаційне укриття (обліковий номер 96060), де можна перебувати під час повітряних тривог для зменшення ризиків. Місткість укриття – 70 осіб, загальна площа 58,4 м.кв. У сховищі здійснено ремонтні роботи. В наявності окрема кімната для вихованців дошкільного віку, куточок безпеки. Кімнати наповнені відповідними інформаційними матеріалами, іграми. В наявності запас питної води, ліки для надання першої медичної допомоги тощо.

У закладі розроблені дієві, чіткі інструкції, алгоритми про те, як діяти в разі надзвичайної ситуації, обстрілів, здійснювати евакуацію дітей та дорослих під час оголошення повітряної тривоги. Важливо те, що про ці правила поінформовано і батьків юннатів — це зменшує їхнє хвилювання, вони розуміють, де їхні діти та які засоби застосовують педагоги, щоб вони були в безпеці.

Якщо взяти до уваги екологічний аспект безпеки освітнього середовища, то тут варто звернути увагу на дослідження С. Совгіри, яка під екологічно безпечним освітнім середовищем розуміє «систему психолого-педагогічних умов, впливів і можливостей, які

забезпечують захищеність особистості від негативного впливу екологічних факторів, що визначають оптимальність взаємодії зі світом природи» [4]. Цьому сприяють дизайн території закладу, куточки «Садова терапія», «Садочок запахів», «Сенсорна доріжка», зона релаксу та інші локації. Велика роль відводиться контактному зоомайданчику імені Василя Аксенина.

У 2022 році під час літнього оздоровлення дітей у Чернівецькій області було започатковано проведення психологічних пікніків. Чернівецький еколого-натуралістичний центр долучився до цієї ініціативи, в рамках якої практичний психолог проводила арттерапевтичні практикуми з використанням можливостей «Зеленої лабораторії», релаксаційні хвилини та природотерапевтичні вправи. Потужний ефект природотерапії полягає в покращенні психічного стану, взаємодія з природою здійснює терапевтичний вплив на дитину. Такі заняття передбачають емоційну стабілізацію, заряджають позитивними емоціями, сприяють відновленню психіки дитини після стресу, актуалізують екологічну активність дітей та гармонізують їх стосунки з природою. Діти вчилися нормалізувати свій стан, повертати собі відчуття захищеності та вміння радіти життю, опановували практики саморегуляції, які можна застосовувати для подолання складних емоцій (гніву, злості, смутку). Такі форми роботи психолог продовжує практикувати і під час освітнього процесу.

Не менш важливою є й інформаційна частина безпеки освітнього середовища, яка через застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті здійснює масовий, глобальний вплив на особистість. Серед негативного впливу інформації на сучасне освітнє середовище виокремлюють: відсутність належних механізмів контролю якості інформації, доступної через сучасні телекомунікаційні технології, що породжує проникнення в освітньому просторі великого обсягу недостовірної інформації; неконтрольоване проникнення інформації сумнівного, агресивного змісту, яка може сприяти виникненню насильства, булінгу, кібербулінгу тощо [2]. З метою профілактики негативних явищ, педагогічний колектив закладу систематично проводить просвітницьку роботу з вихованцями та батьками: виховні бесіди, години духовності, круглі столи, дискусійні майданчики.

Війна є надзвичайно стресовою та травмуючою подією для психіки, адже за таких умов людина переживає реальну загрозу життю, фізичному та психічному здоров'ю, як власному, так і своїх близьких. Тому надзвичайно важливим є надання невідкладної допомоги та психологічної підтримки дітям, що дозволить їм впоратися зі стресом від війни, а також попередить виникнення більш складних проблем [1].

Стрес порушує базові потреби дитини в безпеці та захищеності, провокує появу відчуття непотрібності, відкинутості, ізоляваності, ворожості світу до неї. У контексті реалій та викликів воєнного часу наші педагоги вчать боротися з наслідками травматичного досвіду: зокрема вони мають не лише вміти розпізнавати симптоми травми, але й надавати дітям підтримку за допомогою дієвих практик. Для цього важливо організувати комфортну міжособистісну взаємодію між педагогом та вихованцем, що допомагає дитині подолати психічний, емоційний або психологічний стрес, а також забезпечує для неї відчуття особистої безпеки, страх втратити яку був викликаний жахіттями війни.

З метою адаптації до нових умов, зменшення тривожності, занепокоєння та негативних поведінкових проявів у дітей, які переживають травматичний досвід, у комунальному закладі «Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» проводиться психологічна робота з гуртківцями та ВПО. З батьками та педагогами організовано психоедукаційну роботу, адже дорослі повинні помічати власні емоційні прояви і вчасно реагувати на тривожні симптоми, які проявляє дитина у стані стресу, щоб допомогти їй заспокоїтися і почуватися в безпеці.

Також діти схильні «лікувати» себе за допомогою гри з однолітками. Фантазування, малювання, емоційного відреагування ситуації тощо – це природні механізми самостабілізації, які необхідно активізувати. Специфіка освітнього процесу в Чернівецькому ОЦЕНТУМ дозволяє це застосовувати.

Дітям необхідно відчувати свою приналежність до спільноти. Тому формується колектив гуртка, в якому кожній дитині є місце, де її шанують і приймають. Ефективним способом побудови дружньої спільноти є практика відкритого спілкування у колі, яку застосовують педагоги. Почуття безпеки

значною мірою залежить від поваги до унікальності кожного, визнання їхніх сильних та слабких сторін. Розуміння та відповідальне ставлення до цих аспектів відіграє важливу роль у формуванні довіри та психологічно здорового освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства.

Активно використовуються «Психологічні п'ятихвилинки» на початку занять, адже свій емоційний стан ми можемо скоригувати за допомогою фізичних рухів та вправ. Можна показувати вправи дітям самостійно, або користуватись відеопідказками. Користь таких коротких вправ полягає у зниженні психоемоційної напруги та тривожності, відновленні почуття безпеки, налаштуванні на роботу.

Освітній простір має бути безпечним і для педагогів, адже емоційний стан та стресостійкість педагога безпосередньо впливають на емоційний стан здобувачів освіти та атмосферу на занятті. Саме тому освітянам вкрай важливо піклуватися про себе в часи високої невизначеності та стресогенності, віднаходити власні ресурси стійкості та життєвої енергії [1].

Ключові питання, які ставимо собі:

- Що не змінилось?
- Що продовжується, незважаючи на те, що відбулося?
- Які ресурси я маю?
- Які я маю бажання?
- Що я можу зробити у найближчій перспективі?

Педагоги Чернівецького ОЦЕНТУМ чітко усвідомлюють, що необхідно перебудувати концепцію реалізації освітнього процесу, стилю спілкування з дітьми: оновлювати традиційний дидактичний інструментарій занять, наповнювати його психологічним інструментарієм, врешті роблячи його психопедагогічним, заручаючись підтримкою психолога [3].

У надзвичайних ситуаціях освіта є одним з головних факторів психічного та фізичного захисту дітей. Освітній процес має здійснюватися таким чином, щоб створити для учнів безпечне та стабільне середовище у розпал воєнних дій, допомогти відновити відчуття нормальності, гідності та надії, забезпечуючи як безперервність навчання, так і соціально-емоційну підтримку [1]. На цьому і робиться акцент у Чернівецькому ОЦЕНТУМ.

Список використаних джерел

1. Арцимєєва Д., Терентьєва Г., Чуйко О., Шкуро В., Голотенко А. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни». – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-lXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view>

2. Кириленко Н.М. Проблеми інформаційної безпеки освітнього середовища вищого навчального закладу / Н.М. Кириленко // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: третя міжнар. наук.-практ. конф.: [в 2 ч.] . Ч.1. / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ін. ; [за ред. М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало]. – Львів : ЛДУ БЖД, 2012. – С. 149–151.

3. Осадченко І., Словік О., Барна М. Психопедагогічні рекомендації для роботи з дітьми 6–11 років (для вчителів початкової школи, які у час війни проводять уроки офлайн та онлайн; психологів; молодших школярів та їхніх батьків): У рамках міжнародного волонтерського мініпроєкту «Урок для дітей України» (під час і після війни). – Умань: Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури», 2022. – 41 с.

4. Совгіра С.В. Проблеми екологічної безпеки як основи життєдіяльності особистості в освітньому середовищі / Совгіра С.В. Гончаренко Г.Є. / IV Всеукраїнські наукові читання пам'яті Сергія Терещука : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Миколаїв, 23–24 квітня 2015 р.) / Чорноморський державний університет імені Петра Могили / редкол. Л.П. Клименко та ін. Миколаїв : ФОР Швец В.Д., 2015. С. 205–208.